

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 2 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 5.

Föredrogos statsutskottets memorial:

nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckta motioner om anslag till svenska eldbegängelseföreningen; och

nr 79, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till försäkringsinspektionen.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 18 och 19.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 33, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning, dels ock i ämnet väckta motioner. *Lagförslag om arbetstidens begränsning.*

Genom en den 28 januari 1930 till riksdagen avlämnad proposition, nr 31, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 234 av herr Möller m. fl. samt

inom andra kammaren:

nr 386 av herr Karlsson i Grängesberg m. fl.,

nr 390 av herr Hansson i Stockholm m. fl. och

nr 392 av fru Nordgren m. fl.

Första kammarens protokoll 1930. Nr 22.

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

I de likalydande motionerna I: 234 och II: 390 hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om arbetstidens begränsning.

I motionen II: 386 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

a) att antaga vid denna motion fogat förslag till lag om arbetstidens begränsning;

b) anhålla om utredning och framläggande för nästa års riksdag av förslag till sådana ändringar i lagen om arbetstidens begränsning, att arbetstiden, för arbetare inom industrin i allmänhet, fastställdes till högst 7 timmar per dygn eller 42 timmar i veckan och för arbetare i särskilt tungt eller hälsofarligt arbete till högst 6 timmar per dygn eller 36 timmar i veckan.

Slutligen hade i motionen II: 392 hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att lagen om arbetstidens begränsning jämväl skulle omfatta den vid sjukvårds-, fattigvårds- och härmed jämförliga anstalter anställda sjukvårds- och ekonomipersonalen, med undantag av föreståndarepersonal och de så kallade skolade sjuksköterskorna i enlighet med av medicinalstyrelsen den 24 februari 1921 i utlåtande avgivet förslag, dels ock att arbetstidslagens begränsning jämväl skulle omfatta personalen vid yrkesbrandkärer, såväl brandförmän som brandmän.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om arbetstidens begränsning;

B) att motionerna nr 234 i första kammaren samt nr 386, 390 och 392 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förordas.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer

1) av herrar *Westman, von Sydow, Mellén, Magnusson* i Skövde, *Gardell* i Gans och *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning;

B) att motionerna nr 234 i första kammaren samt nr 386, 390 och 392 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad reservationerna under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förordas;

2) av herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Thorberg, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johanson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om arbetstidens begränsning;

B) att motionerna nr 234 i första kammaren samt nr 386, 390 och 392 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förordas.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Herr **Westman**: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 15 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att först föredrages utlåtandets lagförslag med iakttagande att 1—8 och 10—16 §§ behandlas i ordningsföljd paragrafvis,

att slutstadgandena föredragas punktvis, att 9 § föredrages näst efter slutstadgandena samt att ingressen och rubriken förekomma sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del återmitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckningar av paragrafer och moment vidtagna sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag om arbetstidens begränsning.

1 §.

Denna paragraf lydde:

(i utskottets förslag:)

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, för såvitt i rörelsen eller företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses i a)—l) här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande,

b) arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider,

c) arbete, som bedrivs av staten,

(i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda förslaget:)

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, vari arbetare användes till arbete för arbetsgivares räkning, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, vari arbetare på sådant sätt användes.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres i arbetarens hem,

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

d) arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov,

e) skeppstjänst, som omförmäles i lagen om arbetstiden å svenska fartyg, ävensom fiske,

f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,

g) upptagning av torv samt tillverkning av brännertorv och torvströ,

h) jordbruk jämte därtill hörande binärningar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binärning, som nu nämnts, ävensom trädgårdsskötsel och djurskötsel, ändock att arbetet bedrivs utan samband med jordbruk,

i) arbete, som åligger trafikpersonal vid järnväg, som är upplåten för allmän trafik,

j) arbete, som åligger biträde i handelsbod, rakstuga, frisérsalong eller badinrättning,

k) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjäande, samt

l) arbete, som åligger portvakt och av honom väsentligen förrättas i hans bostad.

b) arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov,

c) skeppstjänst, som omförmäles i lagen om arbetstiden å svenska fartyg, ävensom fiske,

d) skogsarbete, kolning därunder inbegripen, samt flottning utom vid skiljeställe,

e) jordbruk, jämte sådana därtill hörande binärningar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, ävensom trädgårdsskötsel och därmed förknädd djurskötsel, ändock att arbetet bedrivs utan samband med jordbruk.

f) arbete, som åligger biträde i handelsbod, rakstuga, frisérsalong eller badinrättning,

g) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjäande, samt

h) arbete, som åligger portvakt och av honom väsentligen förrättas i hans bostad.

I herr *Karlssons* i Grängesberg m. fl. motion hade för motsvarande paragraf föreslagits följande lydelse:

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, vari arbetare användes till arbete för arbetsgivares räkning så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt arbetsföretag, ävensom å husligt och annat arbete, vari arbetare på sådant sätt användes.

Från lagens tillämpning undantages dock

a) arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;

b) arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det torde väl numera efter den diskussion, som förts i detta ämne, allmänt råda den uppfattningen, att regeringen med tillfredsställande tydlighet i propositionen klaggjort, att man icke avsåg något slags reaktionär återgång till äldre förhållanden, utan att man allmänt var på det klara med att man i det väsentliga ville gå in för ett bibehållande av vår åttatimmarslagstiftning. Utskottet har ju också åberopat regeringens yttrande i det fallet, då det i ingressen till sitt utlåtande framhållit departementschefens uppfattning, att det vore uppenbart, »att lagstiftningen i

ämnet — utom under sådana exceptionella förhållanden, som även borde för-
anleda upphävande av en permanent lag — bör fortbestå även efter utgången
av en sålunda förlängd provisorietid», för vilket regeringen ansett, att man
under rådande förhållanden borde gå in. Och det kunde från regeringspropo-
sitionen även ha åberopats andra uttalanden, som likaledes tydligt och klart
peka i samma riktning. Man torde väl därför också från alla håll kunna taga
fasta på det uttalande, som från departementschefens sida gjorts, nämligen att
man icke heller numera torde räkna med någon brist på stadga i åttatimmars-
lagens fortbestånd, utan att det var helt andra skäl, som dikterade, att man nu
ansåg sig böra gå in för en förlängning av den provisoriska lagstiftningen.
Främst gäller i detta avseende att jämkningar och ändringar åt ena eller andra
hållet under de kommande åren torde ifrågakomma, och det var närmast detta
som föranledde regeringen att anse provisoriet böra förlängas för ytterligare
tre år.

Då utskottet nu ansett sig böra föreslå en permanent lagstiftning utan avse-
värda ändringar, vill jag icke gå in på detaljerna i fråga om de olika änd-
ringsförslag av saklig art, som blivit gjorda, utan endast säga, att i vad det
avser de smärre jämkningar, som ha föreslagits i den av herr Westman m. fl.
framlagda reservationen, det från regeringens sida självfallet icke kan vara
något att erinra däremot. De mera vittgående sakliga ändringsförslag, som
blivit upptagna i den socialdemokratiska reservationen, ligga utanför vad jag
vid detta tillfälle önskar avhandla. Det gäller här närmast för mig att yttra
några ord i frågan, om lagstiftningen nu bör göras permanent eller om den i
fortsättningen skall vara provisorisk.

Utskottsmajoriteten har, med anledning av den motionsvis framförda menin-
gen, att förutsättningar borde skapas för en svensk ratifikation av den s. k.
Washingtonkonventionen, bland annat sagt: »Utskottet anser sig emellertid
icke kunna förorda en revision av lagstiftningen av den uppgivna anledningen,
alldenstund frågan om revision av Washingtonkonventionen för närvarande är
aktuell.»

Jag tror, att den motivering, man där förebragt, lika väl kan gälla för rege-
ringsförslaget, att man borde gå in för en provisorisk lagstiftning i närvarande
stund. Att man så gjort har för regeringen helt och hållet varit en praktisk
angelägenhet, och man kan säga i viss mån en konventionell angelägenhet. Det
är en händelse, som ser ut som en tanke, att om måndag den 7 april kommer i
Stockholm att sammanträda en nordisk expertdelegation för att överlägga om
de punkter, i vilka man vill hos internationella arbetsbyråns styrelse göra fram-
ställningar rörande frågor av intresse i samband med den förestående revisionen
av Washingtonkonventionen om åttatimmarsdagen. Och så nära därpå som den
24 april sammanträder i Paris internationella arbetsbyråns styrelse för att
dryfta just dessa frågor. Det torde vara ett skäl så gott som något, som pekar
hän på att man i det oklara läge, vari frågan om Washingtonkonventionen all-
jämt ligger, och med den ställning i det internationella samarbetet, som vi in-
taga, särskilt nu genom att det är en svensk, som företräder de nordiska län-
derna i internationella arbetsbyråns styrelse, böra ställa oss avvaktande. Vid
det förhållandet har regeringen, då det gällt att slutligen väga mellan de olika
praktiska skälen för en permanent eller provisorisk lagstiftning, ansett över-
vägande skäl tala för att man borde gå in för en provisorisk lagstiftning i när-
varande stund, och att några olägenheter för arbetsmarknaden eller för indu-
striens i stort sett redan genomförda anpassning till åttatimmarslagen därav
ej torde behöva befaras.

Det är ur dessa synpunkter, herr talman, jag för min del och regeringen kom-
mit till den uppfattningen, att det i närvarande läge vore klokt, om riksdagen
följde den av herr Westman m. fl. avgivna reservationen i denna fråga.

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

Herr Thorberg: Herr talman! Som det framgått redan av det yttrande, som statsrådet och chefen för socialdepartementet hållit, förefinnes väl nu näppeligen någon allvarligt delad mening om att icke lagen om arbetstidens reglering bör finnas och uppehållas i vårt land. Den svenska industrien har anpassat sig efter lagens bestämmelser på sådant sätt, att det icke ur teknisk synpunkt finnes skäl för att söka åstadkomma en ändring och återgå till de förhållanden, som funnos före lagens tillkomst. Detta har ju vitsordats av myndigheter och det vitsordas också av det praktiska livets män. Någon anledning att av politiska skäl nu göra försök att upphäva lagen om arbetstidens reglering finnes väl icke heller. Det skulle också komma att möta sådant motstånd från arbetarhåll, att man nog måste säga som kommerskollegium, att det skulle vara ganska ändamålslost att göra något försök därutinnan.

Då jag kan konstatera detta, finner jag emellertid, att det vore riktigt, att man nu, då man har kommit till denna uppfattning, också gör lagen sådan, att den kan ingå som ett led i den allmänna internationella sociallagstiftningen. Det kan ske genom att vår lag revideras på sådant sätt, att man kan ratificera Washingtonkonventionen. Det har framhållits, att denna konvention nu skall undergå revision och att det därför skulle vara olämpligt, att man från svenskt håll vidtog ändring i vår lag, innan man fick se, vari denna revision av konventionen skulle bestå. Jag vågar för min del utgå från den uppfattningen, att det icke kommer att ske någon revision av Washingtonkonventionen. Jag tror, att förhållandena i världen utvecklats på sådant sätt, att den nuvarande konventionen kommer att förbli och kommer att gälla i fortsättningen. Det är förbundet med allt för många olägenheter att gå till en revision av denna konvention, då en revision icke kan göras på annat sätt än att man därigenom skulle komma att få två jämnlöpande konventioner. Det finnes beträffande denna fråga så många olika intressen i världen, att jag icke tror, att man kan enas om åstadkommandet av en revision, utan att, som jag nyss sade, Washingtonkonventionen nog kommer att förbli med sitt nuvarande innehåll.

Utgående från detta, anser jag då i likhet med övriga reservanter från socialdemokratiskt håll, att man redan nu borde vidtaga en revision av den *svenska* lagen för att bringa denna i överensstämmelse med Washingtonkonventionen. Washingtonkonventionen är nu ratificerad utan förbehåll av Belgien, Bulgarien, Chile, Grekland, Indien, Luxemburg, Portugal, Rumänien och Tjeckoslovakien. Dessa länder ha sålunda ratificerat Washingtonkonventionen och äro bundna av densamma. Därjämte ha Frankrike, Italien, Lettland, Spanien och Österrike förklarat sig villiga att ratificera Washingtonkonventionen, under förbehåll av att England jämte något eller några andra industriländer också för sin del ratificera nämnda konvention. Det har sedan dess också företagits åtgärder av Italiens och Tysklands regeringar för att bringa fram beslut om att man inom dessa länder skulle ändra sin lagstiftning på sådant sätt, att man utan förbehåll skulle kunna ratificera Washingtonkonventionen. Vid det sammanträde, som styrelsen för internationella arbetarorganisationen höll i Genève i början av februari detta år, meddelades det från den engelska regeringens sida, att den förberedde framläggandet inför parlamentet av ett lagförslag, som skulle möjliggöra, att England ratificerade Washingtonkonventionen.

Det synes sålunda vara en allmän strävan inom olika länder att bringa sina lagstiftningar i överensstämmelse med konventionen för att kunna ratificera denna. Under sådana förhållanden synes det vara riktigt, att även Sverige som en framstående industristat ginge med på att nu vidtaga åtgärder för att komma i led med övriga nationer och ratificera Washingtonkonventionen. För att möjliggöra att så skulle kunna ske, behöves det icke så värst stora och ge-

nomgripande ändringar i vår lagstiftning. Man behöver i 1 § göra den ändringen, som kanske är den största, att man lägger även småföretag under lagstiftningen. För närvarande äro ju företag med mindre än fyra arbetare undantagna från lagen, vilket kanske på något ställe ute på landet har sin betydelse, men i de större orterna i landet icke har någon som helst inverkan, därför att kollektivavtal reglera arbetstiden till åtta timmar även för arbetare inom småföretag. Borttages denna bestämmelse i 1 §, så möter, ur den synpunkten sett, icke något hinder för ratificering av konventionen. Det enda skäl, som här framförts mot vidtagande av en sådan åtgärd är det att det är förenat med vissa svårigheter för myndigheterna att kunna kontrollera, att lagstiftningen verkligen blir tillämplad för dessa småföretag. Men jag föreställer mig, att allt efter som tiden går, behöver icke kontrollen vara så effektiv, därför att det går in i folks medvetande att ändå tillämpa den lagstadgade arbetstiden.

Man behöver även få bort några andra bestämmelser i 1 §, t. ex. att lagen icke skall tillämpas på arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande. Man behöver också få bort bestämmelsen i den nuvarande lagens mom. b) av samma paragraf, vilken såsom undantag angiver arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider. Detta är dock en bestämmelse, som icke kommer att ha så stor betydelse, ty där det i praktiken behöves en förlängning av arbetstiden, kan det också ske enligt Washingtonkonventionens bestämmelser. Beträffande sedan mom. c) undantages där från lagens tillämpning arbete, som bedrivs av staten. Det torde man väl principiellt från svenska riksdagens sida kunna anse, att en sådan bestämmelse må vara oriktig, ty lagen om kollektivavtal och lagen om arbetsdomstol omfattar även statens arbeten. Man har sålunda, i vad det gäller denna lagstiftning, jämställt statens arbeten med enskildas, och det torde även utan någon som helst olägenhet kunna ske i fråga om tillämpningen av åttatimmarslagen.

Beträffande undantaget för skogsarbete behövs det endast en ändring, som borttager flottning vid skiljeställena samt kolning i mila, som drives såsom industri i samband med sådan. Man behöver även borttaga den bestämmelse, som nu gäller arbete med upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ. Beträffande denna bestämmelse, som tillkom på en rätt sen tidpunkt, torde man kunna säga, att den saknar praktisk betydelse. Vid den torvupptagning, som sker i samband med jordbruk, har lagen icke tillämpning, då lagen icke omfattar jordbruk och vissa dess binärningar, och i fråga om det industrialiserade torvupptagningsarbete, som pågår i landet, gäller redan genom kollektivavtalet åtta timmars arbetstid. Att arbete, som åligger trafikpersonal vid järnväg, som är upplåten för allmän trafik, undantages är också en bestämmelse, som torde saklöst kunna utgå, då redan nu genom överenskommelse mellan arbetarnas fackorganisation och respektive järnvägsförvaltningar sådana anordningar i stort sett äro genomförda, som tarvas för uppehållande av en åttatimmarslagstiftning.

Jag skall ej, herr talman, ingå på de bestämmelser i övrigt, som behöva ändras, för att en ratificering skall kunna ske, enär dessa icke ha någon vidsträcktare eller mera väsentlig betydelse. De betydelsefullaste ändringar, som behöva göras, för att ratificering skall kunna ske, äro redan nu av mig omnämda. De äro icke, åtminstone enligt mitt förmenande, av den art, att de böra avhålla riksdagen från att vidtaga de åtgärder, som kunna krävas för att få vår lag i överensstämmelse med Washingtonkonventionen, och i anslutning till vad jag nu sagt tillåter jag mig därför, herr talman, att yrka bifall till 1 § i lagen, i överensstämmelse med den reservation, som anförts av herr Linder m. fl.

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Herr **Westman**: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna av utskottsutlåtandet, har därtill fogats en reservation av mig och flera medreservanter, en reservation vari vi avvika från utskottets ståndpunkt i ett avseende. Vi ha nämligen velat göra den föreslagna lagen provisorisk, såsom den är för närvarande.

Kammaren torde tillåta mig att börja mitt anförande med att med några ord antyda de skäl, som därvid varit bestämmande för oss. Det var ju så, att riksdagen, när den senast behandlade denna lag, år 1926, angav de skäl, som enligt riksdagens mening borde medföra att lagen skulle vara av provisorisk natur. Som kammarens ledamöter finna vid ett studium av den kungl. propositionen, har ju Kungl. Maj:t däri förklarar, att Kungl. Maj:t anser, att de skäl, som riksdagen år 1926 anförde, alltjämt ha sin giltighet, och under åberopande härav finner Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t bör draga samma slutsatser av dessa skäl nu, som riksdagen drog 1926, och föreslår därför riksdagen, att lagen alltjämt skall göras provisorisk.

Emellertid visar det sig nu, att utskottets majoritet ej velat infria den växel på riksdagens konsekvens, som Kungl. Maj:t dragit, utan föreslår, att lagen skall göras permanent. För min del har jag haft svårt att ansluta mig till denna utskottets ståndpunkt redan av det skäl, att mitt namn står under det utskottsutlåtande, som ligger till grund för riksdagens beslut år 1926. Jag har därför ansett, att det för mig var en logisk nödvändighet att ställa mig på Kungl. Maj:ts sida. Men härtill kommer, att det finnes ett starkt reellt skäl för att intaga samma ståndpunkt nu, som vi gjorde 1926. Det skälet är framför allt det läge, vari frågan om Washingtonkonventionens revision befinner sig.

Som kammaren hörde av herr statsrådet, skall frågan om Washingtonkonventionens revision förekomma under senare delen av denna månad på ett sammanträde, som den internationella arbetsbyrån skall hålla, och man beräknar, att man skall få definitivt besked om hur det skall gå med denna revision under loppet av innevarande år eller i varje fall under 1932. Det kan ju vara ganska vanskligt att gissa, hur det skall gå, om konventionen kommer att revideras eller icke, men då saken ligger så till, att man inom så kort tid kan beräkna att få visshet härom skulle det naturligtvis ur den synpunkten förefalla mycket egendomligt, om riksdagen nu så nära inför avgörandet övergav den avvaktande hållning, riksdagen intog 1926 och som fick sitt uttryck däri, att lagen gjordes provisorisk.

Man ser av den socialdemokratiska reservationen, att där anföres såsom ett starkt skäl för de däri föreslagna ändringarna, att lagen bör bringas i sådant skick, även materiellt, att man kan ratificera Washingtonkonventionen. När de socialdemokratiska reservanterna så starkt betonat detta, träder nästan i bakgrunden den synpunkten, att dessa ändringar väl i alla fall av dem förordas även av det skälet, att de skulle förbättra arbetarklassens ställning. Jag antager emellertid, att detta senare skälet vägt mera tungt, än vad som synes, för de socialdemokratiska reservanterna, att de med andra ord fäst sig vid den materiella sidan av saken. Det är ju verkningar på det praktiska livet, som en ändring, på sätt de föreslår, avse att medföra. Men om man ur denna synpunkt ser efter, vilka grupper av arbetare, som skulle gynnas av den ändring, som de socialdemokratiska reservanterna föreslår, så faller det i ögonen, att det icke är de arbetargrupper, vilkas levnadsvillkor i första hand äro i behov av att upphjälpas. Man lämnar sålunda jordbruksarbetarna alldeles utanför. Det är däremot arbetargrupper, som i jämförelse med jordbruksarbetarna ha det relativt bra, som skulle få sin ställning ytterligare förbättrad, om riksdagen bifaller den socialdemokratiska reservationen. Jag befarar emellertid, att det skulle göra ett ganska egendomligt intryck på landsbygdens befolkning, om nu t. ex. byggnadsarbetare vid arbete för jordbruket skulle läggas under åttatimmarslagen. En olikhet i arbetsförhållandena mellan dessa byggnadsarbetare och jordbruks-

arbetarna i övrigt skulle helt säkert förefalla lantarbetarna som ganska svår-förklarlig. Likaså skulle det helt säkert för dem vara svårt att förstå skillnaden, därest torvindustriens arbetare lades under åttatimmarslagen, medan däremot jordbruksarbetarna, som arbeta alldeles i närheten i en torvtäkt, skulle lämnas utanför åttatimmarslagens reglering.

Vidare vill jag framhålla, att det förefaller som om det skulle vara ganska tvivelaktigt, att den avsikten att förbättra vissa arbetaregrupperns levnadsvillkor, som efter vad jag antagit ligger bakom den socialdemokratiska reservationen, skulle lyckas.

Enligt denna reservation skulle bland annat arbetarna vid de små företagen nu läggas under åttatimmarslagens reglering. Herr Thorberg ville göra gällande, att detta icke skulle medföra en så stor skillnad i de faktiska förhållandena vid dessa företag, enär vid dem i ganska stor utsträckning kollektivavtal gälla, men jag undrar, om herr Thorberg är alldeles säkert underrättad om förhållandena på det området. Det har inom utskottet från trovärdigt håll förklarats, att det finns många sådana små företag, vilka för sin existens äro beroende av att de kunna någon gång, då nöden så kräver, gå över den föreslagna tidsbegrän-sningen av åtta timmar, och det vore ju högst beklagligt, om i dessa tider en hel del av dessa småföretag skulle tvingas att nedlägga sin rörelse, därför att de skulle duka under i konkurrensen med stordriften, om de underkastade sig en så sträng reglering, som skulle bli en följd av deras inordnande under åttatimmars-lagen, som här föreslagits.

Vidare är det väl tvivelaktigt, om arbetarna vid de enskilda järnvägarna skulle ha någon verklig fördel av att läggas in under lagens tillämpning. I stort sett är ju åttatimmars arbetstid införd vid de enskilda järnvägarna, men tjänstgö-ringen där är av så växlande beskaffenhet att det i många fall visat sig vara både möjligt för arbetarna att stå ut med längre arbetstid och ekonomiskt för-delaktigt för järnvägen att kunna överskrida den gräns, som finnes i åttatim-marslagen. Under de svåra tider, som nu råda för de enskilda järnvägarna icke minst på grund av konkurrensen med bilarna, kan det vara vanskligt nog att genomföra en sträng lagstiftning i fråga om dem, och det kan hända, att de skulle tvingas vidtaga driftsinskränkningar eller nedläggningar, som skulle gå ut över deras personal.

Herr Thorberg betonade i sitt anförande, att det skulle vara synnerligen lämp-ligt, om statens arbetare även lades under åttatimmarslagens giltighet. För min del kan jag icke finna, att en sådan omväg för staten att ordna förhållandet med sina arbetare kan vara gagnelig eller lämplig. Riksdagen och Kungl. Maj:t ha ju i sina händer att genom beslut i friare former bestämma den arbetsprestation, som bör utkrävas av statens arbetare, och det finns väl icke något som helst skäl för att vi skulle gå in för den linjen, att riksdagens och Kungl. Maj:ts hand-lingsfrihet därvidlag skulle bindas av en lag.

Jag ber för övrigt få betona, att de avvikelser ifrån Washingtonkonventionen, som förekomma i nu gällande lag i Sverige, äro i mycket stor utsträckning byggda på de erfarenheter, som vi gjort i detta land vid tillämpningen av åtta-timmarslagen. En hel del av dessa avvikelser från konventionen ha tillkommit, sedan man haft åttatimmarslagen tillämpad under ett större eller mindre antal år här i Sverige, emedan man ansett, att dessa bestämmelser voro påkallade av våra särskilda, nationella förhållanden. Man har infört dem och funnit, att de verkat alldeles förträffligt. Det är ur sådana omständigheter naturligtvis myc-ket tråkigt, om man skall anse sig böra stryka ett streck över hela denna utveck-ling, byggd på den praktiska erfarenheten, för att i stället gå över till en lag-stiftning, som är byggd på en redan nu ganska gammal konvention. Från min synpunkt sett är det så mycket olämpligare att göra det, som jag räknar med den möjligheten, att konventionen kan komma att revideras.

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

Herr Thorberg hade en annan uppfattning. Han yttrade, att det enligt hans mening icke kommer att äga rum någon revision av Washingtonkonventionen. Jag förstår mycket väl, att det möter stora svårigheter att få denna internationella konvention ändrad, men jag skulle vilja vädja till herr Thorberg och hans likatänkande, om de icke skulle vilja sätta in sitt inflytande av alla krafter på att få konventionen ändrad efter den praktiska erfarenhetens krav. Ty det kommer naturligtvis att verka synnerligen olyckligt, om det skulle bli så, att dessa konventioner, som man internationellt går in för i fråga om den ena eller andra sociala frågan, skulle få den karaktären, att de skulle bli oföränderliga. De skulle då försöka att i ett järngrepp fasthålla utvecklingen. Och eftersom det försöket helt säkert skulle misslyckas, kan man befara, att hela det systemet skjutes åt sidan och kasseras såsom gammalt, föråldrat skrot. Man måste försöka hålla liv i det och finna former, som göra, att dessa konventioner kunna anpassas efter den allttjämt fortskridande utvecklingen. Ett tecken på att vi här i Sverige se saken på det sättet är givetvis, om vi nu allttjämt bibehålla den ståndpunkten, att denna lag bör vara provisorisk. Därigenom skulle vi uttala, att vi i varje fall räkna med den möjligheten, att Washingtonkonventionen kan komma att revideras, på så sätt att en anslutning ifrån vår sida till den kan ske, utan att vi därför uppge de särrättsliga drag, vilka vår åttatimmarslag erhållit på grund av att den blivit anpassad efter våra säregna förhållanden.

Jag ber således att, när frågan om den provisoriska karaktären av lagen kommer före, få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen. Det kan emellertid icke ske nu vid föredragning av denna paragraf, utan frågan om lagens permanens eller icke permanens kommer att avgöras, då slutbestämmelserna i lagen föredragas.

Vid den nu förevarande 1 § har jag, såsom framgår av mitt anförande, icke något att invända emot de förslag, som framlagts av utskottet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i fråga om den nu föredragna paragrafen.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! Då riksdagen nu går att för, om jag minnes rätt, femte gången på tio år behandla frågan om arbetstidslagen, är det två huvudsynpunkter, som träda i förgrunden. För det första är det den, huruvida denna lag allt fortfarande skall givas provisorisk karaktär, och för det andra den, huruvida materiella förändringar i den nu gällande provisoriska lagtexten böra äga rum eller icke. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har i sitt här hållna anförande angivit, att han för sin del anser, att skäl tala för att lagen allt fortfarande skall göras provisorisk, och detta hans uttalande överensstämmer med det yttrande, som han haft till statsrådsprotokollet vid den kungl. propositionens framläggande.

Såsom huvudskäl för att lagen fortfarande skall givas provisorisk karaktär anføres både av statsrådet och av de reservanter, som förenat sig med herr Westman, att en revision av Washingtonkonventionen förestår. För oss, som ha deltagit i utskottets behandling av ärendet och kommit till den uppfattningen, att skäl föreligga för att nu frångå provisoriet och i stället giva åt lagen en permanent karaktär, har frågan om revision icke haft avgörande inflytande. Här har redan under den debatt, som hittills pågått, framhållits från den ena reservantgruppen, att man har anledning tro, att Washingtonkonventionens revision skall komma att äga rum under loppet av åren 1931 eller 1932. Ifrån den andra gruppen — det framgick av herr Thorbergs yttrande — förklarar man, att det är icke alls bestämt, att någon revision skall ifrågakomma. När frågan om lagen behandlades år 1926, låg saken beträffande revisionen till på samma sätt. Man tog då för givet, att en revision skulle äga rum av Washingtonkonventionen, innan tiden för det då bestämda provisoriet utgick. Nu har

det emellertid visat sig, att detta icke är fallet. Ännu vet man icke ens, huruvida en revision kommer till stånd eller icke. De åtgärder, som herr statsrådet talade om såsom vidtagna ifrån nordisk sida, därvid de svenska representanterna spelat en rätt betydande och ingripande roll, de äro dock endast förberedande åtgärder, vilka icke under alla förhållanden komma att leda till resultat. För min del anser jag, att det är alldeles riktigt, vad som ifrån herr Thorbergs sida anförts, nämligen att man icke kan säga, huruvida en revision skall komma till stånd eller ej.

Det huvudskäl, som talar för, att en definitiv lagstiftning nu bör avlösa den provisoriska, är karaktären av den ökade erfarenhet om lagen, som vunnits under senaste åren. När det år 1926 beslöts att lagen fortfarande skulle vara provisorisk, hade man ju endast sex års erfarenhet att bygga på. Men när man nu har att taga ståndpunkt till frågan, har denna erfarenhet utökats med vad som kunnat vinnas under loppet av ytterligare fyra år, och de utredningar, som äro verkställda — visserligen icke av någon mera ingående karaktär men dock av den beskaffenhet, att man har anledning att aktgiva på resultatet — giva vid handen, att de farhågor, som man eventuellt kunde hysa ännu år 1926 för att lagen i vissa delar var för stel och att den fördenskull måhända behöfde uppmjukas och förbättras med hänsyn till industriens och näringarnas krav, icke blivit bekräftade. I stället har, såsom också arbetsrådet och kommerskollegium med stor styrka framhållit, under de närmast gångna åren den uppfattningen allt mer och mer stadgats även bland arbetsgivarna själva, att ett upphävande av lagen icke kan komma i fråga. Industrien har så anpassat sig efter förhållandena, att de båda nämnda myndigheterna för sin del tillstyrka, att lagen nu gives en permanent karaktär. De ledamöter av andra lagutskottet, som svara för utskottets utlåtande, hysa i denna del av ärendet en uppfattning, som sammanfaller med vad de nämnda ämbetsverken uttalat.

Om en revision av Washingtonkonventionen skulle komma till stånd, synes det mig som om de åtgärder, som eventuellt kunde behöva vidtagas från svensk sida även efter det revisionen genomförts, lika väl kunna genomföras, om lagen är permanent som om den är provisorisk. Ja, det kan sättas i fråga, huruvida det icke är bättre att nu ge åt lagen en permanent karaktär, då det därigenom blir möjligt att upptaga frågan om eventuella förändringar i lagen vid den tidpunkten, då dessa av förhållandena äro påkallade och icke vid en viss på förhand bestämd tidpunkt, som man icke vet, huruvida den sammanfaller med tidpunkten för revisionen eller icke. Och för övrigt, är det endast tänkbart, att en revision av Washingtonkonventionen, när den kommer till stånd, skulle gå i skärpande riktning? Har man icke lika stor anledning antaga, att den revision, som eventuellt kan komma i fråga, kan bliva av den beskaffenheten, att man tämligen säkert kan gå ut ifrån att vissa av de punkter, som nu hindra ett biträdande av Washingtonkonventionen i den svenska lagen, därefter icke längre skola stå hindrande i vägen därför. Jag tänker särskilt på bestämmelsen om de s. k. hemmaföretagen, som under diskussionen här redan äro vidrörda. Den tanken har tydligen icke varit främmande för på detta område internationellt verksamma män, att något skulle kunna göras för att tvistefrågan om hemmaföretagen skulle kunna bringas ur världen. Jag anser således för min del, att den omständigheten, att en revision eventuellt kan komma att ske, icke bör hindra riksdagen från att nu antaga lagen såsom permanent.

Kvar står då den frågan: är tidpunkten nu inne för att samtidigt med att lagen gives permanent karaktär vidtaga sådana materiella förändringar, att en ratifikation av Washingtonkonventionen kan ske sådant det internationella läget för närvarande är? För min del har jag icke kunnat biträda den uppfattningen att så skulle vara fallet och jag tar alltså avstånd ifrån den socialde-

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

mokratiska motionens förslag härom. Jag anser, att den nu gällande lagtexten med ett par mindre undantag är av den beskaffenheten, att den tillgodoser de svenska förhållandena och de svenska kraven i en, såvitt man kan se, lämplig och smidig utsträckning. Det är visserligen sant, vad som här yttrats från herr Thorbergs sida, att genom avtal på skilda områden, särskilt då det gäller statens arbetare, men jämväl i viss utsträckning beträffande hemmaföretagen, man nått fram till den ståndpunkten, att det strängt taget icke skulle medföra någon egentlig förändring i förhållandena, om man nu läte dessa kategorier av arbetare, bland andra, också falla inom lagens ram. Men jag har i det fallet samma känsla som utskottets ärade ordförande här nyss gav uttryck åt, nämligen att man kan icke säga, att den allmänna uppfattningen är mogen för någon som helst skärpning i dessa avseenden. Jag tror, att man måste på detta område avvakta ännu en tids erfarenhet. Det kan ju hända i sinom tid, att den allmänna uppfattningen och jämväl de faktiska förhållandena på vederbörande arbetsområden utvecklas därhän att det icke möter några svårigheter att lagstifta jämväl för dessa, ifall så skulle behövas för att en ratifikation skulle kunna ske. Ännu synes mig den tidpunkten dock icke vara inne. Jag vill emellertid icke underlåta att säga, att jag anser det vara klart, att med den ställning, som Sverige intager i det internationella arbetet på detta område, så medför varje åtgärd vissa förpliktelser att också se till att vad man åtagit sig blir uppfyllt.

I frågans nuvarande läge ber jag att få yrka bifall till den föredragna första lagparagrafen.

Herr von Sydow: Herr talman! Det torde icke förvåna eder, herr talman, och knappast heller någon annan i kammaren, i fall jag säger, att jag icke är principiell anhängare av den lagfästa åttatimmarsdagen. När den genomfördes här i Sverige, lade den en svår tunga på industrien, som då även på grund av andra omständigheter gick till mötes en ytterst bekymmersam period. Därtill kommer, att lagen gavs en vidsträcktare omfattning än förhållandena på kallade och som skulle ha varit logiskt.

Under hela tiden för arbetarklassens strävan efter åttatimmarsarbetslagen inriktade man sig alltid på att få åttatimmarslagen införd för industrien, för fabriksdriften. Det sades, att när arbetarna fingo stå under tio timmar eller längre tid i fabriker i osunda rum och under maskinernas slammer, detta enformiga och tröttande arbete måste verka i hög grad fysiskt och psykiskt deprimerande och att man därför måste ha en kortare arbetstid! Men hos oss gav man lagen en sådan omfattning, att den i det närmaste gäller för hela näringslivet, med undantag för jordbruket. Därigenom kom man långt utöver vad som är stadgat i Washingtonkonventionen. Denna gäller, som vi veta, endast beträffande industrien jämte transportväsendet, och varje land har rättighet att själv sätta gränsen mellan industri och andra företag genom den lokala lagstiftningen.

Emellertid kan det icke förnekas, såsom det också framhållits av herr statsrådet, att lagen nu är en fait accompli och att industrien har satt sig in i förhållandena och anpassat sig efter dessa vida bättre, än man skulle tro. Det är riktigt, vill jag säga, vad som står i den socialdemokratiska reservationen, om att industrien i stort sett har övervunnit de svårigheter, som åttatimmarslagets genomförande medfört. Detta beror på en förbättrad teknisk utveckling och en mera genomförd rationalisering av arbetet. Så fort man förminskar arbetstiden, höjer arbetslönerna eller ökar de sociala pålagorna, så försvårar och fördyrar man produktionen, men i den mån man genom tekniska hjälpmedel får bättre anordningar vid driften eller genom rationalisering gör besparingar, så förbilligar man och ökar produktionen. Nu beror det på vilken

av dessa utvecklingslinjer som har den största framgången. Ja, jag får säga, *Lagförslag om arbetstidens begränsning.* att för närvarande tyckas de ha kompenserat varandra, vi stå nu icke sämre ställda än när åttatimmarslagen genomfördes; det är riktigt, såvitt jag kan se, vad som därom säges i den socialdemokratiska reservationen.

(Forts.)

Om man utgår ifrån, att det är nödvändigt att prolongera lagen i en eller annan form, så kommer man till den frågan, huruvida detta skall göras genom en permanent eller en provisorisk lagstiftning. Ja, det får jag säga herrarna, att det för mig är ungefärligen sak samma. Det är för mig skäligen likgiltigt, huruvida man tager den ena eller den andra formen, ty lagen *är* ju, den gäller och den blir gällande och den blir väl troligen gällande lika länge, vare sig man tager den i den ena eller den andra formen.

Jag kan förstå, när herr Almqvist säger, att då denna fråga varit före fem gånger i riksdagen, man nästan kunde önska att slippa den sjätte behandlingen av den. Men det finns ändå en omständighet, som gör, att jag ansluter mig till yrkandet om en provisorisk lagstiftning. Vi ha nu fyra gånger fattat beslut om att lagstiftningen skall vara provisorisk, för att vi skola få se, huruvida det blir någon ändring i Washingtonkonventionen så att vi möjligen kunna ratificera den. Nu äro vi just vid den tidpunkten att vi snart få se, hur det verkliga avgörandet blir i det avseendet — om det blir en revision av konventionen eller icke — och då synes det mig vara en skriande inkonsekvens att icke, genom att ännu en gång göra vår lag provisorisk, avvakta detta avgörande.

Det yrkas ifrån socialdemokratiskt håll, att man nu skall göra sådana ändringar i vår gällande lag, att det blir möjligt för oss att ratificera Washingtonkonvention. Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på att Washingtonkonventionen delvis är strängare än vår lag och delvis mindre sträng. Det yrkas emellertid icke från socialdemokratiskt håll någon ändring av konventionen i sådana punkter, där konventionen är strängare än vår lag, men där vår lag är mildare, där vill man, att man skall rätta den efter konventionen. Detta gör att, i fall vi bifalla den socialdemokratiska motionen, vi, såvitt jag kan förstå, bli strängare bundna än något annat land, och det torde väl icke vara lämpligt. Det är även en annan omständighet till vilken man i detta avseende bör taga hänsyn, ehuru den egentligen ligger utanför denna sak, och det är åklagarmaktens olika ställning i olika länder. I de flesta länder, där konventionen är antagen, blir en mängd smärre överträdelser av konventionen aldrig åtalade. Om herrarna vilja läsa chefsens för arbetsrådet, auditör Nordins bok, skola herrarna se, att man i en stor del av de länder, som antagit konventionen, knappast tillämpar den: det är inte tal om att den skulle tillämpas, såvitt angår en mängd småsaker. Men här i landet behövs det inte mera än en angivelse för vilken liten förseelse som helst mot åttatimmarslagen för att allmänna åklagaren skall vara skyldig att åtala, och följden blir, att förseelsen mot lagen blir bestraffad, hur obetydlig den än må vara. Detta gör, att lagen verkar vida strängare hos oss än i andra länder.

Herr Thorberg yttrade nu, att de skiljaktigheter mellan vår lag och konventionen, som behöfve ändras i vår lag för att vi skulle kunna ratificera konventionen, vore relativt obetydliga. Det förvånar kanske inte herr Thorberg, om jag säger, att jag inte är ense med herr Thorberg i den delen. Vissa av dessa skiljaktigheter äro rätt betydelselösa — det har herr Thorberg rätt i men andra äro det inte.

Vad beträffar frågan om de smärre företagen — de som sysselsätta fyra arbetare eller färre — säger herr Thorberg, att lagen för dem spelar på det hela taget endast en liten roll, därför att de redan nu äro bundna genom kollektivavtal vid åtta timmars arbetsdag. Men långt ifrån alla av dessa företag äro bundna av kollektivavtal, och jag vill framhålla, att i länder, där

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

konventionen är antagen, dylika företag i regel äro fritagna från lagens tillämpning. De äro fria på grund av den ena av två omständigheter: antingen äro de icke industriella — det äro de väl oftast icke, ty sådana småföretag anses icke hänförliga till industri, och då äro de fria på denna grund från tillämpning av konventionen — eller också äro de — såsom exempelvis i Frankrike eller Tyskland — fria därför, att det inte där faller någon människa in att åtala en liten hantverkare, om en gesäll hos honom sitter någon timme över tiden. Men här i landet är förhållandet i detta fall ett helt annat. Här är detta stadgande särskilt på landsbygden av stor betydelse och just den ändring, genom vilken alla dessa småföretag frikallades från lagens tillämpning, bidrog i hög grad till att mildra den stämning mot åttatimmarslagen, som förut rådde.

Det är vidare fråga om det undantaget, att lagen icke tillämpas beträffande arbete, som arbetsgivaren icke kan övervaka. Det kan ju hända, att denna sak inte har någon så stor betydelse, men herrarna skola komma ihåg, att denna lag är en strafflag. Om nu en arbetsgivare i Stockholm skickar ut en montör för att utföra något arbete t. ex. i Norrland, anses montören arbeta i arbetsgivarens tjänst; om denne montör arbetar över den lagliga tiden, om han arbetar en tio timmar eller så — strider det inte då emot all straffrättslig uppfattning, att arbetsgivaren i Stockholm skall böta för detta, fastän han inte vetat om det? Jag har därför svårt att för min del gå med på att borttaga nuvarande bestämmelsen.

Vad torvindustrien angår har frågan, om denna skall falla under lagen, inte så stor betydelse. Frågan om åttatimmarslagens tillämpning å flottningsarbete vid skiljeställena har däremot en utomordentligt stor betydelse. Att skiljeställena äro fritagna från tillämpning av lagen är av mycket stor vikt för våra förnämsta exportindustrigrenar, sågverksrörelsen och cellulosaindustrien. Timmerflottningen i ett vattendrag måste vara kontinuerlig. Beträffande själva flottningen i älvarna gäller icke åttatimmarslagen, men tidigare var lagen tillämplig å arbetet vid skiljeställena. Om detta åter blir fallet, uppstå svåra olägenheter för industrien. Timret driver ned till och hopas vid skiljeställena. Får man inte arbeta lika länge vid skiljeställena som i vattendragen, blir det stopp vid skiljeställena, och det går inte för sig utan våda för oerhörda förluster. Den ändring, som härutinnan vidtogs, var utomordentligt efterlängtdad av hela den norrländska industrien, och det vore en olycka, i fall den upphävdes.

Med avseende å de enskilda järnvägarna är det inte så, som herr Thorberg sade, att åttatimmarsdagen över allt är genomförd där. Det finns en hel del arbetsplatser vid de enskilda järnvägarna, där arbetet enligt överenskommelse pågår nio eller till och med tio timmar. De enskilda järnvägarna ha det, såsom herr Thorberg torde veta, ganska svårt och bekymmersamt och man bör icke öka deras tunga.

Beträffade statens arbetare har herr Westman redan talat.

När herr Thorberg räknade upp de skiljaktigheter mellan lagen och konventionen, som skulle ändras, glömde herr Thorberg den ur arbetsgivarsynpunkt viktigaste, nämligen den stora dispensrätt, som arbetsrådet här i landet har. Därest arbetsgivare och arbetare komma överens, har arbetsrådet rättighet att ge dispens från lagens tillämpning utan någon annan inskränkning än att den medgivna arbetstiden inte får vara oskäligen. Detta är den förnämsta lindring, som arbetsgivarna över huvud taget ha enligt lagen, och den tillämpas mycket ofta. Det är icke ett sammanträde i arbetsrådet utan att dispens ges på grund av denna bestämmelse. Det finns viktiga industrigrenar här i Sverige, som på senare tider haft ett mycket stort uppsving och som aldrig skulle hava fått det utan dessa dispenser. Om jag skall nämna ett exempel, skulle

det vara skeppsbyggnadsindustrien. För denna industri äro dessa dispenser *Lagförslag om arbetstidens begränsning.* nödvändiga. Det är tack vare dem, som denna industri har kunnat fullgöra stora fartygsleveranser till utlandet.

När såsom man sagt i den socialdemokratiska reservationen — och jag har för min enskilda del velat vara med på detta — industrien i stort sett övervunnit de ofördelaktiga verkningarna av åttatimmarslagen, beror detta till stor del därpå, att lagen så småningom har gjorts så smidig som den är. Hade den icke gjorts så smidig, utan vi hade varit undantagslöst bundna av lagbestämmelserna, hade vi icke befunnit oss i en så relativt gynnsam ställning som nu.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till 1 §. När vi komma till frågan om permanent lag eller provisorium, skall jag be att få rösta för provisoriet.

Häri instämde herr *Enhörning*.

Herr **Möller**: Herr talman! Denna lagstiftning är kanske det mest karaktäristiska exemplet på vilka långvariga strider som, egentligen mycket omotiverat, ständigt skola stå, då det gäller socialpolitiska framsteg. Jag har inte intresserat mig för att i detta sammanhang genomläsa alla de debatter, som ha förekommit i den svenska riksdagen vid denna frågas behandling under tidigare år. Men jag vet ju, att man speciellt från högerns sida — och det har varit de män, som högern har betraktat såsom sina omdömesgillaste representanter — mångfaldiga gånger har förklarat, att en lagstiftning av denna art skulle komma att leda till den svenska industriens ruin, att det skulle vara fullständigt omöjligt för den svenska industrien att bära de bördor, som en lagstiftning om åtta timmars arbetsdag skulle pålägga densamma. Jag bryr mig inte om att konfrontera denna agitation med verkligheten i dag. Det har ju arbetsgivarföreningens ärade chef haft vänligheten att själv göra, då han erkänt, att de fruktansvärda verkningarna av åttatimmarslagen hava uteblivit. De ha ju inte bara uteblivit — jag erinrar mig, att herr Trygger i 1928 års valrörelse prisade detta land nästan såsom ett paradiset på jorden, såsom flödande av välstånd och välmåga. Jag vet ju inte, om detta är riktigt; för min del betraktar jag nog beskrivningen såsom åtskilligt överdriven, men om jag skulle taga herr Trygger, numera hans excellens herr utrikesministern, på orden, skulle ju detta innebära, att mitt under det att vi ha haft en lagstiftning, som enligt samma åskådning skulle ruinera näringslivet, har välståndet växt och näringslivet blomstrat utan motstycke i svensk historia.

Jag nämner detta bara som ett faktum, men jag nämner det bland annat därför, att när det nu gäller några ytterligare, icke särskilt betydande framsteg, som föreslås i den socialdemokratiska motionen, upprepas, naturligtvis inte i lika starka ord, men det upprepas ändock ungefär samma slags invändningar emot praktiskt taget var och en av de förbättringar ur arbetarklassens synpunkt, som föreslås i den av oss väckta motionen. Herrarna få ursäktas, om vi inte tycka, att edra profetior, så fullständigt åt skogen som de ha varit under de gångna åren, nu särskilt imponera på oss.

Jag tar ett exempel. Vi veta ju, att själva åttatimmarsdagen är genomförd vid många företag, som ligga utanför lagens tillämpningsområde, och det är ju orimligt att påstå, att dessa skulle skadas av lagstiftning. Är det sannolikt, att deras konkurrenter, som ha lyckats klara sig undan kollektivavtal och som inte heller falla under lagen, skulle komma att lida så förfärligt svårt, om man nu i den svenska lagstiftningen sade: vi behandla alla arbetsgivare lika. Ty något annat innebär ju egentligen icke yrkandena i den socialdemokratiska reservationen. Att det skulle vara något slags väsensskillnad mellan en arbets-

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

plats, där det finns sex personer, och en, där det finns fyra personer — det får man verkligen ursäkta oss, om vi ha väldigt svårt att fatta. Särskilt om de ligga t. ex. mitt emot varandra vid samma gata — att det då skulle kunna vara någon så förfärligt stor, märkvärdig skillnad, att man nödvändigt skulle undantaga de små arbetsplatserna från lagens tillämpning, det kunna vi som sagt inte begripa.

Jag skall för övrigt icke inlåta mig på någon polemik. En sådan är mycket hopplös, därför att argumentationen åtminstone på detta stadium av en frågas behandling ju egentligen ingenting betyder — det veta vi allesammans. Men jag skall i alla fall be att få säga ett par ord till herr Westman på en punkt.

I den socialdemokratiska reservationen föreslås, att byggnadsarbete för jordbruk skall falla under åttatimmarslagen. Det är uteslutande med hänsyn till att vi inte tro det vara möjligt för Sverige att ratificera Washingtonkonventionen, om inte denna bestämmelse bleve införd; eljest skulle vi nog inte lägga någon så särdeles stor vikt vid densamma. I den mån hithörande arbetare äro fackligt organiserade, hava nog fackförbunden sörjt för att åttatimmarsdagen i alla fall är införd vid sådant byggnadsarbete. Jag tror därför, att det inte spelar någon större praktisk roll, om ett stadgande därom finns i lagen eller inte, men det är inte detta jag fäster mig vid. Vad jag fäste mig vid var, att herr Westmans argumentation är denna: Här komma socialdemokraterna och föreslå, att man skall låta byggnadsarbete för jordbruk falla under lagen, men de bekymra sig inte ett dugg om de verkligen dåligt ställda människorna i detta land, nämligen lantarbetarna. Om detta yttrande innebär, att herr Westman är villig att medverka till att lantarbetarna få åtnjuta åtta timmars arbetsdag, försäkrar jag honom, att från socialdemokratisk sida icke skall resas något motstånd mot denna tanke. Tvärtom, några säkrare bundsförvanter än herr Westman skulle finna hos oss för en reform i denna riktning kan herr Westman inte uppleta i Sveriges land. Det är alltså inte på det sättet, att vi skulle missunna lantarbetarna en åtta timmars arbetsdag. Vi kunna bara inte argumentera på det sättet, att eftersom vi inte kunna föreslå en utsträckning till lantarbetarna, blir det genast en orättvisa mot dem, att *andra* arbetare få åtta timmars arbetsdag. Jag får uppriktigt säga, att därest tankegången är denna, att ingen bör få åtta timmars arbetsdag, eftersom inte lantarbetarna kunna få det, ty det skulle vara en orättvisa mot dem, hedrar hela denna tankegång uppriktigt sagt inte andra lagutskottets ärade ordförande.

Jag tror inte, att jag behöver avvakta något svar. Vi ha inte yrkat någon lagstiftning rörande arbetstid för lantarbetarna. Jag tror inte, att en dylik vore praktiskt ogenomförbar; även om vi inte kunde genomföra en sådan ordning så snävt som med ett stadgande om åtta timmar per dag, tror jag dock, att om man toge en längre tid av året, kunde man anordna en arbetstid för dem, som ungefär motsvarade den som industriens arbetare ha. Men om vi inte ha gått in på detta kapitel, har det närmast varit *av hänsyn till jordbrukarna*. Vi ha trott, att vi skulle göra jordbrukarna en otjänst, om vi försökte genomdriva en lagstiftning om åtta timmars arbetsdag för lantarbetarna. Att herr Westman — ty det är i själva verket syftet med hans yttrande — vill begagna detta för att väcka lantarbetarnas avundsjuka emot industriarbetarna är icke något tilltalande att höra i en debatt som denna. Något annat syfte hade herr Westman inte med sitt yttrande. Jag vill bara, att detta skall stå i riksdagens protokoll, ty det är en argumentation av ganska bedröflig art, som då och då möter speciellt på denna punkt.

Jag begärde emellertid inte ordet för att taga upp någon större debatt om denna sak utan på grund av ett yttrande av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet. Han upplyste nämligen, att de nordiska länderna den

7 april skulle ha en exportkonferens här för att överlägga om de yrkanden, som från nordiskt håll skulle ställas vid en konferens, där Washingtonkonventionen komme att behandlas och eventuella revisionsförslag komme att framläggas. Nu vet jag ju, att den svenska regeringen har vid ett tillfälle i Genève anslutit sig till revisionstanken. Jag nekar inte till att det var med en viss överraskning, som jag hörde detta. Jag kan ju visserligen förstå, att det stämmer med regeringens åskådning, men jag har ju den känslan, att om det sitter en minoritetsregering och det gäller så pass allvarliga saker, borde det ha funnits någon möjlighet till en kontakt med riksdagen för att höra, om det också finnes någon bas för en regerings ståndpunktstagande i en dylik fråga. Men jag bestrider naturligtvis inte regeringens rätt att taga ståndpunkt på egen hand utan en sådan känning med riksdagen, och därför kan jag i och för sig inte göra någon anmärkning mot detta. Men om det nu skall bli en så pass allvarlig sak som en sådan konferens skulle jag vilja spörja herr socialministern, om man kommer att till denna konferens inbjuda representanter för arbetarorganisationerna. Jag kan nämligen inte för min del erkänna, att det uteslutande är ämbetsmän, eventuellt i socialstyrelsen eller arbetsrådet, eller överhuvud personer från ämbetsmannavärlden, som *ensamma* äro experter i denna fråga. Det finns en annan expertis, som i själva verket har bättre insikter, skulle jag tro, visserligen kanske inte i lagskrivning, men i de faktiska förhållanden, för vilka en åttatimmarslag skall gälla. Jag har bara velat ställa denna fråga, ty jag tror, att det skulle vara mycket nyttigt för hela denna konferens, om sådana röster finge göra sig hörda. Det kan ju inte vara ange-nämnt för någon regering, vem det vara må, om den framställer vissa revisionsyrkanden i Genève och det sedan måste från andra håll mer eller mindre bestämt tillkännagivas, att halva landet icke vill vara med om dessa yrkanden. Man kan ju finna en kontakt på det sättet, att detta icke enbart blir en ämbetsmannakonferens. Det kan ju hända, att man har tänkt sig saken på det sättet. Men är det så, att man har tänkt sig, att detta skulle bli en expertkonferens, där sakkunskap från olika sidor företrädd, tror jag, att det skulle verka mycket lugnande, om det kunde ges ett meddelande här på den punkten.

Jag vill till slut endast säga — och jag kan kanske för övrigt slippa yttra mig under denna debatt — att jag undrar, vad en främling skulle tycka, om han komme hit och hörde, att vad man egentligen diskuterar är frågan, huruvida detta är en kristidslagstiftning eller om det verkligen är en ordentlig lagstiftning, att vi diskutera detta på sjätte året — nej, förlåt mig, på tionde året efter lagens genomförande. Det är faktiskt fullkomligt obegripligt, att man har kunnat behandla hela denna sak på detta sätt. Men även det är ett av exemplen på, med vilka svårigheter ett socialpolitiskt framsteg i detta land har att kämpa. Eftersom det är många saker i denna lag, som jag anser böra ändras, vill jag visst inte påstå, att det har någon stor betydelse, om lagen blir permanent och definitiv eller inte. Men vad jag anser vara av verklig vikt är, att det åtminstone blir klargjort för landet och ute i världen, att Sverige inte längre har en försökslagstiftning på detta område — att vi åtminstone äro färdiga med den sidan av saken. Det är inte något stort framsteg, men det är ju alltid i varje fall ett framsteg. Jag har därför den meningen, att lagen i varje fall under alla omständigheter bör göras permanent. Jag tycker, att det nästan är en drift med den svenska arbetarrörelsen och den svenska arbetarklassen, att man skall diskutera denna fråga, om lagen skall vara provisorisk eller inte. Det är som sagt, som om vi alltjämt levde i kristidsförhållanden. Vi ha avskaffat praktiskt taget alla andra kristidslagar, men här är en lag, som partier i riksdagen och regeringen envisas att vilja behandla, som om den vore en dylik, ehuru den nu behandlas för femte gången — det är visserligen »bara» den fjärde gången, som den skall förnyas!

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

Jag tillåter mig för min del yrka bifall till 1 § enligt den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Den pågående överläggningen blev nu för en stund avbruten, för att begärt tillfälle skulle beredas hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Trygger* att avlämna en kungl. proposition.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Trygger* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 273, angående inköp och iordningställande av beskickningshus i Haag.

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 15 framställda förslaget till lag om arbetstidens begränsning.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Herr Möller har till mig riktat en fråga, som jag skall be att omedelbart få besvara. Den av mig omnämnda expertkonferensen är ett led i en ordning, som infördes under den förra regeringen och som under skiftande partiförhållanden har ansetts innebära en mycket praktisk arbetsform, när det gällde för de nordiska länderna att taga ställning till frågor, som förekomma hos arbetsbyrån och vid arbetskonferensen i Genève. Det är ju, som jag nyss berört, så, att de nordiska länderna som regel haft en gemensam representant där, och det måste för denna representant självfallet vara av intresse att höra de olika regeringarnas uppfattning om de frågor, i vilka han har att i viss mån vara talesman vid det internationella samarbetet där nere. Dessa konferenser hava ibland varit överläggningar direkt mellan regeringsmedlemmar. De ha icke varit ordnade så, att arbetsgivar- och arbetarorganisationerna därvid varit företrädda med särskilda representanter, och detta kommer icke heller att bli förhållandet vid den konferens, som nu skall påbörjas måndagen den 7 april. Detta betyder emellertid icke, att de som där sammanträda och den representant, som vi sedermera ha i arbetsbyråns styrelse, icke få den kontakt med organisationerna på båda sidor, som självfallet är önskvärt, kontakt med de strömningar, som göra sig gällande i en viss föreliggande fråga. Men det måste självfallet sedermera ankomma på den vid varje tillfälle fungerande regeringen att ge de närmare direktiven för hur man från regeringens sida ser på de krav, som böra genom vår representant framställas. Kontakten har bland annat åstadkommits genom den socialpolitiska delegationen, där ju representanter för båda parterna sitta och vilken delegation i detta fall likaledes har blivit hörd i frågan. Nu är det dessutom ur herr Möllers synpunkt — liksom även ur min — så lyckligt, att herr Thorberg sitter i arbetsbyråns styrelse, och man behöver således särskilt från herr Möllers sida inte befara, att icke jämväl de synpunkter, för vilka han gör sig till talesman, skola bli företrädda på det sätt, som han önskar, vid den avgörande behandlingen hos arbetsbyrån.

När jag nu har ordet, skall jag endast framhålla en synpunkt i den pågående debatten. Här har enligt mitt sätt att se fullt uttömmande blivit belyst vikten av att man i denna arbetstidslagstiftning, vars principer vi alla omfatta, får in den smidighet, som under olika förhållanden kan vara nödvändig, och det är väl just mot bakgrunden härav, som man har att se de önskemål, som från olika håll framställts om revision av Washingtonkonventionen, för att man med den erfarenhet, som man har vunnit i detta avseende och som inte minst vårt arbetsråd kan vittna om, skall kunna få olika synpunkter övervägda, när man nu efter den bestämda tioårsperioden går att ånyo taga ställning till denna lag-

stiftning. Jag tror, att man också kan säga, att det både från det håll här hemma, där man utan vidare vill gå in för en permanent lagstiftning, och från arbetsbyråns sida lyser igenom, att man i Washingtonkonventionen saknar den smidighet, som vore önskelig för att den skall kunna anpassas på ett lämpligare sätt än nu är möjligt till de ofantligt skiftande förhållanden, som råda i olika länder. Det har framkommit bland annat, när det har gällt behandlingen i Genève av frågan om konvention avseende anställdas arbetstid — det lyser indirekt ganska kraftigt igenom i det dokument i denna fråga, som just härom dagen kom från Genève — hurusom man måste se till att få en större smidighet än vad man kunde säga gällde i fråga om Washingtonkonventionen. Jag tror därför inte, att man skall taga så lätt på denna fråga om behovet av en revision, som man har gjort från socialdemokratisk sida, och det är ju ändå ägnat att säga något, att det är så pass få länder, som utan förbehåll ha ratificerat Washingtonkonventionen. Av de industriländer, som vi ha särskilt intresse av att jämföra oss med, är det egentligen endast Belgien och Tjeckoslovakiet, som utan förbehåll ha ratificerat konventionen. Några länder ha ratificerat den med förbehåll. Bland de länder, som icke ratificerat konventionen, ha vi inom Europa Danmark, England, Finland, Holland, Jugoslavien, Norge, Polen, Sverige, Tyskland och Ungern; utom Europa praktiskt taget alla industriländer. Det får väl ändå antagas ha något att betyda, att man från alla dessa länders sida har ställt sig så pass tveksam till ratifikation. Det betyder, menar jag, någonting i den riktningen, att man inte utan en sorgfällig diskussion om revisionspunkterna kommer att gå till en ratifikation av Washingtonkonventionen.

*Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.*
(Forts.)

Herr Winberg: Det är visserligen inte något ovanligt, att en viss trötthet gör sig gällande i riksdagen, så snart vi behandla sociala reformförslag, och denna trötthet synes särskilt framträda, när vi komma till frågan om arbetstidslagstiftningen. Det är kanske också begripligt, därför att denna fråga ju har debatterats i många år. Det är emellertid en sak, som det nu kan vara intressant att iakttaga, och det är, att man numera — skall jag säga, att man resignerat, eller skall jag säga, att man bland dem som från början voro motståndare till lagen kommit till insikt om att de överdrivna olycksprofetior, som man tidigare förde till torgs, sakna någon verklig motsvarighet i de faktiska förhållandena? Man har nu allmänt kommit till den uppfattningen, att lagbestämmelser om arbetstiden äro ofrånkomliga, och det kan knappast på allvar bliva tal om att söka avskaffa dem.

Men när man sedan kommer till frågan om lagbestämmelsernas *innehåll*, kan det vara av ett visst värde att erinra sig, under vilka förhållanden denna lag kom till stånd. Jag erinrar då om vad som redan förut nämnts här i dag, nämligen vilket frenetiskt motstånd lagen hela tiden mötte och vilka olyckor man siade om varje gång denna fråga behandlades. Man sade, att hela vårt industriella liv fullständigt skulle råka i misär, därest dylika lagbestämmelser genomfördes. Det är av en viss betydelse att komma ihåg detta, ty det är rätt naturligt, att lagbestämmelser, tillkomna under sådana förhållanden, då man till den grad överdrev deras verkningar, skulle komma att röna inflytande av den uppjagade och fullkomligt missriktade stämning mot detta lagstiftningsförslag, som då förefanns. Det skulle således, föreställer jag mig, vara ganska naturligt, om man som en logisk följd av den ändrade uppfattningen beträffande de ogynnsamma verkningar, som denna lagstiftning troddes komma att medföra, ginge med på att revidera de nuvarande lagbestämmelserna, som tillkommit under trycket av överdrivna föreställningar om de olyckliga följderna av desamma. Så tyckes emellertid ingalunda vara förhållandet, utan man inskränker sig till att godtaga vad som nu finnes, d. v. s. vad man icke kan kom-

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

ma ifrån. Jag ber då att få erinra om att denna lag — som redan, när den tillkom, var verkligt ofullständig i många avseenden och endast en chimär i jämförelse med vad den borde ha varit, nämligen en verkligt reglerande faktor på arbetsområdet — sedan genom åtskilliga s. k. uppmjukningar ytterligare har försämrats till sin karaktär och till sitt innehåll. Den saken behöva vi egentligen inte nu diskutera om. När man nu emellertid så bestämt motsätter sig lagstiftningsområdets utvidgande till en hel del grupper, som hittills ha varit uteslutna från lagens tillämpningsområde, måste jag erinra om vad jag vid ett föregående tillfälle har framhållit, nämligen att lagbestämmelser på detta område ha sin förnämsta betydelse, då de omfatta arbetsgrupper, vilkas ställning är särskilt svårartad, därigenom att dessa grupper icke ha den starka och fasta fackliga organisation, medelst vilken de kunna även utan lagstiftning tilltvinga sig en hyggelig reglering av arbetstidsförhållandena. Det skulle sålunda, vilket jag påpekat en gång förut, vara lagstiftningens främsta uppgift att skydda dessa arbetargrupper, vilkas ställning är svagare. Men i stället för att gå denna naturliga väg har man gått den alldeles motsatta. Man har legaliserat, vad som redan förut i stor utsträckning varit tillämpat. På de verkliga industriområdena, där arbetarna genom sin fackliga organisation redan hade tilltvingat sig rätt ordnade förhållanden, har man sålunda lagstiftat, och man har alltså konfirmerat, vad som redan förut var faktum, under det att man har underlåtit att ingripa, där lagstiftningen särskilt borde ha givna skäl att inskrida för att skydda svagare arbetargrupper.

Det skulle också vara skäl att här yttra något om den paniska förskräckelse man har för en reformering av vissa punkter i arbetstidslagsbestämmelserna. För min del håller jag före, att t. ex. frågan om sju timmars arbetsdag, som man nu avvisar som en utopi, är en realitet, som förr eller senare kommer att med obönhörlig makt tvinga sig fram. Genom den rationalisering man nu tillämpar och genom den tekniska utvecklingen är det självklart, att en betydande förminskning i arbetarstocken skall åstadkommas, och man kan icke vänta, att det skall skapas nya arbetstillfällen i den utsträckning, som skulle erfordras, utan de arbetslösas antal kommer att ökas i betydande grad, därest man icke vidtager andra åtgärder för att eliminera verkningarna av den pågående rationaliseringsprocessen. En av de naturliga åtgärder, som därvid måste förekomma, är en ytterligare inskränkning av arbetstiden, ty det kan icke vara till någon fördel för samhället, icke ens för arbetsgivarna såsom sådana, att vi skola ha en stor permanent arbetslöshetsarmé här i landet, under det att man låter de arbetare, som lyckas behålla sin sysselsättning, arbeta längre tid än som vore förenligt med god ordning, därest man sökte få ett så stort antal av arbetarna i arbete som möjligt. Det är därför, som man i den kommunistiska motionen också har påyrkat en skrivelse till Kungl. Maj:t just i den frågan. Jag ber att få trycka på att det icke är någon utopi, att det icke är någon tom fras, när man talar om möjligheten av en ytterligare inskränkning av arbetstiden till sju timmar. Det är en realitet, som man, om man vill vara förståndig, fortast möjligt borde taga upp till noggrann prövning.

Dessutom ha vi i den motion vi väckt påyrkat ändringar i fråga om de undantag från lagen, som för närvarande gälla. Jag kan inte förstå, varför det t. ex. i Sverige skulle vara omöjligt, att företag, som räkna fyra arbetare, skulle kunna inrymmas i lagen i likhet med vad fallet är i en del övriga länder och som ju även föreslagits i Washingtonkonventionen. Inte äro väl våra förhållanden här i landet så egendomliga, att man ovillkorligen på denna punkt behöver göra en alldeles särskild lagstiftning. Jag skulle kunna anföra detsamma beträffande t. ex. i statens tjänst anställda. Då man från folkfrisinnat håll erkänt, att de ändringar, som av vissa motionärer föreslagits för att bringa vår lagstiftning i överensstämmelse med Washingtonkonventionen, icke skulle vara

av någon nämnvärd betydelse, förstår jag inte, varför man inte kan åtminstone tillmötesgå ett sådant krav, ty man har ju inte några reella skäl däremot och kan inte påvisa några vådor eller olägenheter av en sådan åtgärd.

Till herr Westman, som kritiserade socialdemokraterna för att de inte hade medtagit lantarbetarna inom arbetstidslagstiftningens ram, skulle jag vilja säga, att åtminstone vi kommunister böra kunna påräkna herr Westmans stöd för vår motion i den punkten, då vi ingalunda ha uteslutit jordbruksarbetarna. Det förefaller mig också, som om verkligen lantarbetarnas ställning är sådan, att de om några just behövde ett ingripande i form av en reglering genom lagstiftning av deras arbetstidsförhållanden. Likadant är förhållandet naturligtvis med restaurangpersonal och en hel del dylika grupper, vilkas ställning just är sådan, att det särskilt för dem skulle vara av vikt att få lagstiftningens stöd för sina krav om en rimlig arbetstid på sitt område — för att inte sedan tala om sjukvårdspersonal och dylika, vilkas tjänstgöring är så pass ansträngande, att det verkligen är något egendomligt, att man här vill ställa dem utanför de i övrigt nog så moderata lagstiftningsbestämmelser, som för närvarande gälla i detta avseende.

Nu har jag, som jag antydde i början av mitt anförande, inte egentligen några förhoppningar på att den nuvarande lagstiftande församlingen i någon mån skall behjätta dessa krav på vidare sociala reformer här i överensstämmelse med utvecklingens gång. Den trötthet och lojhet, som alltmer gör sig gällande, då frågor på hithörande områden behandlas, kommer naturligtvis också här att ha det avgörande ordet, när det blir fråga om att intaga ställning. Men jag ber att få erinra herrarna om att detta möjligen kommer att medföra, att avgörandet av sådana ärenden som detta får lov att överflyttas från den lagstiftande församlingen till andra instanser, där man inte är beroende av den formalism och den trötthet och liknöjdhet, som nu allt mer och mer utmärker den lagstiftande församlingen.

Herr talman! På grund av vad jag yttrat ber jag att få hemställa om bifall till 1 § i lagförslaget sådan den är formulerad i motionen nr 386 i andra kammaren.

Herr von Sydow: Herr talman! Endast ett par ord till replik mot herr Möller.

Herr Möller talade om de olycksprofeter, som i början uppträdde mot 8-timmarslagen, och herr Winberg har förresten sedermera varit inne på samma sak. Herr Möller yttrade, att man på sin tid från arbetsgivarhåll och från högerhåll sagt, att 8-timmarslagen vore detsamma som den svenska industriens undergång. Herr Möller nämnde icke mitt namn i detta sammanhang, men det föreföll mig, som om han ändå gjorde en indirekt syftning på mig, och därför tar jag mig friheten att erinra herr Möller, att jag offentligt sagt här i riksdagen — jag vill minnas, att det var, då frågan år 1919 första gången var före — att jag bestämt tog avstånd från dem som påstodo, att 8-timmarsdagen var detsamma som den svenska industriens undergång. Jag sade att jag för min del var övertygad om att den svenska industrien hade så stor livskraft, att den icke bragtes till undergång genom den föreslagna förkortade arbetstiden. Denna uppfattning har jag alltid haft och den har visat sig riktig.

Jag skall således be, att, om herr Möller vidare talar om olycksprofeterna i detta sammanhang, herr Möller därvid undantar mig, ty jag spådde rätt, när jag förutsade, att den svenska industrien så småningom skulle övervinna den olägenhet, åttatimmarslagen måste medföra.

Herr Thorberg: Herr talman! Såväl herr von Sydow som herr Westman ha här framhållit, att det skulle vara en mycket stor olägenhet för den sven-

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

ska industrien och det svenska näringslivet överhuvud, därest man borttog de bestämmelser i den svenska lagen, vilkas avlägsnande påyrkas i den socialdemokratiska reservationen. Jag vågar hysa en annan uppfattning än dessa båda herrar i det fallet. Jag har den bestämda uppfattningen, att det inte skulle vara någon större svårighet för det svenska näringslivet att inrätta sig efter en ändrad lagstiftning i enlighet med vad socialdemokraterna här föreslagit. De undantagsbestämmelser, vilkas utgående här ifrågasatts, äro icke av den art, att det skulle skada det svenska näringslivet i dess helhet, om de försvunne.

Beträffande undantaget för de mindre arbetsföretagen har man talat om att det skulle vara oriktigt att icke låta dessa hava en möjlighet till längre arbetstid i konkurrens med de större företagen. Jag förstår inte, varför man för ett sådant språk, då det naturliga väl borde vara att säga, att man bör skydda övriga industriföretag för smutskonkurrens från mindre företag, en smutskonkurrens, som skulle kunna drivas genom tilläpande av allt för lång arbetstid. Jag vill dock framhålla, att man knappast behöver tala om denna sak, ty som jag redan yttrat tidigare, är genom kollektivavtal arbetstiden reglerad för de mindre hantverksföretagen i de större samhällena, och det kan endast vara småföretag på den rena landsbygden, som nu verkligen kunna tillämpa någon längre arbetstid. Jag tror dock, att detta förekommer i rätt ringa omfattning.

Emellertid vill jag till herr Westman uttala min synnerligen stora glädje över hans intresse för att arbetstiden också skulle kunna regleras för jordbruksarbetarna, så att man sluppe ha den skiljaktighet vilken, som han yttrade, skulle framskapa tråkiga förhållanden mellan jordbruksarbetarna och arbetarna inom hantverksföretag på landet och arbetare vid torvmossar o. s. v. Beträffande torvmossar vill jag än en gång upprepa, att arbetstiden vid sådana är genom kollektivavtal reglerad till åtta timmar. Det arbetas åtta timmar per dag vid de torvmossar, där arbetet drives som industriell verksamhet. De torvmossar åter, där man för lantbrukets räkning tager upp torvströ och dylikt, äro sådana jordbrukets binäringar, som enligt den svenska lagen, sådan som vi föreslagit den, icke komma att falla under lagens bestämmelser, även om man borttager bestämmelsen under g) i den nuvarande lagen. De som tala emot en förändring av den nuvarande lagen äro sålunda icke några särskilda förkämpar för det praktiska livets krav, ty det praktiska livet kräver icke ifrågavarande undantagsbestämmelser. Näringslivet kan inrätta sig efter en lagstiftning i överensstämmelse med socialdemokraternas reservation på alla punkter, där vi ha yrkat ändring.

Herr von Sydow uttalade sin förvåning över att vi krävt, att den svenska lagen skulle förändras till överensstämmelse med Washingtonkonventionen i de punkter, där den för arbetarna var sämre, men icke i de punkter, där den för arbetarna var bättre. Ja, det är riktigt, men det är i överensstämmelse med konventionens anda och mening, då det tydligt förutsattes, att den innehåller en minimilagstiftning, som icke bör hindra, att lagstiftningen i respektive länder går längre i restriktiv riktning än konventionen. Herr Westman talade om att konventionen skulle kunna föranleda näringslivet att stelna till, om den icke bleve reviderad, men detta förutsätter alltså, att de lagstiftande församlingarna i respektive länder icke skulle följa den direkta anvisning, som gives både i fredsfördraget och konventionerna om att det här blott är fråga om minimibestämmelser och att det är både tillåtet och önskligt, att de olika länderna gå vidare i sin lagstiftning.

Ja, herr talman, det kanske inte är riktigt, att jag ånyo upptar alla olika detaljer till bemötande, men vad beträffar järnvägarna vill jag säga, att arbetstiden där skall regleras till i genomsnitt 48 timmar på låt mig säga fyra veckor, fem veckor, sex veckor eller tre veckor, allt efter som arbetsrådet kan

komma att bestämma. Genom denna anordning är det tekniskt möjligt för järnvägarna att utan några så stora pekuniära svårigheter inrätta sig efter åtta timmars arbetstid. Det är sålunda egentligen mera ett talesätt än någonting annat, då man säger, att järnvägarna skulle få stora ekonomiska svårigheter genom en reform i överensstämmelse med vår hemställan. Detsamma kan ju också sägas om arbetet vid skiljeställena, där tillämpningen av lagen påstods vara särskilt svår. Där gälla kollektivavtal, som reglera arbetstiden till 48 timmar. Där har redan livet fått inrätta sig efter dessa förhållanden, och en ändring av lagen skulle icke ha någon bestämd inverkan på arbetstiden. Det förekommer visserligen övertidsarbete, men sådant är också medgivit i den av oss föreslagna lagstiftningen. För sådant arbete betalas nu övertidsprocent, och så skulle det också bli enligt den ändrade lagstiftningen.

Jag vill ytterligare tillägga en sak. Herr von Sydow underströk alldeles särskilt starkt, att det skulle vara något oriktigt, att en arbetsgivare, som icke kan direkt övervaka arbetet, skulle komma att bli bötfälld, när en hos honom anställd arbetare vid arbete på annan ort arbetar under en längre tid än den i lagen bestämda. Ja, risken därav är ringa eller ingen, ty om en arbetsgivare skickar i väg en montör för att utföra ett arbete på någon annan plats, så övervakas detta arbete av beställaren, som i det fallet så att säga träder i funktion som arbetsgivarens kontrollant. Men när en arbetsgivare, inom vars verksamhetsområde en arbetstid av åtta timmar per dag är bestämd och tillämpas vid arbete på verkstaden, skickar ut en montör för att verkställa ett arbete på någon annan plats, kan det på grund av den nu gällande lagens formulering inträffa, att arbetsgivaren med mycken styrka ifrågasätter att arbetaren skall arbeta längre tid än han gör på verkstaden. Några praktiska skäl förefinnas näppeligen för detta, utan det är kanske ekonomiska synpunkter, som förmå honom därtill. Någon svårighet att ordna på denna punkt i enlighet med vår reservation förefinnes icke.

Herr talman! Då jag har den bestämda uppfattningen, att ett bifall till den socialdemokratiska reservationen icke på minsta sätt skulle komma att medföra några ruinerande förhållanden för det industriella livet i vårt land, tillåter jag mig vidhålla mitt yrkande om bifall till 1 § i enlighet med vår reservation.

Herr Westman: Jag har begärt ordet för att göra en replik till ett par talare.

Herr Möller riktade i sitt anförande till mig åtskilliga hårda ord, som kulminerade i den förebräelsen, att syftet med ett yttrande, som jag haft, endast var att väcka lantarbetarnas avundsjuka. Det är alltid mycket vanskligt att yttra sig om en motståndares ej uttalade syften. Anledningen till att herr Möller emellertid ansåg, att han kunde tillskriva mig ett dylikt syfte, var att jag hade uttalat mig emot att man skulle lägga byggnadsarbete för jordbruk och upptagning av torv o. s. v. under en 8-timmarsreglering genom lag.

Mitt syfte, när jag uttalade mig häremot, var alldeles det motsatta mot vad herr Möller tillskrev mig. Mitt syfte var att varna mot att giva den lagliga regleringen av arbetstiden en sådan utsträckning, att den kunde leda till psykologiskt ogynnsamma verkningar på landsbygden. En lantarbetare kan väl kanske i många fall förstå, att det kan vara skillnad på det arbete, som utföres i en fabrik, och på det arbete, som utföres av honom i fria luften, och han kan därför finna sig i att man har en arbetstidslag för fabriksarbete, som utföres inomhus. Men han kan säkerligen icke förstå, att det kan finnas några som helst hygieniska skäl för att i lag inskränka arbetstiden för en byggnadsarbetare, som bygger på en ladugård vid gården, eller för en arbetare, som arbetar med torvupptagning. Inför man en sådan arbetstidsreglering, att dessa bli inneslutna däri, befarar jag, att det kommer att leda till åtskilliga tankar hos

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

lantarbetarna, tankar av det innehålllet, att industriarbetaren, endast därför att hans arbete rubriceras som industriarbete, skall i lag tillerkännas en privilegierad ställning. Det var således alldeles icke min mening att väcka någon avundsjuka utan att förebygga, att avundsjuka skulle väckas.

Herr Möller förklarade, att han och socialdemokraterna vore villiga att medverka till att åstadkomma en arbetstidslag för jordbruket. Jag ber då att få uttrycka den förhoppningen, att herr Möller är villig att taga konsekvenserna av detta sitt yttrande. Den första konsekvens, som herr Möller därvid bör taga, är den, att herr Möller hjälper till att skapa de ekonomiska förutsättningar, som skulle göra det möjligt för vårt jordbruk att förkorta den i många fall alltför långa arbetstid, som nu råder inom detsamma. Huruvida herr Möller är villig att taga den konsekvensen, få vi nu se under fortsättningen av riksdagens arbete.

Jag skall be att få säga endast några ord till herr Thorberg. Herr Thorberg talade om de små företagen, och han erkände, att det kunde vara av en viss betydelse för små företag på landsbygden, om man underkastade dem den reglering, som påyrkas i den socialdemokratiska reservationen. Jag ber att få säga herr Thorberg, att det var just dessa företag, som jag tänkte på, och det var med hänsyn till dem, som jag motsatte mig det socialdemokratiska förslaget, ett förslag för övrigt, som är så mycket mer kännbart för dessa små företag, som herrar socialdemokrater nu i 2 § hava infört ett förslag om en skärpning, som skulle innebära, att familjemedlem skulle vara underkastad arbetstidslagets bestämmelser, så snart det fanns någon som arbetade i företaget utom familjemedlemmarna själva.

Vad slutligen beträffar herr Thorbergs uttalande i fråga om konventionens betydelse, vände sig herr Thorberg därvid emot ett yttrande, som jag hade haft, nämligen då jag sade, att om man nu, som herr Thorberg gjorde, ginge ut ifrån att denna konvention skulle bibehållas oförändrad för framtiden, kunde detta verka hämmande på utvecklingen. Herr Thorberg yttrade härvid, att konventionen endast innehåller minimibestämmelser. Men, herr Thorberg, det är väl alldeles självklart, att olämpligt formulerade minimibestämmelser kunna verka hindrande på utvecklingen.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna paragrafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o), av herr *Thorberg*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats för motsvarande paragraf i det av herr *Linder* m. fl. reservationsvis framlagda lagförslaget; samt 3:o), av herr *Winberg*, att kamraren skulle godkänna motsvarande paragraf i det lagförslag, som förordats i herr *Karlssons* i *Grängesberg* m. fl. motion.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thorberg* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 15 framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats för motsvarande paragraf i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda lagförslaget. *Lagförslag om arbetstidens begränsning.*

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

2 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

(i utskottets förslag:)

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas medlem av arbetsgivarens familj; samt ej heller

verkmästare eller annan befattningshavare i överordnad ställning, ritare, bokhållare eller därmed jämställd person,

kontorsvaktmästare eller annat underordnat kontorsbiträde.

(i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda förslaget:)

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas medlem av arbetsgivarens familj *vid företaget, vari endast sysselsättas medlemmar av familjen*, samt ej heller

verkmästare eller annan befattningshavare i överordnad ställning, ritare, bokhållare eller därmed jämställd person,

kontorsvaktmästare eller annat underordnat kontorsbiträde.

Herr **Thorberg**: Jag ber att få yrka bifall till herr Linders m. fl. reservation.

Herr **Westman**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som förordats för motsvarande paragraf i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda lagförslaget; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

3 §.

Godkändes.

4 §.

Denna paragraf var så lydande:

(i utskottets förslag:)

Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan; dock må, därest nyssnämnda begränsning av arbetstiden för vecka icke därigenom överskrides, arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst 9 timmar.

(i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda förslaget:)

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Bedrivs arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

Bedrivs arbete med regelbunden skiftindelning, må, *i den mån så erfordras för skiftväxling*, annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

Herr Thorberg: Herr talman! I denna paragraf föreslås från vår sida en liten ändring i syfte att omöjliggöra missbruk av den nuvarande lagtexten. Man har här bestämt, att man kan få bedriva arbete i skift på sådant sätt, att skiften göras olika långa, blott man icke överskrider 48 timmar i veckan som genomsnittstid under en period av tre veckor. Detta skrevs för att möjliggöra skiftväxling. Emellertid har man inom några företag förfarit på det sättet, att man bestämt skiftena till t. ex. 11 timmar, 11 $\frac{1}{2}$, 12 och 12 $\frac{1}{2}$ timme, varigenom man praktiskt taget använt sig av 12-timmarsskift och bedrivit dessa endast under loppet av fyra dagar i veckan. Detta är naturligtvis ett förfarande, som är i strid med lagens syfte och mening, och för att förhindra detta ha reservanterna föreslagit ett tillägg till andra stycket av innebörd, att om arbetet bedrivs med regelbunden skiftindelning, må, *i den mån så erfordras för skiftväxling*, annan arbetstid än nyss angivits tillämpas o. s. v.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till vårt yrkande.

Herr Westman: Den fråga, som herr Thorberg nu berört, var föremål för riksdagens överläggningar senast vid 1926 års behandling av åttatimmarslagen. Utskottet yttrade då, att den lindring, som herr Thorberg riktade sig mot, visat sig fördelaktig i åtskilliga fall. Denna lindring har inte använts i någon större utsträckning, men i de fall, då den använts, har den varit gagnande, och man har icke kunnat anföra, att några verkliga olägenheter ur arbetarnas synpunkt uppstått genom lagens anpassning efter livets krav på det sätt, varom vi nu tala.

Jag ber, herr talman, att få yrka, att utskottets hemställan måtte bifallas.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats för motsvarande paragraf i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda lagförslaget; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

5 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i utskottets förslag:)

1 mom. Är för visst arbete arbetstiden i väsentlig mån beroende av årstiden eller väderleken eller är den på grund av annat förhållande av växlande längd, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva, att arbetstiden, med avvikelse från vad i 4 §

(i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda förslaget:)

1 mom. Är för visst arbete arbetstiden i väsentlig mån beroende av årstiden eller väderleken eller är den på grund av annat förhållande av växlande längd, må arbetsrådet, *därest överenskommelse mellan arbetsgivar- och arbetsorganisationerna förefinnes*, i

stadgas, allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan.

den mån så prövas påkallat, medgiva, att arbetstiden, med avvikelse från vad i 4 § stadgas, allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan.

*Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

2 mom. Finnes arbete, som bedrivs med tre skiftlag, på grund av synnerliga skäl böra fortgå jämväl under sön- och helgdagar, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva därför erforderligt undantag.

3 mom. *Beträffande arbete, som fortgår allenast under kortare tid eller medför synnerligen ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.*

3 mom. *För arbete med vaktjänstgöring, som medför synnerligen ringa ansträngning, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.*

4 mom. Skulle i annat fall, än som avses i 1, 2 eller 3 mom., undantag från bestämmelse i 4 § prövas påkallat till undvikande av allvarligt missförhållande, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

5 mom. *Undantag må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finna detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.*

Herr **Thorberg**: Jag ber att få yrka bifall till den formulering, som förefinnes i herr Linders m. fl. reservation.

Herr **Westman**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som förordats för motsvarande paragraf i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda lagförslaget; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

6 §.

Godkändes.

7 §.

Denna paragraf lydde:

(i utskottets förslag:)

(i det av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda förslaget:)

1 mom. Till sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare, vilka fyllt aderton år, användas under

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

högst sju timmar i veckan utöver den tid, varunder de enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad eftergift eljest få användas till arbete.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 §, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §, vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 48 timmar under loppet av fyra kalenderveckor och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

Utsträckt arbetstid, varom här är fråga, må även, med iakttagande av motsvarande begränsning, beräknas för kortare tidrymd än fyra veckor; åliggande det i sådant fall arbetsgivaren att på förhand i journal eller annan handling, vari anteckning enligt 8 § skall göras, anteckna ej mindre dagen, då dylik utsträckt arbetstid skall börja tillämpas, än även den tidrymd, för vilken beräkningen skall ske.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallat, må sådan, dock för högst 28 timmar under loppet av fyra kalenderveckor och högst 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet. Arbetsslönen för ifrågavarande övertidstimmor skall överstiga den ordinarie avlöningen med minst 25 %.

4 mom. På arbetsrådet ankommer att pröva i vad mån den, som fyllt sexton men ej aderton år, må användas till arbete, som avses i denna paragraf.

5 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

Herr **Thorberg**: Herr talman! Jag ber att få deklarerat, att ehuru väl det icke ifrån socialdemokratiskt håll ställts yrkande om minskning i det antal arbetstimmar, som få uttagas som övertid, vi dock icke i det fallet ändrat uppfattning om, att dessa bestämda tider äro för högt satta. Då emellertid ingen motion på denna punkt föreligger, kan jag därom ej ställa något yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes förevarande paragraf.

I det av herr **Linder** m. fl. reservationsvis framlagda lagförslaget hade såsom 8 § upptagits en ny paragraf med följande avfattning:

Utnyttjas rätt till utsträckning av arbetstiden, varom stadgas i 7 § 1 eller 2 mom., på sådant sätt, att arbetstiden oskäligt förlänges, äger arbetsrådet, i den mån så prövas nödigt, föreskriva begränsning i avseende å nämnda rättighets tillgodonjutande.

I fråga härom anförde nu

Herr **Thorberg**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den nya § 8, som finnes upptagen i reservationens förslag.

Herr **Westman**: Då icke något behov av denna tilläggsparagraf uppvisats, hemställer jag om avslag på detta herr Thorbergs yrkande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels, av herr **Thorberg**, att å vederbörlig plats i föreliggande

lagförslag skulle införas en ny paragraf med samma lydelse som 8 § i mot- *Lagförslag om*
 svarande av herr Linder m. fl. reservationsvis framlagda lagförslag, dels ock *arbetstidens*
 att berörda yrkande skulle avslås. *begränning.*

(Forts.)

Sedermåra gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på avslag å herr Thorbergs yrkande vara med övervägande ja besvarad.

8 samt 10—16 §§.

Godkändes.

Slutstadgandena.

Punkten 1.

Denna punkt var så lydande:

1) Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931.

Det i herr *Westmans* m. fl. reservation framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 om arbetstidens begränsning innehöll bestämmelse därom, att sistnämnda lag, vilken gällde till och med den 31 december 1930, skulle med vissa angivna ändringar äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1933.

Herr **Westman**: Vi ha nu kommit fram till det ställe på föredragningsordningen, då det gäller att avgöra, huruvida det lagförslag, som genomgått, skall göras permanent eller få provisorisk karaktär. Under åberopande av de skäl, jag förut anfört, för att lagförslaget måtte erhålla provisorisk giltighet hemställer jag, att utskottets slutbestämmelse måtte få ett tillägg av den lydelse, som angives i den av mig m. fl. framförda reservationen och som återfinnes på sid. 42 i utskottsutlåtandet.

Herr **Almkvist**: Med hänvisning till det anförande, jag höll vid början av denna debatt angående frågan om lagens permanens eller icke, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr **Thorberg**: Herr talman! Då jag har uppfattat, att de motiv, som anförts såväl ifrån regeringens sida som för herr *Westmans* reservation, egentligen skulle innebära ett löfte om, att man, så fort frågan om Washingtonkonventionens ratificering blivit avgjord, vare sig revision verkstälts eller icke, är villig att allvarligt upptaga frågan till behandling för att bringa den svenska lagstiftningen i överensstämmelse med Washingtonkonventionen, finner jag för min del, att det kan vara motiverat att göra lagen provisorisk. För min del är icke huvudsaken, om lagen blir permanent eller icke, utan för mig är huvudfrågan den, att man, så fort sig göra låter, må bringa den svenska lagstiftningen i överensstämmelse med gällande internationell rätt.

Då jag har uppfattat motiveringarna till yrkandet om en tillfällig lagstiftning vara starkt avgivna till förmån för åstadkommande av en omarbetning av vår lag, så fort frågan om Washingtonkonventionens ratificering eller icke blivit avgjord, kommer jag, herr talman, att för min del rösta med herr *Westmans* reservation.

Herr **Linder**: Herr talman, mina herrar! Jag har inte förut tagit till orda, då det gällt den av mig i detta ärende avgivna reservationen. Jag anser emellertid, att tiden nu är inne för mig att säga några ord i all korthet.

Lagförslag om
arbetstidens
begränning.
(Forts.)

Herr Thorberg har velat ansluta sig till den meningen, att man med hänsyn till, att den av mig m. fl. avgivna reservationen icke i sina detaljer godtagits av kammaren, icke borde besluta sig för permanent lagstiftning utan i stället göra åttatimmarslagen fortfarande provisorisk. Jag håller emellertid före, att i detta ögonblick är det av avgörande betydelse, hur man ställer sig i denna fråga. Det gäller nu att nå fram till ett mål, som den svenska arbetarrörelsen strävat efter i många år. Jag kan inte finna annat, än att då nu utskottet gått in för, att lagen bör bli permanent, är det riktigtast att ansluta sig till den ståndpunkten. Det är visserligen sant, att den reservation, jag jämte andra har avgivit, också innehöll en hel del önskemål beträffande lagens detaljer, men även om lagen nu skulle bli permanent, kan jag inte därutinnan se något som helst hinder för att lagen, när sedermera tidpunkten är inne, kan ändras. Jag anser inte, att lagen, därför att den blir permanent, blir någonting heligt, som inte kan ändras, utan liksom varje annan lag har åttatimmarslagen möjlighet att ändras, när behov därav infinner sig. Jag menar, att då Washingtonkonventionen reviderats eller godtagits i det skick den nu befinner sig, kan inte Sverige stå utanför densamma utan måste ta intryck av den ändring, som försiggått, och då kan ju tiden vara inne att verkställa de ändringar, som kunna anses befogade.

Jag anhåller därför att få rösta för lagens permanens och för bifall till utskottets förslag i denna del.

Herr **Westman**: Herr talmannen har uttryckt en önskan, att jag skulle för kammaren i dess helhet uppläsa det yrkande, som jag förut framställt, i syfte att lagen skulle få provisorisk karaktär, och jag ber därför att med återkallande av mitt förut gjorda yrkande få hemställa, att övergångsbestämmelserna under mom. 1 måtte få följande lydelse:

»Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931 samt gäller till och med den 31 december 1933; skolande i fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 12 eller 13 §, vad i lagen är stadgat fortfarande gälla även efter sistnämnda dag.»

Med anledning av herr Thorbergs yttrande ber jag att få säga, att jag i fråga om skälen för, att jag gått på den linjen, att lagen bör erhålla provisorisk karaktär, hänvisar till vad jag yttrat under dagens debatt. Herr Thorbergs referat av vad jag sagt var icke sådant, att jag kan till alla delar godkänna detsamma.

Herr **Winberg**: Såvitt jag fattade herr Thorberg rätt, anförde han såsom skäl för sitt ståndpunktstagande i denna fråga, att han funnit de skäl, som anförts från deras sida, vilka nu påyrkat, att lagen fortfarande skulle vara provisorisk, skulle vara, att de vore villiga att gå med på vissa ändringar i densamma, när man hade slutbehandlat ställningen till Washingtonkonventionen. Såvitt jag fattade herr Westman rätt, underkände han denna herr Thorbergs tolkning av deras uttalanden. Därmed förfalla väl, så vitt jag förstär, de argument, som voro gällande för herr Thorberg, och jag kan inte finna, att en dylik omkastning här har några som helst skäl för sig. Jag finner inte, i likhet med herr Thorberg, att huvudsaken är, att lagen ansluter sig till den internationella konventionen. Det är visserligen en viktig sak, men huvudsaken är för mig möjligheterna att få i alla avseenden så tillfredsställande lagbestämmelser som möjligt i fråga om arbetstiden här inom vårt land, och man kan tvista om, huruvida dessa förutsättningar ökas eller ej genom att man inkopplar det hela i en internationell lagstiftning. Jag överskattar ingalunda betydelsen av att göra denna lag permanent, men jag anser å andra sidan, att när man haft den på försök i tio år och då det är krav ifrån arbetarhåll, att

man inte skall behöva återupprepa behandlingen av denna fråga vart tredje år, finns det inget skäl att gå in på ytterligare provisorium, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt, d. v. s. i fråga om lagens permanens.

*Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Herr **Möller**: Herr talman! Jag hade verkligen inte drömt om, att under-tecknad, som väl får anses företräda den mera politiskt betonade delen av socialdemokratien, på en sådan här punkt skulle komma i motsättning mot landsorganisationens ordförande, men jag kan faktiskt inte fatta, hur man kan tro, att det föreligger något som helst löfte vare sig ifrån lagutskottets ordförande eller från regeringens sida på denna punkt. Detta, att man har knutit ett resonemang om förnyat provisorium till frågan om en revision av Washingtonkonventionen, är ju en sak, som visserligen är rätt så svårfattlig med hänsyn till, att man inte ett ögonblick kan vänta sig, att dessa parter, som fört sin sega strid emot åttatimmarslagen, överhuvud taget skulle vara med om skärpningar i lagen bara för att Washingtonkonventionen skulle komma att uppfyllas. Det är visserligen sant, att jag betraktar Sveriges insats i Washingtonkonferensen på sin tid som ett löfte, att vi skulle komma att ratificera konventionen, men har man inte ansett sig bunden av detta löfte under de tio år som gått, lär man inte känna sig bunden, sedan arbetsbyrån med fullkomlig visshet avslagit alla de yrkanden om revision, som eventuellt kunna komma att ställas ifrån den nuvarande svenska regeringens sida vid den konferens, där denna sak skall behandlas. Det är ju den enklaste bagatell i världen för svenska högern att säga: vi fingo ju inte våra önskemål uppfyllda; då ha vi väl ingen anledning att belasta vårt näringsliv med de eller de bördorna för den sakens skull. Jag tror det är ett komplett missförstånd, och herr Westmans yttrande får väl anses vara en bestämd reservation mot den tanken, att han här skulle ha givit något löfte.

Det skulle kunna finnas ett skäl för ett fortsatt provisorium, och det skulle vara, om det vore lättare att få de av oss önskade ändringarna i lagen genomförda, därest vi nu få frågan upp igen om två år, än om lagen nu stadfästes definitivt. Ja, jag har resonerat hit och dit med mig själv för att undersöka, om det överhuvud taget är tänkbart att få dessa förändringar. Majoriteterna i riksdagens bägge kamrar komma ju inte att undergå den ringaste förändring med hänsyn till denna lagstiftning, vilket beslut som nu än fattas. Därför, om man skall tänka sig en radikalisering av andra kammaren men första kammaren med sitt nuvarande utseende, så stärker ju i stället snarast den provisoriska lagstiftningen första kammarens övertag över den radikaliserade andra kammaren. I varje fall försvåras ändringen på intet sätt, om lagen blir permanent. Detta kan inte ha någon som helst betydelse i detta sammanhang, men att vi själva skulle medverka till att alltjämt låta denna lagstiftning stämplas som en kristidslagstiftning, det tycker jag är fullkomligt orimligt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de på denna punkt lika lydande förslagen i reservationen och utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Björnsson, Rydén, Strömberg, Sandén, Bårg, Oscar Olsson, Emil Johanson, Lindley, Hayman, Albert Bergström, Larsén, Östergren, Sandegård, Dalberg* och *Pauli*.

Herr **Hansson, Sigfrid**: Herr talman! Även jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt, som ju är lika lydande med denna del av reservationen. I likhet med herr Möller tror jag, att herr Thorberg dragit allt för hastiga slutsatser av det ståndpunktstagande i fråga om provisoriet, som gjorts av högern och bondeförbundarna i utskottet. Jag vill passa på att

Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

erinra om, att såväl arbetsrådet som kommerskollegium ha tillstyrkt en permanent lagstiftning och särskilt framhållit, att en permanentens inte på något sätt behöver lägga hinder i vägen för den svenska lagens anpassande till Washingtonkonventionen, då den tiden kommer.

Som sagt, jag ber att med detta korta yttrande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorberg: Herr talman! Jag hade inte avsett att i de under debatten hittills gjorda yttrandena inlägga något annat, än vad som av respektive talare framhållits, utan jag håller mig i det fallet till propositionens text och till ordalydelsen i herr Westmans reservation.

Jag finner emellertid, att ett beslut om att göra lagen permanent nu skulle kunna tydas så, som om man från vårt håll skulle hava avstått från våra starka krav på en revision av den nuvarande lagtexten, så att den måtte sammanfalla med Washingtonkonventionen, och det är med hänsyn härtill, som jag för min del fortfarande — trots vad som sagts från mitt eget partis håll — kommer att rösta för herr Westmans förslag.

Herr Möller: För att intet missförstånd skall råda, får jag säga, att en sådan resignation från vår sida absolut inte föreligger. Jag skulle för min del snarare vilja säga, att sedan lagen på detta sätt blivit definitiv, hava vi andra möjligheter att praktiskt taget varje år taga upp denna fråga, huru man skall kunna avpassa vår lag efter Washingtonkonventionen. Detta har varit svårare, då man haft bestämda perioder, vid vilkas slut lagen åter skulle komma att behandlas. På den punkten skall vårt bundsförvantskap komma att fortsätta lika varmhjärtat som under de tio år, som lagen hittills gällt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Westman*, att punkten skulle godkännas med tillägg av orden »samt gäller till och med den 31 december 1933; skolande i fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 12 eller 13 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på punktens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Westman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner punkten 1 av slutstadgandena i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 15 framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda punkt med det tillägg, som under överläggningen påyrkats av herr *Westman*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 62.

*Lagförslag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Aterstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 163) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag
ang. tiden för
bageri- och
konditori-
arbete.*

Genom en den 28 januari 1930 till riksdagen avlämnad proposition, nr 32, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 163) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 235 i första kammaren av herr *Möller* m. fl. och nr 391 i andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm m. fl.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta antaga i motionerna infört förslag till lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och de i ämnet väckta motionerna måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete;

B) att motionerna nr 235 i första kammaren och nr 391 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits, utom annan,

1) av herrar *Westman, von Sydow, Mellén, Magnusson* i Skövde, *Gardell* i Gans och *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;

Första kammarens protokoll 1930. Nr 22.

Lagförslag
ang. tiden för
bageri- och
konditori-
arbete.
(Forts.)

B) att motionerna nr 235 i första kammaren och nr 391 i andra kammaren icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herrar *Sigfrid Hansson, Thorberg, Hagman, Hage* och *Johanson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och de i ämnet väckta motionerna måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete;

B) att motionerna nr 235 i första kammaren och nr 391 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Westman**: Herr talman! Med avseende å föredragningen av föreliggande utskottsutlåtande hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A) på det sätt, att först föredrages utskottets lagförslag paragrafvis med slutstadganden, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Westman sålunda hemställt bifölls.

Punkten A.

Utskottets lagförslag.

1—8 §§.

Godkändes.

Slutstadgandena.

Dessa stadganden hade följande avfattning:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931.

Eftergift, som beviljas med stöd av lagen den 17 oktober 1919 om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete eller lagen den 22 juni 1923 eller lagen den 4 juni 1926 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, skall fortfarande äga giltighet, till dess den därför bestämda tiden utgår eller, där eftergift beviljats utan begränsning till viss tid, vederbörande myndighet finner skäl återkalla den.

Vederbörande myndighet äger att jämväl innan denna lag trätt i kraft meddela beslut om eftergift, som avses i 4 §.

Herr **Westman**: Med anledning av den utgång, som överläggningen i föregående ärende fick, anser jag, att jag bör ansluta mig till den ståndpunkt, som företrädades av utskottet, nämligen att denna lag bör göras permanent.

Herr **Hansson, Sigfrid**: Herr talman! Jag hade låtit anteckna mig för att erhålla ordet vid 1 §, men genom något förbiseende erhöj jag det inte. Jag hade tänkt närmare utveckla de synpunkter, som ligga till grund för yrkandet i

den av mig m. fl. avgivna reservationen, som närmast går ut på att bringa lagen i överensstämmelse med den internationella konventionen.

Med hänsyn till det läge, vari frågan nu befinner sig, har jag ingenting annat att göra än att yrka bifall till utskottets hemställan i fråga om denna lagstiftnings permanens.

*Lagförslag
ang. läden för
bageri- och
konditori-
arbete.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning godkändes de föredragna slutstadgan-
dena.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kamma-
rens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fort-
sättande kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels
Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande rörande vissa
av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1929 fattade beslut,
dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 11 februari 1930 avlämnad proposition, nr 71, vilken hänvi-
sats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t,
under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över
socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande angående de i nämnda proto-
koll omförmälda, av den internationella arbetsorganisationens konferens år
1929 vid dess tolfte sammanträde fattade besluten.

De ifrågavarande besluten utgöras av dels förslag till två konventioner, näm-
ligen angående skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning el-
ler lossning av fartyg, samt angående angivande av vikten å tyngre kollin,
som transporteras å fartyg, dels ock fyra rekommendationer, nämligen angåen-
de förebyggande av olycksfall i arbete, angående ansvarighet i fråga om säker-
hetsanordningar å motordrivna maskiner, angående ömsesidighet i fråga om
skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av
fartyg, samt angående hörande av fackliga organisationer vid utarbetande av
bestämmelser rörande säkerhet för arbetare, sysselsatta med dylikt arbete.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling före-
haft en av herr *Thorberg* inom första kammaren väckt motion, nr 245, vari
hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att det påbörjade ar-
betet med lagens om arbetarskydd revision måtte påskyndas och förslag till
reviderad sådan lag inom en nära framtid föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet avfattat sin hemställan i fem
med a) 1)—3), b) och c) betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas
till avgörande punktvis.

Konventions-
förslag ang.
skydd mot
olycksfall för
vissa last-
nings- och
lossnings-
arbetare.

Punkten a) 1).

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot vederbörande departementschefs uttalanden i det propositionen bifogda statsrådsprotokollet beträffande förslaget till konvention angående skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg.

Föredragande departementschefen hade angående nämnda konventionsförslag uttalat, att han funnit övervägande skäl tala för att detsamma från svensk sida ratificerades redan innevarande år.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *von Sydow*, *Melén*, *Magnusson* i Skövde och *Sandström* beträffande nu ifrågakvarande konvention förklarar sig anse, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att avstyrka ett biträdande av konventionen för Sveriges del.

Herr von Sydow: Herr talman! Såsom herrarna hört, gäller det nu frågan om en internationell konvention angående skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastnings- eller lossningsarbete såväl ombord som i land. Då jag reserverat mig mot utskottets tillstyrkande uttalande, ber jag först att få säga, att detta inte skett därför, att jag inte har en livlig känsla av att allt bör göras för att skydda stuveriarbetare och sjömän under deras arbete. För dessa arbetare är arbetskraften oftast den enda tillgången, och det bör ligga staten mycket varmt om hjärtat att tillse, att allt göres för att skydda dem från att gå miste om denna deras tillgång — detta redan av humanitära skäl. Men även ur ekonomiska synpunkter kommer man till samma resultat. Olycksfallen medföra med den moderna lagstiftningen stora utgifter för näringslivet. Det finns alltså dubbel anledning att allt göres, som kan göras, för att förebygga sådana olyckor. Därav har jag en mycket livlig känsla. Men frågan är, om man kommer fram till målet på den väg, som här är föreslagen. För min del betvivlar jag detta.

Nu vill man in i allra minsta detalj föreskriva en fullkomligt lika ordning i alla hamnar i världen och ombord å alla fartyg. Allt skall vara precis lika på centimetern och allt skall vara reglerat i lagbestämmelser. Man kunde visserligen tänka sig någonting dylikt beträffande en stuveriförordning, som gällde endast t. ex. Stockholms hamn; men att i alla hamnar i världen ha likartade bestämmelser — det är en fullkomlig utopi att tänka sig någonting sådant vara möjligt. Blir den föreslagna konventionen antagen, kommer den i större eller mindre grad att överträdas, jag vågar tro, i alla hamnar, för vilka den gäller. Emellertid vill jag säga, att dessa bestämmelser om mått å lejdare och trummor och å alla skydd o. s. v. ungefärligen äro gjorda efter svenska förhållanden och efter våra svenska sjömäns kroppsbyggnad. Att tillämpa bestämmelserna här i Sverige innebär därför i och för sig inte så stora svårigheter. Men i de exotiska länderna äro de fullkomligt oanvändbara.

Sedan är det emellertid en annan sak, som för mig är ännu viktigare, nämligen den att om man går med på denna konvention, komma alla dessa detaljerade bestämmelser att gälla i elva år. Så länge dröjer det nämligen innan en antagen konvention kan ändras. Om man har en anordning, som visat sig olämplig, och man får en ny, som är långt mera lämplig, får man i alla fall inte använda den nya, utan i elva år är man tvungen att ha den förlegade och oändamålsenliga anordningen. Detta strider fullkomligt mot alla de principer, som vi här i landet tillämpa i fråga om arbetarskydd. Vi hava ur själva lagtexten rensat ut detaljerna och låtit dessa fastställas av yrkesinspektionen eller socialstyrelsen och ändras allt eftersom förhållandena förändras och tekniken

går framåt. Detta är i min tanke det enda riktiga. Med denna konvention komma vi till sist därefter — såsom herr statsrådet nyss yttrade beträffande Washingtonkonventionen — att man med järngrepp fastläser utvecklingen utan att kunna komma vidare.

För min del kan jag sålunda inte vara med om ett tillstyrkande av denna konvention. För den händelse riksdagen emellertid skulle följa utskottet, ber jag, då herr socialministern är närvarande, att få rikta en vördsam hemställan till honom: Det hade i min tanke varit önskligt, att förslag till en svensk lag i ämnet hade bilagts konventionen. En sådan lag är nämligen alldeles nödvändig, utan den kan konventionen inte tillämpas, ty man vet inte t. ex. om den gäller inrikes sjöfart eller inte — detta beror på den nationella lagstiftningen — och även i många andra fall låter man bestämmelser regleras genom den nationella lagen. Vidare måste väl straffbestämmelser införas, ty sådana finnas icke i konventionen. Men man måste ha klart för sig, i fall det skall bli bötesstraff, såsom vi bruka, vem skall då bli ansvarig: redaren, kaptenen eller mäklaren? Eller skall man möjligen gå den vägen att ålägga hamnmyndigheterna ansvaret i detta fall? Det måste vara en nationell lag, som ordnar dessa förhållanden.

Jag vågar sålunda be herr statsrådet, att om herr statsrådet efter riksdagens hörande beslutar sig för en ratifikation, herr statsrådet icke brådstörtar denna åtgärd utan först lägger fram ett förslag till nationell lag för riksdagen. Har man konventionen men inte får en nationell lag, då har man låst fast hela ärendet, och då är ingen väg framkomlig.

Jag ber också att ur en annan synpunkt få vördsamt hemställa till herr statsrådet om en viss betänksamhet i denna sak. När man på åtskilliga håll varit så ivrig att få en konvention som denna, har det varit av den anledningen, att man ville ha samma bestämmelser för stuvningsarbete gällande i Sverige och i England, så att sådana anordningar ombord å lastfartyg, som vore godkända här i Sverige, skulle, om man hade attest därpå, kunna gälla även i England. Nu utgår man ifrån, att konventionen blir ratificerad i England och vill därför ha den ratificerad även här. Men det är inte säkert, att den blir ratificerad i England. Därom vet jag naturligtvis ingenting bestämt, men det uppgives, att det på sista tiden visat sig vara en stämning mot konventionen i England. Om man vill ratificera konventionen i Sverige, vågar jag alltså hoppas, att detta inte måtte ske före ratifikation i England, ty vi komma i ett utomordentligt svårt läge, om våra fartyg med sina här i landet påbudna skyddsanordningar komma till England och icke få lossa där.

Ja, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville för sin del avstyrka ratificerandet av konventionen.

I herr von Sydows yttrande instämde herr *Enhörning*.

Herr **Lindley**: Herr talman, mina herrar! Om kammarens ledamöter ville slå upp i publikationen »Sociala meddelanden» och granska de rapporter, som där avgivits beträffande alla inträffade olycksfall, skola herrarna finna, att årligen inträffa i vårt land över 2,000 olycksfall vid lossnings- och lastningsarbeten. Visserligen utgöres övervägande antalet av dessa olycksfall av smärre skador, som arbetarna kunna ådraga sig vid hanteringen av gods, genom nedfallande eller slirande last, bristning av slingor och kättingar, fall från ställningar och en del andra olycksfall. Men där inträffa också en del svåra olycksfall, som sluta med dödlig utgång.

Frågan är då den: kunna dessa olycksfall förhindras? Nej, jag är villig att erkänna omöjligheten av att kunna fullständigt förhindra dessa olycksfall, ty

Konventionsförslag angående olycksfall för vissa lastnings- och lossningsarbetare.
(Forts.)

*Konventions-
förslag ang.
skydd mot
olycksfall för
vissa last-
nings- och
lossnings-
arbetare.*

(Forts.)

de hänga samman med arbetena vid hamnarna, och det går nog inte att helt avskaffa dem. Men min uppfattning är, att dessa olycksfall kunna i betydlig grad reduceras. Smärre saker kunna ju alltid inträffa. Man vet ju, att folk avsänder gods med dåligt emballage, där wires, band och dylikt ligga med öppna kanter, på vilka arbetarna skära upp sina händer och sålunda skada sig. Sådant kan inte helt förhindras. Men det finns ju en del andra saker, som man skulle kunna förhindra genom vidtagande av särskilda skyddsåtgärder och framför allt genom en effektiv kontroll. En del fel och brister kunna också vara på arbetarsidan — framför allt genom den naturliga jakten att förtjäna så mycket pengar som möjligt och icke iakttaga den stora försiktighet, som är nödvändig. Men ibland kan då felet helt och hållet läggas på arbetsgivarnas eller deras förmäns axlar. Jag vill säga till herr von Sydow, att det finnes en bestämmelse införd i arbetsgivarorganisationens stadgar, nämligen den mycket omtalade och beryktade § 23, som helt enkelt åstadkommer, att arbetsgivarna måste påtaga sig en mycket stor del av detta ansvar, då de kommandera folket att utföra arbete under sådana omständigheter, att det kan vara fara för livet.

Vi hade t. ex. för något år sedan ett fall, som tilldrog sig i Hälsingborg, där man helt enkelt kommanderade folket att utföra ett arbete med saxade bommar. Man hivade upp på den ena bommen och firade på den andra, som var fastgjord i land. Folket sade, att det var farligt, men förmannen sade: var så goda och fortsätt och utför det arbete, som vi sagt till om! Resultatet blev, att det brast sönder, och två man blevo invalider för livet. Vi hava i dagarna hört en historia, som vi fått från en annan hamn, nämligen från Ystad. Man tillämpade ett sådant system, att man skickade folk ned i ett rum, och så hivade man upp åtta säckar, satte något slags ok på görlingen och med fyra säckar på var sida. De vickade fram och tillbaka, när man hivade upp dem. Det fanns ju intet vidare utrymme för dem, som voro i lastrummet. Arbetarna protesterade. Så inträffade det, att en säck ramlade ned. De snuttras ju bara med en liten snuttring. En säck ramlade ned och bröt nackkotan på den arbetare, som träffades av säcken.

Det är tydligt och klart, att alla kräva en reglering och bättre skyddsbestämmelser. I vårt land ha vi inga sådana inom detta fack. De bestämmelser, som skulle gälla vid hamnarna finnas dels inrymda i den allmänna lagen och dels i flera olika författningar. Det finns emellertid ingen samling författningar över vad man bör iakttaga på detta område. Det går inte att åstadkomma tillfredsställande lösning genom en nationell lagstiftning. Hur skola vi nämligen kunna tänka oss, man skall kunna kontrollera, att utländska fartyg, som komma in i svenska hamnar, med alla sina grejor motsvara vad vi anse vara riktigt. Det skulle ju kräva kanske ett par dagars examination för att kontrollera, att allt var fullt säkert. Det måste göras fullt kontinuerligt från alla länder gemensamt för att därigenom åstadkomma betryggande garantier. Man kan ju inte begära, när fartygens lossningsgrejor äro uppriggade t. ex., att vare sig förmannen eller arbetarna skola gå igenom allt och kontrollera, att allting är riktigt, utan man får taga det såsom gott. Den lilla ersättning, som arbetarna få, när de skadas, är icke tillräcklig för dem och svarar inte mot det lidande, som de måste utstå, och deras möjlighet att försörja sig efteråt.

Den stora frågan blir då: Hur skall man kunna göra denna kontroll så effektiv som möjligt, när det gäller en så pass flyttbar verksamhet som den här ifrågavarande? För våra fabriker och verkstäder är det ju en mycket enkel sak, ty där är det fortlöpande förhållanden. Arbetarna se ju där själva, var svagheten ligger. Under verksamheten få de se de fel och brister, som eventuellt kunna föreligga, och det är ju givet, att de påtala dem, för att det skall bli ändring. Ibland kommer också inspektion för att kontrollera, och då

kunna ju dessa brister påtalas. Annorlunda är det med en sådan här flyttbar verksamhet, som går från hamn till hamn — det är också olika länders fartyg — och där måste kontrollen ske på något annat och bättre sätt.

Det var på grund av detta, som vi upptogo denna fråga internationellt inom arbetarkretsar och hade en konferens i London och tillsatte en kommitté, som utarbetade ett förslag. Sedan hade vi ånyo en konferens i London för att diskutera detta förslag, som då framlades av representanter för de olika länderna. Visserligen voro inte alla länder med, men det var en kommitté, bestående av representanter för engelsmän, tyskar och holländare, som hade fått i uppdrag av de andra ländernas representanter att utarbeta det första utkastet. Sedermera, när man skulle diskutera detta förslag, voro emellertid alla ländernas representanter närvarande, och de hade ju olika uppfattningar om vissa saker. Vi här i vårt land måste till och med säga till våra kolleger, att vad de hade påyrkat kunde vi inte gå med på, och jag kan som en smula löjligt nämna, att de påyrkade bland annat, att kättingslängor och sådana järnföremål, som på grund av kyla bli svagare och lätt brytbara, skulle flyttas in vid stark köld. De räknade naturligtvis med nätterna i de sydländska länderna. Det är emellertid rena omöjligheten för oss. Det är otänkbart. Vi erkände, att dessa lossningsanordningar givetvis bli svagare och farligare att använda under stark kyla, men för vårt lands vidkommande skulle det betyda, att vi skulle nödgas avskära all sjöfart under vintermånaderna eller under den tid, då det var hård kyla. Vi sade därför, att det kunna vi inte gå med på, och det togs inte heller med i det förslag, som sedermera utarbetades.

Genom den granskning, den mycket noggranna granskning, som vi underkastade förslaget, blev det emellertid ett förslag, som var väl förarbetat när det skickades ned till Genève. Vid den sedan till Genève sammankallade allmänna konferensen för att diskutera skyddsanordningar inte blott vid hamnarna utan generellt för hela industrien fann man det förslag, som vi framlagt, så bra utarbetat, att man skickade ut det, visserligen inte helt och hållet i den form, som det var, men efter vissa smärre vidtagna förändringar, såsom frågeformulär till alla länders regeringar. På grundval av de svar, som sedermera inkommo från de olika länderna, utarbetades ett förslag för att behandlas på den konferens, som avhölls i Genève förlidet år.

Den olycksfallsfrekvens, som jag talat om, är icke endast lokaliserad till vårt eget land utan är en internationell företeelse. Överallt har man att räkna med en oerhört stor olycksfallsfrekvens, när det gäller hamnarbetarna.

Det förslag, som framlades vid konferensens sammanträde i Genève förlidet år, remitterades till en kommission, bestående av 39 ledamöter, 13 arbetarrepresentanter, 13 arbetsgivarrepresentanter och 13 regeringsrepresentanter, som skulle diskutera förslaget. Sverige var vid det tillfället företrätt i alla de tre grupperna, d. v. s. hade representanter för arbetsgivarsidan, arbetarsidan och regeringssidan. De svenska representanterna fingo alltså där tillfälle att framföra alla de synpunkter, som vi eventuellt kunna ha på förslaget.

Egentligen bröt sig striden om tre stora huvudfrågor. Den ena frågan var den, huruvida det skulle vara ett konventionsförslag eller ett rekommendationsförslag, och den andra frågan gällde, huruvida lagen avsåg bara det arbete, som sker ombord på fartyg i samband med fartygs lossning och lastning, eller om den också skulle gälla allt hamnarbete, som hänger samman med detta. Den tredje stora frågan var den, huruvida förslaget skulle omfatta såväl inlandssjöfart som den stora djupgående sjöfarten.

Arbetsgivarna stredo ju ganska envist och ganska länge också mot, att förslaget skulle framföras såsom ett konventionsförslag; de ville ha det såsom ett rekommendationsförslag. Man skulle nämligen utarbeta ett sådant förslag och skicka ut det till de olika länderna, för att de skulle lagstifta på grund-

Konventionsförslag ang. skydd mot olycksfall för vissa lastnings- och lossningsarbetare.
(Forts.)

*Konventions-
förslag ang.
skydd mot
olycksfall för
vissa last-
nings- och
lossnings-
arbetare.*

(Forts.)

val av detsamma eller också helt och hållet uraktlåta att lagstifta, d. v. s. låta vederbörande få göra precis, som de behagade. För min enskilda del måste jag erkänna, att ett sådant tillstånd kan inte vara tillfredsställande, när det gäller sjöfarten. Regeringsrepresentanterna intogo också den ståndpunkten, att de ansågo, att förslaget borde utarbetas i form av ett konventionsförslag.

Jag kommer nu till den andra stora frågan. Ifall förslaget enbart skulle gälla arbete ombord på fartyg och således hänga samman med den stora internationella lagstiftningen beträffande sjöfartssäkerheten, skulle det enligt vårt förmenande vara oriktigt, ty det är mycket svårt, att i detta fall kunna avskilja och säga, var gränsen skall sättas. Om man t. ex. lossar ett fartyg och skall rulla lasten till ett upplag eller bära den till ett magasin, kan man inte säga, att så och så många meter skall den där eventuella lagbestämmelsen om skyddsåtgärder gälla, medan däremot den andra delen av vägen skall ligga fullständigt öppen och således inte vara underkastad skydd. Man måste taga hela arbetet såsom en enhet, och det går inte an att tänka sig, att inte alla dessa sammanhängande arbeten skulle komma att falla under lagens räckvidd, och det skulle väl kunna betraktas såsom ganska löjligt, ifall arbete med fartygs-gods, som blivit upplagt på kaj för att lastas på järnvägsvagn, inte vore underkastat samma lagbestämmelser i fråga om arbetarskydd. De arbetare, som hålla på med detta arbete, arbeta nämligen ena stunden ombord på fartyget och den andra stunden på kajen, och nog ha de rättighet till samma skydd som de, vilka uteslutande arbeta ombord på fartyget. Sammaledes är det också med de arbetare, som t. ex. transporterar gods från en kaj upp till ett magasin. De skola ibland bära godset 3 å 4 trappor upp i magasinet, och visst kan en olycka där inträffa. Nog kunna de vara berättigade till samma skyddsåtgärder vid sitt arbete, som de andra arbetarna få åtnjuta.

Om man så tager den tredje punkten, varom strider stod, nämligen den, om det skall gälla inlandssjöfart eller bara djupvattenssjöfart, finns för vårt eget lands vidkommande ingen möjlighet att kunna tänka sig en sådan särskillnad. Vi ha ju här i vårt land stor insjötrafik och kanaltrafik, och det mest väsentliga av detta är ju trafiken på Göta kanal. Fartyg kunna ju från Göteborg genom Göta kanal komma ända upp till Stockholm. På kontinenten har man ju de stora floderna Rhen och Donau, som ha en oerhört stor inlandstrafik, och det var nog där, må jag säga, som arbetsgivarna gjorde sitt starkaste motstånd. De ansågo nämligen, att lagbestämmelser, fastställda för djupvattenssjöfarten, inte voro tillämpliga på den mindre trafiken på floderna. Faktum är emellertid, att man kunde inte sätta någon gräns i fråga om storleken på de fartyg, som trafikera de stora floderna Rhen och Donau. De äro nämligen till tontal mycket, mycket större än de fartyg, som t. ex. från Sverige gå över Nordsjön. Det finns ju fartyg, grundvattensgående pråmfartyg, som kunna lasta ända upp till 3,000 ton, och det är ju givet, att dessa stora farkoster äro mycket, mycket större än de båtar, som från vårt land trafikera Nordsjön. Vad vårt eget land beträffar, ha vi ju fördjupat Göta kanal, vilket gör, att nordsjöfartyg kunna komma upp till vänerhamnarna. Man kan knappast tänka sig det förhållandet t. ex., att ett fartyg, som kommer ifrån en nordsjöhamn och ligger i en vänerhamn, skall vara underkastat lagbestämmelser, medan däremot ett fartyg i insjöfart, som ligger vid sidan av detta, ej skall falla under lagen. Det bleve då, må jag säga, såsom i de gamla bibliska sagorna om Egypten, att det vara mörkt på det ena stället men ljusst på det andra strax bredvid. Man kan knappast tänka sig, att en lagstiftning skulle kunna vara möjlig att fastställa på ett sådant sätt.

Men, mina herrar, det är ganska intressant att höra herr von Sydow, när han nu talar om dessa många detaljbestämmelser och faran av att fastställa dessa, då man inte skulle kunna rucka på dem under en tidrymd av 11 år och alltså

inte kunna anpassa dem efter teknikens ständigt förbättrade ställning. Faktum är dock, att en stor del av dessa detaljbestämmelser ha tillkommit på grund av herr von Sydows egna meningsfränders yrkanden. Det är nämligen så, att sedan det blivit fastställt, att ett konventionsförslag skulle utarbetas, började arbetsgivarna — skeppsredarna i all synnerhet — att säga: »Ja, skall det vara så, då vilja vi ha det utarbetat så i detalj, att vi verkligen veta, vad man kräver av oss, när våra fartyg gå från den ena hamnen till den andra.» Det var således på deras yrkanden, som en hel del av dessa detaljbestämmelser ha kommit till, och det tror jag också är riktigt, ty om jag skulle försöka tänka såsom skeppsredare, måste jag säga mig, att om jag skickar ett fartyg till en viss hamn, vill jag naturligtvis veta, hur de olika attiraljerna, grejorna, som skola användas vid lastning och lossning, skola vara beskaffade för att kunna svara mot det landets krav. Jag vill inte riskera, att man, när fartyget kommer in, säger: »Det här kunna vi inte godkänna, ty det svarar inte mot de krav, vi ha rätt att ställa.» Då måste fartyget kanske underkastas en del dyra ombyggnader för att kunna godkännas efter det andra landets lagstiftning. Man måste därför försöka få fram någonting, som skulle kunna genomföras i alla länder.

Om herrarna granska det här förslaget en liten smula noga, skola ni finna, att här finns ingenting sådant, som hindrar utvecklingen av tekniska åtgärdet. Det är ju bara grundbestämmelser. Jag kan inte finna någonting i dessa bestämmelser, som man inte kan fullfölja utan några större svårigheter, men jag skall också säga, att vi äro inte heller riktigt nöjda med förslaget. Vi gjorde också vid konferensen en hel del andra yrkanden, som inte blevo upptagna utan förkastade. Likadant var kanske också förhållandet på arbetsgivar sidan, att man där ansåg, att det fanns en del bestämmelser, som inte borde fastställas på föreslaget sätt. De blevo emellertid fastställda, och det förslag, som här föreligger, är ju resultatet av en kompromiss, där regeringsrepresentanterna fällde utslaget. Det är regeringsrepresentanterna, som i realiteten ha fastställt det konventionsförslag, som här föreligger.

Herr von Sydow yrkar också avslag på förslaget om rekommendation i fråga om ömsesidighet, och det förväran mig mer än någonting annat. Det är nämligen så, att på arbetsgivarhall yrkade man synnerligen energiskt på att få igenom den detaljen. Ja, man ville till och med tvinga fram ett beslut om, att denna detalj skulle tagas in i själva konventionsförslaget — således inte skickas ut såsom en rekommendation utan såsom en konvention — och därom stod striden ganska het. Vi motsatte oss från arbetarhall, att den skulle inryckas i konventionsförslaget. Vi riskerade nämligen, att en del länder — jag tänker nu närmast på England — helt enkelt skulle vägra att godkänna konventionsförslaget, om man inryckte rekommendation om ömsesidighet i konventionsförslaget. Varför? Jo, därför att man i England har dessa bestämmelser, som här äro fastställda. Man kan nästan säga, att detta konventionsförslag är uppgjort på grundval av de i England gällande bestämmelserna. Men å andra sidan kan man också tänka sig, att man i England skulle vara ganska tveksam att vilja erkänna ömsesidighet med andra länder utan att vara fullständigt förvissad om, att dessa länder skulle respektera dessa bestämmelser och försöka genomföra dem i en anda, som svarar mot de krav, som man i England ställer på skyddsåtgärder. Det går ju knappast att tänka sig, att de nödtorftigt skulle vilja försöka anordna en inspektion, som inte skulle vara effektiv. Vad garanti hade man då i England, om ett främmande fartyg kom till England, att fartygets lossningsgrejor, som skulle användas av engelska arbetare, voro säkra och fullt tillförlitliga? Nej, säkerligen ingen garanti, och det är därför, som vi måste skicka ut detta såsom en rekommendation, ty däri genom, att det skickas ut såsom en rekommendation, komma bara de länder, som

Konventionsförslag ang. skydd mot olycksfall för vissa lastnings- och lossningsarbetare.
(Forts.)

Konventionsförslag ang. skydd mot olycksfall för vissa lastnings- och lossningsarbetare.
(Forts.)

tro eller äro förvissade om, att motsvarande land har lika effektiva anordningar som de själva, att godkänna en sådan ömsesidighetsklausul.

Vad betyder då denna ömsesidighetsklausul? Jo, helt enkelt det, att när ett fartyg, t. ex. ett engelskt fartyg, kommer in i en svensk hamn och presenterar dokumentariska bevis på, att inspektionen har verkställt undersökning angående fartygets lyftgrejor och alla andra saker, som skola användas vid lastning och lossning, har man fullgoda bevis på att detta är verkställt. Då är det helt naturligt, att våra inspektionsmyndigheter inte behöva göra någonting annat än att gå och titta på dessa bevis. Då är saken genast klar och då behöver man inte heller sväva i tvivelsmål om, att allt är skyddat och ordnat. Kommer däremot ett fartyg från annat land, med vilket vi inte ha en sådan ömsesidighet, och vi äro tveksamma om, huruvida det landet anpassat sin lagstiftning efter vår, är det givet, att då måste man titta litet mera noggrant på dessa saker och kontrollera, att allt är fullt tillförlitligt. Vi måste nämligen bekämpa den stora fruktansvärda olycksfallsfrekvens, som föreligger i våra hamnar.

Det är en punkt i detta förslag, som jag är ganska rädd för, och det är den, som man drev igenom inte minst från vårt eget lands sida, att man skulle få undantagsbestämmelser, d. v. s. få rätt att göra undantag. Det är naturligtvis en mycket farlig sak, om man kan göra undantag i fråga om så vitalt viktiga saker som dessa, där ständig fara för olycksfall föreligger. Herrarna behöva bara ett ögonblick tänka på, hur det kan bli på grund av bestämmelsen, att man kan få göra undantag. Det skulle inte hindra en ömsesidighetsklausul, därför att dessa fartyg gå inte till andra länders hamnar. Vi kunna ju tänka på våra småfartyg, som ha luckor, vilka endast äro 1 eller 1½ fot höga eller någonting sådant och kanske till och med ha sina luckor på mellandäck, där det är mörkt. Man kan där mycket lätt i mörkret komma och stöta emot dem, och sedan står man på huvudet i lastrummet. Nu har det visserligen bestämts, att dessa luckor skola omgärdas med skyddsanordningar, men bara den omständigheten, att det kan ges undantag, kan ju innebära mycket stora faror på detta område. Denna ömsesidighetsklausul bör således endast etableras med sådana länder, som tillämpa bestämmelserna i korrekt anda. Jag ber herrarna ännu en gång tänka på de 2,000 skadade och fråga sig, huruvida inte åtgärder böra vidtagas för att om möjligt reducera detta antal.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr vice talman! Då regeringen förordat ratificerande av denna konvention, har det självfallet i främsta rummet varit därför, att man ansåg, att verkligt behov föreligger av ökade skyddsbestämmelser ombord på fartyg, och därtill kom det mycket viktiga skälet, att denna konvention verkligen skulle bli av praktisk betydelse särskilt för den svenska utrikessjöfarten och att den var av denna sjöfart önskad. Den skulle nämligen, såsom här tidigare framhållits av herr Lindley, medföra vissa påtagliga fördelar för svenska fartyg, bl. a. den, att i främmande land undgå en ofta ganska tidsödande och besvärlig inspektion.

Nu är det så, att Sverige kanske skulle, om man ratificerar denna konvention, komma att bli det första land, som gör det. Frågan ligger dock samtidigt före i norska stortinget, och vi hoppas, att i första hand de nordiska länderna skola komma att följa oss i frågan och vidare att England, som i detta fall spelar en stor roll för oss, påverkat av de nordiska ländernas sannolika anslutning, raskare skall komma till ett ställningstagande i frågan. Därigenom skulle man snabbare kunna vinna de fördelar, som man åsyftar att få fram genom en anslutning till konventionen.

Det är vidare så, att kommerskollegium och socialstyrelsen ur olika synpunkter ansett tillrådligt, att Sverige ratificerar denna konvention.

Herr von Sydow har gjort ett par erinringar mot konventionens avfattning, sådan den här föreligger, och jag medger gärna, att jag förstår de synpunkter och de betänkligheten, som herr von Sydow framfört, därför att förslaget verkligen är detaljerat och därför att man binder sig för en relativt lång period, under vilken vissa svårigheter skulle kunna tänkas uppstå för att rätta till sådant, som ur tekniska synpunkter kan befinnas värt att rätta.

Nu är det emellertid så, att i konventionens § 15 ha vi en del bestämmelser, som torde kunna råda bot på svårigheterna i båda de nu åberopade hänseendena. Det heter där: »Det skall tillkomma varje medlem att medgiva fullständiga eller partiella avvikelser från denna konventions bestämmelser beträffande» etc., och sedan angivas här vissa fall. Jag anser mig på grund av de förhandlingar, som förts i samband med beslutet rörande denna konvention, kunna säga, att denna paragraf haft till syfte att möjliggöra en tillämpning av konventionen på sådant sätt, att den väsentligen skall komma att gälla den större sjöfarten, men icke, i varje fall icke i onödan, tynga insjöfarten och därmed jämförlig trafik.

Under sådana förhållanden tror jag, att man kan våga säga, att denna konvention, vilken, på sätt herr von Sydow ju också medgav, med avseende på sina bestämmelser är väl lämpad för svenska förhållanden, icke skall behöva bereda några svårigheter utan bli till övervägande fördel för vår svenska sjöfart.

Att sedan ett definitivt ratificerande av konventionen från svensk sida icke behöver brådstörtas, utan att man kan ha anledning att avvakta vad som händer under den närmaste tiden från de länders sida, som vi närmast ha anledning att intressera oss för, är en sak, som även jag finner rimlig.

Herr Nordborg: Herr talman! Jag skall icke gå in på frågan, huruvida det föreliggande konventionsförslaget i alla dess detaljer kan vara värt att upphöjas till svensk lag. Ty när nu detta förslag föreligger, gäller det endast att taga eller att avslå detsamma.

Jag vill genast deklarerera som min ståndpunkt, att då det gäller den trafik, som går i internationell fart, äro vi nog tvungna att vara med på de förslag, som andra länder antaga, ty eljest komma vi att råka ut för en hel del svårigheter, något som redan förut har påpekats. Men då man läser utskottets betänkande kan det icke hjälpas att man får den föreställningen, att utskottet ändå icke fullt beaktat de förhållanden, under vilka den praktiska sjöfarten arbetar. Utskottet har heller icke beaktat, att vår sjöfart kan delas upp i två kategorier, inrikes- och internationell sjöfart. Det har varit en nog så allmänt erkänd regel vid föregående tillfällen, då överenskommelsen om internationella sjöfartslagar ha träffats, att varje land hållit på, att det rent nationella, d. v. s. inrikesfarten, skulle undantagas och göras till förmån för nationell behandling och nationella lagbestämmelser. Av denna anledning anser jag, att man icke borde ratificera denna konvention förbehållslöst, utan att undantag bort göras, först och främst för inrikestrafiken.

Jag anser det också överhuvud taget vara högst olämpligt, att man i Genève skall sitta och med hjälp av länder, som icke ha den ringaste aning om våra förhållanden här i Sverige, föreskriva, huru vi skola bedriva sjöfarten på våra inre farvatten. Av samma anledning anser jag också, att det är olämpligt, att landarbetet skall falla under en internationell konvention. Klimatförhållanden och sådant gör ju, som herr Lindley också påpekade, att möjligheterna att tillämpa dessa lagar och bestämmelser äro olika i olika länder. Varje land mår nog bäst av att få sköta sig självt härvidlag.

Jag tror icke heller, att det är riktigt lämpligt, att Sverige skall gå först,

Konventionsförslag ang. skydd mot olycksfall för vissa lastnings- och lossningsarbetare.
(Forts.)

*Konventions-
förslag ang.
skydd mot
olycksfall för
vissa last-
nings- och
lossnings-
arbetare.*

(Forts.)

när det nu gäller att ändra på en princip, som man kan anse vara ganska allmänt vedertagen. Detta böra vi överlåta åt andra länder. Jag anser i varje fall, att det icke är tillrådligt att taga initiativ allenast för ärans skull.

Nu är det ju så, att vi med hänsyn till den internationella trafiken äro beroende av de lagar, som finnas i de länder, vilkas hamnar vi besöka, och därför kunna vi aldrig komma ifrån, att vi måste taga hänsyn till detta förhållande. Nu har utskottet tydligen utgått ifrån, att bara vi ratificera föreliggande konvention är all rättfärdighet uppfylld. Då komma icke våra fartyg att stoppas i de utländska hamnarna, då komma icke heller våra fartyg att bli utsatta för några besiktningar, utan allting skulle då vara väl beställt. Men så går det tyvärr icke till i det praktiska livet, och allra minst då det gäller det internationella samkvämet, utan då får man vara beredd på stora misräkningar i detta avseende. Därför måste jag ställa den frågan: Äro vi förvissade om, att de andra stora sjöfartsnationerna, till vilkas hamnar våra fartyg för det mesta gå, komma att ratificera ifrågavarande konvention med eller utan ändringar eller förbehåll? För min del är jag inte alls säker på, att de komma att göra detta, och jag tror, att jag härutinnan har någon liten erfarenhet, ty jag har haft med denna fråga att göra sedan densamma togs upp till behandling och till närvarande stund. Jag måste säga, att ju mera man deltar i det internationella samarbetet, desto mindre tillit får man både till lojaliteten och till den goda viljan att komma till ett resultat. Även om det ratificeras ganska villigt, hålles det ej alltid så noga på de bestämmelser, som ratificerats.

Utskottet har tydligen vid sitt ställningstagande tillmätt socialstyrelsens och kommerskollegiets uttalande en avgörande betydelse. På sidan 13 i den kungl. propositionen återfinnes ett uttalande av ämbetsverken, i vilket de anföra, att olägenheter av det slag Sveriges Redareförening anført för övrigt torde så mycket mindre vara att befara, som det finge anses sannolikt, att såväl brittiska och andra utländska myndigheter komme att godkänna i överensstämmelse med konventionen träffade anordningar å fartyg, hemmahörande i länder, som ratificerat konventionen.

Sjöfartsnäringens utöfvare ha å sin sida en helt annan erfarenhet. Vi våga icke räkna med några »sannolikheter». Vi få räkna med vad erfarenheten lärt oss. Och då ha vi funnit, att speciellt England icke brukat godkänna annat än bestämmelser likvärdiga med deras egna, och därför är det alldeles nödvändigt, att England först ratificerar denna konvention, därför att våra fartyg i så stor utsträckning gå på de engelska hamnarna. Nu ha ämbetsverken ansett det vara »sannolikt», att England ratificerar. Enligt min mening finns det dock en viss risk. I det förslag, som nu föreligger, kan det nog finnas vissa bristfälliga bestämmelser — allting är ju mer eller mindre bristfälligt —, vilka till och med kunna verka i motsatt riktning mot vad konventionen avser. Då det alltid är så, att ett förslag sådant som detta i England behandlas av sakkunnigt folk och behandlas mycket ingående — oavsett vilken som sitter vid makten i landet — kan man därför vänta sig, att engelsmännen icke ratificera utan ändring eller förbehåll. Men inte nog med detta. Vi få också komma ihåg, att en engelsk regeringsrepresentant vid ett tillfälle, då denna fråga förberedelsevis behandlades, rent ut sagt ifrån, att allting som hör till landarbetet bör undantagas från en dylik konvention, då det vore lämpligare, att bestämmelser därom bleve föremål för nationell lagstiftning.

Det är detta som gör, att sjöfartens män icke våga invagga sig i förhoppningar grundade på enbart dessa sannolikheter, som tydligen legat till grund för förslaget. Om vi därför ratificera utan förbehåll, ha vi bundit oss, som här redan förut sagts, för många år framåt vid bestämmelser, utan att veta, huruvida de komma att bli mera allmänt tillämpade. Antag, om jag fortfarande tar England som exempel, att ett fartyg kommer dit och är rustat efter denna

konventions bestämmelser, men engelsmännen helt enkelt säga: Nej, denna anordning kunna vi inte godtaga; det eller det mena vi är rent av farligt och skadligt, och vi anse, att det skall vara på ett annat sätt! Då måste detta fartyg, för att kunna uppfylla de engelska bestämmelserna, gå ifrån de bestämmelser, som vi själva ratificerat och förbundit oss att hålla.

Det betänkliga i hela denna situation är ju, att vi drivits till att vid en så tidig tidpunkt som denna fatta beslut i frågan. Om jag inte tar fel är Sverige det första land, som nu skall skynda sig att fatta ett beslut. Och även om vi icke skulle vara först, äro vi onödigt långt framme i raden. Försiktigheten borde ha bjudit oss att låta åtminstone något av de större sjöfartsländerna, t. ex. England, först visa oss den kurs, som de ämna styra. Då hade vi icke behövt navigera på måfå i så hög grad, vilket nu blir fallet. Jag vill fortfarande framhålla, att just detta, att taga initiativ och ha äran av att vara först, icke betalar sig i längden. Följden blir alltid någon nationell förlust eller olägenhet.

Med anledning av vad jag nu tillåtit mig anföra vill jag tillkännagiva, att jag måste rösta med reservanterna. Om man går den vägen tror jag, att vi kunna komma ur en ganska brydsam situation. Att rösta för reservationen betyder icke, att inga bestämmelser skola tillkomma. Det betyder endast, att det kan bli ett uppskov, t. ex. till nästa år, med att taga ståndpunkt till frågan, eller också kan Kungl. Maj:t under tiden, om behövt, på administrativ väg utfärda ifrågavarande bestämmelser eller dylika likvärdiga med dem, som exempelvis England kommer att antaga. På detta sätt tror jag, att intet skulle vara att förlora, ty vi kunna ratificera, när vi vilja. Och man är alltid tacksam, när helst vi ratificera — jag är alldeles säker på, att om England exempelvis skulle ratificera Washingtonkonventionen i dag, skulle Genève vara mycket tacksam trots att det sker först efter många år.

Jag anser således att vi icke nu böra binda oss i otid, även om det formellt sett skulle vara väl sent att vänta till nästa riksdag. Men naturligtvis är jag en ropandes röst i öknen, och då jag icke har några utsikter att få majoritet för ett förslag om att återförvisa ärendet till utskottet, i syfte att få fram ett förslag innehållande vissa villkor och förbehåll, vilket skulle vara det bästa, är jag nödsakad att gå på reservanternas linje. Jag tvivlar inte på, att herr Lindley, då han försvarar Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag, får sin vilja igenom. Men jag har i alla fall velat framlägga min uppfattning i denna sak. Jag ber i alla fall att tacksamt få taga fasta på herr statsrådets uttalande i början av debatten, varigenom ställdes i utsikt att regeringen skulle vänta så länge som möjligt med ratificeringen för att se, hur andra länder komma att ställa sig.

Jag skall sålunda be, herr talman, att få sluta med en vädjan till kammarens ledamöter att medverka till att vår sjöfart icke blir satt i en brydsam situation. Denna önskan skulle bäst främjas, om majoritet kunde ernås för herr von Sydows m. fl. reservation, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Westman: Herr talman! Herr statsrådet har råkat ut för den mest lojala opposition man gärna kan tänka sig. Det framgår icke bara av den hovsamma ton, i vilken kritiken framförts, utan det framträder även i den siste ärade talarens anförande på det sättet, att han föredrog att rikta sin kritik väsentligen mot utskottets yttrande i stället för att låta Kungl. Maj:ts proposition komma i skottlinjen. I själva verket förhåller det sig så, att den ärade talarens kritik mot utskottet och hans uttalande rörande de motiv, som skulle ha lett utskottet vid dess beslut, sakna varje stöd i utskottets utlåtande, utan finna sin psykologiska förklaring i den omständighet, som jag tillåtit mig antyda.

Konventionsförslag ang. skydd mot olycksfall för vissa lastnings- och lossningsarbetare.
(Forts.)

*Konventions-
förslag ang.
skydd mot
olycksfall för
vissa last-
nings- och
lossnings-
arbetare.*

(Forts.)

Emellertid förefaller det mig vara så, att om utskottets ärade vice ordförande och den siste ärade talaren hade litet mer förtroende för Kungl. Maj:t, skulle deras farhågor i väsentlig mån förringats. I syfte att åstadkomma en i viss mån lugnande verkan ber jag få erinra om ett par förhållanden, som äro att beakta, innan kammaren fattar sitt beslut.

I propositionen har herr statsrådet berört en fråga, som utskottets ärade vice ordförande tog upp under debatten, den frågan nämligen, i vad mån ett bifall till ratifikationen skulle medföra nödvändigheten av författningsändringar här i Sverige. Herr statsrådet säger härom: »Såvitt av den verkställda utredningen kan bedömas, torde dessa författningsändringar icke till någon del vara av beskaffenhet att böra genomföras i form av civillagstiftning eller eljest under riksdagens direkta medverkan.» Jag ber att få uttala den förvissningen, att om herr statsrådet vid fortsatt utredning skulle finna, att det förhåller sig annorlunda, herr statsrådet då skall iakttaga en sådan försiktighet, att han icke sätter riksdagen i ett tvångsläge, när det gäller för riksdagen att vidtaga de författningsändringar, som skulle kunna tänkas komma i fråga under den förut-sättning jag nyss angav.

Jag ber för övrigt med anledning såväl av vad herr von Sydow som vad den siste ärade talaren anfört få påpeka, att ett bifall till utskottets hemställan ej heller i övrigt utesluter möjligheten för herr statsrådet att taga hänsyn till de omständigheter, som kunna tillkomma efter det att riksdagen avgivit sitt utlåtande. Jag var redan på förhand övertygad om, att herr statsrådet skulle ta situationen i övervägande vid den tidpunkt, då frågan om ratifikation blir aktuell, och jag har fått bekräftelse på, att det är herr statsrådets mening att förfara på det sättet, genom det yttrande, som han här fällde under debatten. Under sådana omständigheter tror jag, att vi kunna hysa fullt förtroende för, att regeringen icke skall komma att missbruka den fullmakt, som utskottet hemställt, att riksdagen ville utfärda för regeringen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindley**: Herr talman, mina herrar! Det är onekligen en smula komiskt, att de två herrarna opponenter intaga så olika ståndpunkter i frågan. Under det att herr von Sydow ville lägga huvudvikten vid, att vi nu icke skola fastställa en massa detaljbestämmelser, på vilka man sedermera icke skulle kunna rucka trots teknikens utveckling, så går herr Nordborg på en annan linje, i det han målar faran av, att andra länder skola vägra att ratificera. Beträffande herr von Sydows farhågor har jag ju försökt att tillbakavisa dem, och jag får fortfarande efterlysa någon detalj i det här föreliggande förslaget, som är av den art, att det skulle lägga hinder i vägen för teknikens framsteg på skyddsområdet. Jag känner icke till någon sådan bestämmelse.

Beträffande herr Nordborgs framställning vill jag säga, att även om så vore fallet, att andra länder icke ratificerade konventionen, betyder detta ju alls ingenting, ty vi behöva själva en sådan här lag. Det är ju en brist, att den icke finns, och en lag med minst de bestämmelser, som här äro föreslagna, skulle vi väl följaktligen nödgas stifta. Det gäller här minimibestämmelser, icke maximibestämmelser.

Herr Nordborg sade bland annat, att han hade sina stora betänkligheter på grund av att han kände engelsmännens sätt att se på dylika ting. Engelsmännen skulle säkerligen icke vilja vara med om att få en dylik allmän konvention sig påtvingad, utan ville ha sina egna bestämmelser. Men engelsmännen ha själva varit med om detta! Herr Nordborg framhöll, att dessa frågor i England komma att behandlas av mycket sakkunnigt folk, men England hade ju till Genève skickat sina experter och sitt sakkunniga folk. En sådan person som sir William var själv nere i Genève och deltog i arbetet. Följaktligen ha,

må jag säga, Englands experter allaredan deltagit i behandlingen av frågan. Men det stannar icke vid detta. Vi måste ju under alla förhållanden stifta en egen svensk lag. Även när vi godkänt den föreliggande konventionen, måste ett lagförslag — eller kanske det blir en kungl. förordning — utarbetas och framföras, vilket arbete ännu återstår, och då blir denna konventions bestämmelser endast grundläggande för dessa nya bestämmelser.

Det enda man kan invända är alltså detta: Varför i all rimlighets namn skall Sverige gå i täten? Varför skola vi komma först? Varför skola vi inte göra som mannen, vilken Strindberg talar om, och som inte ville gå ut i striden och i varje fall åtminstone ville gå sist? Det är, må jag säga, en »æresfölelse», som man redan odlat alldeles för mycket i vårt land, att icke gå i täten utan att komma sist. Då är man skyddad! Men nu är det så olyckligt ställt för oss här i landet, att vi ha antingen att nu taga denna konvention eller också förkasta den, ty det skall inom en viss tid ges svar, om man accepterar den eller icke. Vi ha det så inrättat i vårt land, att vi ha en kort riksdagsperiod i början av året, under det att man i andra länder har en riksdag, som sträcker sig över hela året. Alltså måste vi nu fatta beslut i denna fråga för att icke komma i dilemmat att förkasta konventionen — den blir nämligen automatiskt förkastad, om vi icke äro beredda att nu träffa uppgörelse.

Jag kan icke se, att det finns några skäl för avslag; att vi här ovillkorligen skola komma i efterhand tycker jag i varje fall är ett mycket svagt skäl att åberopa. Jag ber fortfarande, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Nordborg: Herr talman! Jag vill endast säga några ord med anledning av herr Lindleys senaste anförande. Jag sade redan från början, att jag icke ämnade ingå i någon detaljkritik av förslaget, emedan detta skulle taga alltför lång tid i anspråk. Vidare vill jag framhålla för herr Lindley, att om det är så, att vi behöva en dylik lag här i landet, då kunna vi stifta den själva. Vi ha under de senaste åren åstadkommit så mycket i den vägen, att det är rent otroligt, och då kunna vi väl också ordna denna sak själva.

Slutligen tycktes herr Lindley vilja påstå, att den omständigheten, att England haft en representant med i Genève, då denna fråga där behandlades, skulle vara någon slags borgen för, att ratificering skulle ske i England. Jag vill i detta fall påminna herr Lindley om, att England icke ratificerat alla konventioner, som tillkommit vid konferenser, där detta land haft representanter närvarande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *von Sydow*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen avstyrkte ett biträdande av den nu ifrågavarande konventionen för Sveriges del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Sydow* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, punkten a) 1), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Konventionsförslag ang. skydd mot olycksfall för vissa lastnings- och lossningsarbetare.
(Forts.)

*Konventions-
förslag ang.
skydd mot
olycksfall för
vissa last-
nings- och
lossnings-
arbetare.
(Forts.)*

Vinner Nej, bifalles det av herr von Sydow under överläggningen gjorda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna a) 2) och a) 3).

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Konventions-
förslag ang.
angivande av
vikten å tyngre
kollin, som
transporteras
å fartyg.*

Punkten b).

Utskottet hade i förevarande punkt hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att, då riksdagen för närvarande icke kunde överblicka de konsekvenser, ett biträdande av förslaget till konvention angående angivande av vikten å tyngre kollin, som transporteras å fartyg, kunde medföra för vårt land, riksdagen nu icke kunde tillstyrka ratificering av samma konventionsförslag men att riksdagen ansåge, att det i konventionsförslaget omhandlade spörsmålet borde av Kungl. Maj:t göras till föremål för ytterligare utredning.

Herr **Lindley**: Herr talman! När denna fråga behandlades i Genève, skedde det i en annan kommission än den, i vilken jag var medlem. Jag har därför förut icke deltagit i arbetet på detta förslag. Kungl. Maj:t har emellertid yrkat, att denna fråga icke nu skall göras till föremål för någon lagstiftning, och jag vill ju icke göra någon invändning mot detta. Jag vill endast påpeka, att frågan har en viss betydelse från säkerhetssynpunkt. Ty det är ju givet, att om vi här icke ha reda på den vikt, som vissa tyngre föremål, vilka här avses, få ha, kan man icke heller anpassa de anordningar, som äro nödvändiga för att lyfta dessa vikter.

Nu är det ju ganska svårt för vårt land att genomföra en sådan lagstiftning som denna, innan den kommit i tillämpning i andra länder. Men vi få väl hoppas, att man, så snart dessa bestämmelser kommit i tillämpning i andra länder, från Kungl. Maj:ts sida vidtar åtgärder för att även på detta område åstadkomma de skyddsanordningar, som kunna anses vara nödvändiga. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

*Rekommenda-
tioner ang.
förebyggande
av olycksfall
i arbete m. m.*

Punkten c).

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande proposition och motionen I: 245 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen med anledning av rekommendationerna angående förebyggande av olycksfall i arbete och angående ansvarighet i fråga om säkerhetsanordningar å motordrivna maskiner funnit sig böra uttala det önskemålet, att arbetet med revisionen av lagen om arbetarskydd så påskyndades, att förslag till reviderad lagstiftning inom en nära framtid kunde föreläggas riksdagen, och att riksdagen i övrigt icke funnit anledning till erinran mot departementschefens uttalanden beträffande ifrågasvarande rekommendationer.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Jag skall på denna punkt endast be att få göra det uttalandet, att frågan om en revision av arbetarskyddslagen inte, som man möjligen skulle kunna tro på grund av vad som här yttrats, av regeringen blivit lagd på hyllan, utan den har verkligen varit föremål för överväganden vid upprepade tillfällen. Att man inte har ansett sig böra framlägga något förslag från denna regerings sida nu, lika litet som det skedde vid det övervägande av motsvarande art, som gjordes av den förra regeringen, har berott därpå, att ehuru det på många punkter utan tvivel är så, att vissa jämförelser och anpassningar skulle vara önskliga, man ändå inte ansett, att i de viktigare frågor, som varit under debatt, sådan klarhet vunnits, att det skulle löna sig att nu lägga fram hela detta komplex till revision. Detta så mycket mindre, som man ju haft förslag uppe att sammanföra denna lagstiftning med arbetstidslagstiftningen, när den kommit fram till mognad, vilket den enligt regeringens mening inte har gjort.

Det har varit särskilt på några punkter, där det rått meningsskiljaktigheter om en mera betydande utvidgning av lagen om arbetsskydd. Det har gällt dess utsträckning i mer vidgad omfattning än nu till jordbruket; orsakerna till att man därvidlag inte ansett sig böra gå fram med ändringsförslag torde jag inte för kammaren behöva närmare ange. Vidare gäller det frågan om tvångsvis anbringade skyddsanordningar på maskiner, som försäljas, således redan vid försäljningstillfället. I det avseendet råder det nog av praktiska skäl ganska stora svårigheter att tillämpa en sådan ordning. Det kan vara så, att en återförsäljare lämpligare anbringar dessa skyddsanordningar, som ofta kunna vara ganska skrymmande men enkla, och det kan inträffa fall, då det är mera praktiskt att vidtaga dessa skyddsanordningar på ort och ställe hos den, som skall använda maskinen. Han kan t. ex. ha skyddsanordningar kvar från en förut använd maskin, som blivit obrukbar o. s. v. Där är det således praktiska skäl, som gjort, att man ställt sig något betänksam mot en sådan bestämmelse. Slutligen gäller det frågan om utvidgning av institutet med arbetarombud för bedömning av skyddsanordningar. Det finnes som bekant redan en möjlighet för arbetarna vid ett företag att genom ombud göra sin uppfattning hörd i fråga om dessa skyddsanordningar. Att införa detta obligatoriskt är jag för min del nog så betänksam emot. Det tillhör det område, där jag för min del hoppas, att just den ökade inbördes förståelsen och samarbetet mellan alla inom ett företag anställda skola komma till uttryck, när det gäller att skapa ökat skydd för arbetarna, d. v. s. hoppas, att det skall ske, genom frivilligt samarbete, och att arbetarna skola mera än hittills begagna sig av den rätt de ha att genom ombud föra sin talan, en rätt, som hittills inte blivit utnyttjad i den omfattning, som man kunde ha anledning att önska.

Det är, som sagt, av dessa skäl, herr talman, som regeringen har ansett, att man inte skulle brådska med att nu framlägga något förslag till reviderad lagstiftning, ity att det är åtskilliga viktiga punkter, på vilka större klarhet behövde vinnas under den närmaste tiden.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om val till riksdagens andra kammare.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de likalydande motionerna nr 15 i första kammaren av herr *Anderson, Erik*, och nr 17 i andra kammaren av herr *Schött*, i vilka motioner hemställts, att riks-

Om personliga ersättare för andra kammarens ledamöter.

*Om personliga
ersättare för
andra kam-
marens
ledamöter.
(Forts.)*

dagen måtte besluta sådan ändring i lagen om val till riksdagens andra kammare, att bestämmelsen om valsedlarnas utseende och därmed om utseende av ersättare till vald riksdagsman finge samma lydelse som motsvarande bestämmelser i kungl. förordningen om landsting, samt att konstitutionsutskottet måtte formulera och för riksdagen föreslå härför nödiga ändringar i vallagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Anderson, Erik: I min motion har jag hemställt om sådan ändring i lagen om val till riksdagens andra kammare, att bestämmelsen om valsedlarnas utseende och därmed om utseende av ersättare till vald riksdagsman måtte få samma lydelse som motsvarande bestämmelser i kungl. förordningen om landsting.

Fördelarna i den föreslagna reformen skulle i första hand bli, att valmännen själva kunde bestämma om personliga ersättare för avgången riksdagsman, vilket ju måste betecknas som mycket fördelaktigt, i jämförelse med vad nu är fallet, då man rätt ofta blir utsatt för överraskningar, som inte alltid äro behagliga. Vidare skulle röstsedlarna vid samtliga de större valen få samma form och uppställning, vilket också bör vara en fördel framför det nu rådande förhållandet, som verkar irriterande på valmännen.

Konstitutionsutskottet har emellertid inte ansett sig böra förorda den föreslagna reformen. Som skäl för sitt avslagsyrkande har konstitutionsutskottet anfört, att en kungl. proposition angående revision av vissa delar av bestämmelserna om val till andra kammaren lär vara att förvänta till en kommande riksdag. Nu förmenar jag dock, att den av mig föreslagna reformen inte har något som helst gemensamt med den ändring av bestämmelserna rörande parti-beteckning, som föreslås i skrivelsen av år 1929. Den reform beträffande röstsedelsbestämmelserna, som det här är fråga om, skulle kunna genomföras utan att på något sätt föregripa den utredning med avseende på partibeteckningen, som Kungl. Maj:t nu har igångsatt.

Jag skall emellertid icke framställa något yrkande utan vill endast uttala den förhoppningen, att ärendet måtte återkomma nästa riksdag och då vinna sin slutgiltiga lösning.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av riksdagens år 1929 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovannämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, hade, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendens utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; och hade utskottet därvid följt den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Under ecklesiastikdepartementet, § 36, hade revisorerna med hänsyn till det otillfredsställande ekonomiska resultat, som Dramatiska teatern lämnat, till behandling upptagit frågan om orsakerna härtill.

Om nedbringande av kostnaderna för de kungl. teatrarna.

Förklaring hade avgivits av styrelsen för kungl. Dramatiska teatern, som vid sitt utlåtande fogat en av teaterchefen uppgjord promemoria.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för nedbringandet i möjligaste mån av kostnaderna för Dramatiska teaterns verksamhet ävensom för ordnandet överhuvud taget av teaterns ekonomi på ett mera tillfredsställande sätt än vad nu vore fallet.

Herr Pauli: Herr talman! Det är inte min avsikt att öppna någon debatt om den hemställda utskottet här har gjort, så mycket mindre som det på denna punkt inte föreligger någon reservation. Men jag har inte velat underlåta att begagna tillfället att till kammarens protokoll uttala den mening, att den önskan, som utskottet, och om en stund väl även riksdagen, här framställer beträffande nedbringande av kostnaderna för Dramatiska teatern genom särskilda, i motiveringen angivna åtgärder, inte bara bör ha avseende på den ena av de kungl. teatrarna, utan med samma skäl kan göras gällande beträffande den andra. Skulle det visa sig, att det direktiv, som utskottet givit beträffande uppförandet av fast anslag i teaterns stat, också blir följt, så kan det ju knappast anses rimligt, att en sådan ändring sker endast i fråga om den ena av de kungl. teatrarna, utan den bör i så fall ske i fråga om dem båda.

Nu är det emellertid rätt naturligt, att då statsrevisorerna i år endast yttrat sig om Dramatiska teatern, utskottet inte funnit skäl föreligga att sträcka sitt yttrande vidare. Men jag förmodar, att vad jag här tillåtit mig framhålla, är av så pass självklar beskaffenhet, att Kungl. Maj:t, när denna fråga upptages, inte gärna kan underlåta att taga saken i hela dess sammanhang under omprövning.

Jag har för övrigt, herr talman, inte något yrkande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 14—16.

Lades till handlingarna.

Ang. värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.

Punkten 17.

Under ekklesiastikdepartementet, § 42, hade revisorerna upptagit till behandling frågan om värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.

I ärendet hade utlåtanden avgivits dels av statskontoret, dels ock av skolöverstyrelsen, som bifogat yttranden från vederbörande befattningshavare och rektorer vid de av ärendet berörda allmänna läroverken.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Utskottet delar uppfattningen om att en indragning av ifrågavarande särskilda, av kronan lämnade förmåner eller deras övertagande till förvaltning av statsverket står i överensstämmelse med numera tillämpade avlöningsprinciper. Redan 1890 års riksdag har ock uttalat sig för en sådan åtgärd. Samtliga härmed sammanhängande frågor synas böra göras till föremål för utredning.

Oberoende av huru frågan om indragning till kronan av nämnda förmåner för de av revisorerna omförmälda befattningshavarna kommer att lösas, synes det utskottet nödvändigt, att sådana åtgärder omedelbart vidtagas, att det värde, vartill förmånerna av såväl utav kronan som av enskilda lämnade donationer enligt stat uppskattats, kommer att stå i bättre överensstämmelse med deras verkliga värde, än vad nu är fallet. Utskottet anser, att Kungl. Maj:t bör bemyndigas att redan för budgetåret 1930/1931 vidtaga härav påkallade jämkningar i staterna. Vad särskilt beträffar de förmåner, som för närvarande uppbäras av rektorn vid Malmö högre allmänna läroverk, har utskottet funnit dem så avsevärda, att dyrtidstillägg icke bör utgå till ifrågavarande befattningshavare.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen må

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning av frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av de av kronan till de allmänna läroverken gjorda förläningar av hemman och andra donationer;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar i fråga och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vinnes mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de till de allmänna läroverken lämnade donationer;

c) besluta, att fråga och med budgetåret 1930/1931 dyrtidstillägg av statsmedel icke skall utgå till rektor vid högre allmänna läroverket i Malmö.»

Enligt en vid förevarande punkt angiven reservation hade herrar *Kvarnzelius, Widell, Bergqvist, Svensson* i Kompersmålå, *Asplund, Bergström, Ernfors, Wiklund, Olsson* i Blådinge, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp ansett, att mom. b) av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar i fråga och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vinnes mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de av kronan till de allmänna läroverken lämnade donationer.»

På framställning av herr talmannen beslöts att punkten skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Herr **Widell**: Herr talman! Då 1918 års lönereglering genomfördes för lärarna vid de allmänna läroverken, så bestämdes det, att där till viss lärare utgår avkomst av donation, skall denna avkomst avräknas från den lön han åtnjuter av staten. Det gjordes här ingen skillnad mellan sådana donationer, som kommit från kronan eller eljest det allmänna, och sådana, som lämnats av enskilda personer. Detta var enligt min mening i hög grad beklagligt, och jag återkommer strax till den saken. Sedermera gjordes en beräkning av värdet av dessa förmåner, och dessa värden infördes i liggaren över statsverkets utgiftsstaten, där sålunda för vissa lärarebefattningar lönen från staten minskades med avkastningen av donationerna.

Nu ha statsrevisorerna observerat, att dessa i liggaren upptagna värden i åtskilliga fall äro upptagna avsevärt lägre än den avkastning, som donationen i verkligheten lämnat, och statsrevisorerna ha hemställt, att en omräkning härav måtte ske, så att förmånerna upptagas till deras verkliga belopp. Emellertid ha statsrevisorerna här inte uttalat sig om de enskilda donationerna. Det finns ingenting som antyder, att statsrevisorerna här skulle ha tänkt annat än på de donationer, som givits av kronan. Det är ju om dem hela resonemanget rör sig, och statskontoret, som avgivit yttrande över vad statsrevisorerna anfört i förevarande punkt, har uttryckligen inskränkt sitt yttrande att avse endast de av kronan givna donationerna, men icke de av enskilda givna. Skolöverstyrelsen har också avgivit yttrande och gått ännu ett steg längre än statskontoret. Skolöverstyrelsen tycks anse, att det även beträffande de av kronan givna donationerna kan ifrågasättas, om man skall göra någon ändring.

Nu har statsutskottet emellertid i verkligheten utvidgat vad revisorerna föreslagit. Statsutskottet har föreslagit, att en omräkning skall ske av alla dessa förmåner, vare sig de äro givna av kronan eller av enskilda personer. Vad beträffar förmåner, som äro givna av kronan, har jag för min del ingenting alls att erinra emot att de, såsom utskottet föreslår, omräknas, så att de upptagas med de verkliga beloppen i staten. Men annorlunda ligger saken beträffande donationer, givna av enskilda personer. Enligt min mening måste man vara ytterligt försiktig, då det gäller sådana donationer, för att icke göra våld på död mans vilja. Om en donator skänkt ett belopp för att innehavaren av en viss lärostol vid ett läroverk skall åtnjuta en förmån utöver sin lön, och sedermera, såsom nu faktiskt skett, staten säger: »Vad denna donation ger skall avräknas på hans lön från staten», då kan jag för min del inte finna annat än att statsmakterna här ha gjort våld på död mans vilja.

Nu skall man inte säga, att detta är ett fingerat fall och att det inte förekommer sådant. Jo, det förekommer i mycket stor utsträckning. Det finns en massa donationer, som äro givna på det sätt jag har anfört. Jag kan anföra ett fall, som jag händelsevis har kännedom om. I sak är det ytterligt obetydligt, men det är rätt så typiskt. Vid ett läroverk i Sverige finns det en mycket liten fond, som är donerad av en gammal lärare, och avkastningen skall tillfalla en adjunkt vid läroverket, på det att han en gång om året må äta en middag till donatorns minne. Vad har hänt? Jo, avkastningen av denna fond avräknas från lärarens lön av statsverket med påföljd naturligtvis, att denne lärare inte anser sig ha skäl att äta denna middag, som donator har skänkt pengar till. Ja, det är ett obetydligt fall, men det är så typiskt för hela saken, och det finns mycket mer betydelsefulla fall än detta.

Nu kommer man från utskottsmajoritetens sida att invända: »må vara, att dessa bestämmelser i 1918 års lönereglering äro oriktiga och att man inte bör göra någon avräkning av avkastningen av enskilda donationer, men den frågan föreligger inte nu.» Ja, det medger jag gärna; den frågan föreligger inte nu,

Ang. värderingen av ärskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.
(Forts.)

Ang. värde-
ringen av sär-
skilda förmå-
ner, förenade
med vissa
läroartjänster.
(Forts.)

men jag önskar, att den gjort det, ty då skulle jag tagit ståndpunkt däremot. Men vad som nu föreligger är ett förslag, att man skall göra omräkning av dessa förmåner för att bringa upp dem till vad de verkligen ge. Jag kan inte finna, att det föreligger något som helst skäl att göra en sådan omräkning. Inom ett eller annat år har riksdagen att motse proposition om ny löneordning för lärarna. Då blir riksdagen i tillfälle att taga ståndpunkt till hela denna sak, och jag hyser den livliga förhoppningen, att riksdagen då skall på ett bättre sätt än som skedde 1918 härvid beakta vad de olika donationerna avse. Då kan jag inte inse, att det finns något som helst skäl att nu göra en sådan omräkning, som är föreslagen. Saken är utan finansiell betydelse, och genom att göra en sådan omräkning skulle riksdagen åtminstone i viss mån kunna sägas ha ställt sig på samma ståndpunkt som man intog 1918, en ståndpunkt, som jag för min del måste anse vara oriktig. Därför har jag för min del jämte icke mindre än tio ledamöter av statsutskottet, således nära halva statsutskottet, antecknat reservation mot denna hemställan, och jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation samt i sammanhang därmed att i andra stycket av motiveringen orden »av såväl utav kronan som av enskilda lämnade donationer» strykas, så att punkten kommer att lyda: »synes det utskottet nödvändigt, att sådana åtgärder omedelbart vidtagas, att det värde, vartill förmånerna enligt stat uppskattats, kommer att stå» etc.

Herr Pauli: Herr talman! Jag måste säga, att under de år jag haft äran vara ledamot av denna kammare, har jag sällan blivit så förvånad över någonting som över den reservation, herr Widell och några andra av statsutskottets ledamöter ha fogat vid detta betänkande. Jag är också förvånad över den energi, med vilken herr Widell förfäktat denna åsiktsdifferens genom alla instanser: avdelningen, utskottet och kammaren.

Jag har den största aktning för den princip, som uppgives ligga bakom denna kraftutveckling, nämligen att man i vidast möjliga mån skall respektera givna donationers innebörd. Men jag måste säga, att det där lilla exemplet, som herr Widell nyss till stöd för sin mening anförde, inte precis var av den natur, att det kunde öka denna respekt. När vi nu tala om denna donation på kr. 7:50 till avätande av en middag till donatorns minne, så ville jag gärna ha upplysning om, var den ärade talaren har sitt belägg för nämnda uppgift. Jag har nämligen företagit mig att genomgå den förteckning på enskilda donationer, som finnes i Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till rikets ständer vid riksdagen 1859—1860, och jag har inte kunnat finna denna donation där. Visserligen figurerar ännu i denna dag en donationssiffra på 7:50 i statsliggaren för Härnösands läroverk — jag har på ett tidigare stadium av frågans behandling inhämtat, att herr Widell avsåg Härnösands läroverk — men i bestämmelserna beträffande denna donation finnes ingenting nämnt om någon middag utan där står endast, att beloppet liksom övriga dithörande donationsmedel ur den Millerska fonden skulle användas »till förbättrande av de lägre skollärarnas då nog knappa löner». Även om det nu skulle visa sig, att en sådan middagsätardonation existerar, så tycker jag exemplet är av så pass bagatellartad karaktär, att det inte gärna kan anses ha någon större betydelse härvidlag.

I själva verket, mina herrar, vad är det som här diskuteras? Det är, såvitt jag förstår, endast en ren konsekvensfråga. Herr Widell har förklarat, att han ingenting har emot att man företar en omräkning av avkomsten från av kronan donerade jordar, men han vill inte vara med om en sådan omräkning beträffande enskilda donationsjordar.

Det kan ha ett visst intresse för kammaren, när den går att avgöra denna fråga, att veta, vad det är för ekonomiska dimensioner, man här har att göra

med. Jag har samlat ihop en del siffror för att klargöra den saken. Det visar sig, att de enskilda donationer, som 1915 funnos vid våra läroverk för användning till lärarlöner, omfattade sammanlagt ungefär 26,600 kronor, och av dem är den allra största delen fonder. De återstående, som äro avkastning av jordar, uppgå i den mån jag kunnat konstatera endast till något över 5,000 kronor. Om vi därmed jämföra kronodonationerna i form av jordar, uppgå de till över 14,000 kronor. Redan dessa siffror ge ju det resultatet, att det inte är någon mera viktig sak det här gäller. Men därtill kommer, att vissa av dessa enskilda donationsjordar äro av mycket omstridd karaktär. Vi ha t. ex. den s. k. Visingsöfonden vid Jönköpings allmänna läroverk. Man kan med skäl fråga sig, om denna fond är en enskild donation eller en kronodonation. Den utgör avkomsten av jordegendomar, som en gång av greve Per Brahe donerats till Visingsborgs skola. Sedan drogs den vid Karl XI:s reduktion in till kronan, med undantag av något enda gods, men kvarstod likväl vid läroverket såsom kronodonation. Genom kungl. brev i början av 1800-talet förärades dessa gods uttryckligen till Jönköpings läroverk med det villkoret, att detta skulle särskilt beflita sig om utbildning av ungdomen för sysselsättning inom industrien. Är nu denna donation av enskild natur eller är den en kronodonation? Ja, det är en juridisk fråga, som jag inte tilltror mig att på stående fot kunna avgöra. Det visar sig alltså, att det finns punkter, där man skulle komma i en kinkig situation, om den av herr Widell påyrkade kategoriklyvningen bleve beslutad av riksdagen. Det bleve inte så lätt att avgöra, huruvida de av Visingsöfonden härflytande medlen och kanske även andra skulle omräknas på samma sätt som övriga kronodonationer eller inte. Draga vi nu Visingsöfondens årliga inkomstsumma från det övriga, återstå inte fullt 1,500 kronor av enskilda donationsjordar. Det är alltså dessa i statsliggaren upptagna poster på sammanlagt knappt 1,500 kronor, som herr Widell och hans medreservanter så energiskt vilja skydda för omräkning. Man säger sig vara rädd, att en sådan, klart befogad justering på något sätt skulle innebära en rättskränkning. Det gamla talet om prinsessan på ärten faller enkligen i tankarna, när man ser, vilka ytterst obetydliga dimensioner detta patetiskt uppblåsta ärende får vid närmare granskning.

Beträffande nu talet om rättskränkning, så är det ett kapitel, som onekligen kan ha sitt *historiska* intresse. Det är verkligen så, att det under tidernas lopp upprepade gånger förekommit, att svenska statsverket helt enkelt lagt beslag på donationer av olika slag. Jag har funnit en massa exempel på det, när jag jämfört den nyssnämnda utredningen av 1859 med statsliggaren av 1929. Det visar sig, att statsverket på dessa 70 år har utan vidare uppslukat en hel rad av enskilda donationer. De ha inräknats i de nya ordinarie lönerna. Och detta kan särskilt i ett och annat fall synas ganska upprörande. Vid Göteborgs läroverk t. ex. fanns det en av rektor Collander testamenterad donationsfond på 3,000 riksdaler banko. Om den har det tydliga stått en strid i riksdagen. År 1854 skrevo nämligen ständerna till Kungl. Maj:t och begärde, att man skulle respektera donationsbestämmelserna, enligt vilka dessa pengar inte skulle inräknas i de ordinarie lönerna, och genom kungörelse i november samma år bestämde Kungl. Maj:t, att de »skulle vederbörande lärare tilldelas utan att från deras å stat uppförda löner avräknas». Under sådana förhållanden är det mycket förvånande, att man i statsliggaren numera inte hittar dessa medel. De äro putz weg. Hur det har gått till vet inte jag, men det ser ut, som om man här satt sig över inte bara donators önskan, utan även de svenska statsmakternas en gång uttalade vilja. Å andra sidan finnes det också exempel på, att sådana uttryckligen uttalade önskingar i donationsbestämmelserna noggrant iakttagits. Så är fallet t. ex. i Västerås, där röntan av den Westman-Jacobssonska fonden enligt bestämmelse skall utgå »till Ad-

Ang. värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.
(Forts.)

Ang. värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.
(Forts.)

junctus Gymnasii i Västerås såsom en viss och årlig tillökning till den lön han eljest efter stat åtnjuter», och detta iakttagas fortfarande samvetsgrant. En adjunkt vid skolan får utöver den ordinarie lönen årligen kronor 83.33, precis som en gång i tiden bestämdes.

Jag skall inte trötta kammaren med flera exempel. Jag har tagit dessa såsom särskilt belysande. Man har, som synes, förfarit ytterst olika. Ibland har man respekterat de givna bestämmelserna, ibland har man satt sig över dem. Men allt detta är ju en fråga, som i dag inte föreligger. Vad vi här ha att utgå ifrån, är statsmakternas senaste beslut av 1918 om att avdrag skall göras på lönen för de donationsbelopp, som numera stå kvar i statsliggaren. Vi ha alltså nu att avgöra frågan: Skola dessa belopp, som stå upptagna i staten, såvitt möjligt vara *riktiga* belopp, motsvarande den verkliga avkastningen? Vi äro alla på förhand överens om, att det bör vara så i fråga om *kronans* donationer. Men det föreligger ingen som helst rimlig anledning, varför man icke skulle uppställa samma krav om en riktig inkomstberäkning även beträffande den lilla grupp av enskilda jorddonationer, som det här är fråga om. Att här tala om en rättskränkning är fullkomligt meningslöst. Det gäller, skulle jag vilja säga, en matematisk renlighetsåtgärd, en klar och tydlig konsekvens. De lärare vid våra läroverk, vilka skulle få ekonomisk känning av att denna konsekvens droges ut, äro mycket få, och de medel, som det i varje särskilt fall rör sig om, äro i regel mycket ringa. De fall, där en lärare för närvarande åtnjuter en något så när betydande löneökning tack vare en föräldrad kalkyl i fråga om inkomstberäkningen, äro sådana, där det är fråga om *kronodonationer*, och i fråga om dem stå ju herr Widell och hans medreservanter på samma sida som vi andra.

Jag kan icke finna annat än att det enda raka, rättvisa och förnuftiga i detta fall är att följa utskottets linje, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkten b).

Herr Widell: Herr talman! Den föregående ärade talaren framställde en direkt fråga till mig, vem som varit min sagesman beträffande den av mig omnämnda, såsom jag själv sade, ytterst obetydliga donationen.

Det kan jag genast svara på. Det är en broder till mig, som varit den lycklige innehavaren av donationen. Han var adjunkt vid Härnösands läroverk först, och därför trodde jag, att det var i Härnösand donationen fanns. Sedermera kom han till Linköping, och det är möjligt, att det var där. Numera är han i Göteborg. I varje fall har han, enligt uppgift till mig, varit innehavare av denna donation. Jag sade själv, att exemplet saknade praktisk betydelse, men jag anser, att det är belysande för hela detta, problem.

I övrigt har jag ingen anledning att ingå på ett bemötande av, vad herr Pauli sade, då det förefaller mig, som om hans anförande i mångt och mycket stärkt min ståndpunkt. Herr Pauli visade med siffror, att de belopp som det här rör sig om, äro obetydliga, och det sade jag ju själv. De äro mycket obetydliga för staten, och de äro obetydliga för donationstagarna också, men det inverkar icke i minsta grad på principen. Det är principen, som här är avgörande, och det är den, som jag vidhåller. Jag vill icke, att man skall taga ett steg vidare på den väg, som man beträdde 1918, och det gör man genom att man räknar upp förmånerna och icke låter det vara som det är. Något annat kan man icke göra för närvarande.

Sedan omnämnde herr Pauli en donationsfond, som riksdagen förklarar, att en viss lärare skulle njuta avkastningen av, och herr Pauli förvånade sig över, att han icke kunnat hitta denna fond i statsliggaren. Ja, men det är väl alldeles klart, att om riksdagen förklarar, att en lärare skall njuta avkastningen av en fond, kan ju denna icke återfinnas i statsliggaren, ty det, som utgår från

denna fond till läraren i fråga, skall ju icke avräknas på hans avlöning. Det synes mig, som om detta borde vara alldeles klart, och för övrigt har den saken icke något att betyda härvidlag.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Bergström, Albert:** Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att till fullo instämma uti, vad herr Widell har anfört, men då jag anslutit mig till reservationen, tillåter jag mig att med några ord motivera, varför jag har intagit denna ståndpunkt.

Jag medgiver, att statsutskottets majoritet har rätt däruti, att, sedan riksdagen beslutat, att det, som av donationsmedel utgår till läroverkslärarens avlöning skall avräknas från den i stat för dessa lärare bestämda avlöningen, det endast är en räkne- och förvaltningsfråga, som statsutskottets beslut här gäller. Det är också förklarligt, att utskottets majoritet anser, att frågan om okränkbarheten av en donators vilja i detta sammanhang icke är aktuell.

Emellertid kan jag icke se saken alldeles på detta sätt. Ett beslut av riksdagen i den riktning, som utskottsmajoriteten här föreslår, skulle, enligt min mening, ytterligare understryka, att till död mans eller kvinnas vilja angående användandet av deras donationer, statsmakterna icke taga vederbörlig hänsyn. Trots riksdagens beslut 1918 kan jag för min del icke frångå den uppfattningen, att en donators vilja bör av alla, även av staten, och för all framtid hållas i obrottslig helgd och att en ändring av donationsföreskrifterna icke bör ske i andra fall än då sådant är nödvändigt på den grund, att förutsättningarna för donationsbestämmelserna bortfallit.

Det är på dessa grunder, som jag har reserverat mig mot statsutskottets beslut och som jag, herr talman, ber att få instämma i yrkandet om bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Björnsson:** Herr talman! Rent principiellt har jag i sak samma uppfattning som herr Widell, nämligen den, att man icke, då det gäller enskilda donationer, bör kränka död persons vilja. I varje fall bör det icke få ske enbart, då det gäller donationer till läroverkslärare. Däremot kan det ställa sig annorlunda, om frågan toges upp i ett större sammanhang. Icke desto mindre ämnar jag dock av rent praktiska skäl rösta för utskottsmajoritetens hemställan.

Jag kan icke finna annat än att det rent formellt och praktiskt bör vara så, att de siffror, som finnas i statsliggaren, böra vara så nära riktiga, som det överhuvud taget är möjligt att få dem. Om statsrevisorerna eller andra personer se en siffra, som av en eller annan anledning kan antagas vara alltför lågt tilltagen, så ligger misstanken nära till hands, att det är fusk eller humbug med i spelet, och man ställer till oväsen ibland i onödan.

Jag kommer därför, som sagt, herr talman, att rösta för utskottsmajoritetens förslag.

Herr **Pauli:** Herr talman! Först ett rent sakligt beriktigande! Herr Widell tyckte det var märkvärdigt, att jag kunde förvåna mig över, att ett en gång av donator bestämt och av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutat överskott på en läroverkslärarens avlöning icke återfanns i statsliggaren. Han syntes mena, att sådana överskott överhuvud taget icke brukas upptagas där.

Jag ber då att få meddela, att det exempel, som jag anförde, på att man fortfarande respekterar en sådan donationsbestämmelse verkligen finnes infört i statsliggaren beträffande Västerås läroverk. Det står nämligen här i en anmärkning: »Äldste adjunkten åtnjuter dessutom, jämlikt Kungl. Brevet den

Ang. värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.

(Forts.)

Ang. värde-
ringen av sär-
skilda förmå-
ner, förenade
med vissa
lärtjänster.

(Forts.)

¹⁴/₁₀ 1862, av donationsmedel 83 kronor 33 öre». Hade man alltså fortsatt att respektera det beslut beträffande den Collanderska donationen i Göteborg, som fattades 1854, så borde den saken givetvis också återfunnits i statsliggaren. Nå, detta är ju en ren detaljfråga, som icke rör saken i övrigt och jag har endast velat lämna denna rent faktiska upplysning.

Gentemot herrar Widell och Bergström måste jag säga, att jag icke kan fatta, att man här rör vid någon princip. Det är här ingalunda fråga om »ett steg vidare på den väg, som beträddes 1918», utan här gäller det endast ett hävdande av, att statsmakterna verkligen *stå kvar* på den ståndpunkt, som de intogo år 1918, en ståndpunkt, som för övrigt intogs av riksdagen redan år 1890, och som även beträffande enskilda donationsmedel intogs av rikets ständer 1862. Detta är således absolut icke något nytt. Inte kan man tala om, att man går ett steg vidare, när man bara begär, att de avdrag, som enligt statsmakternas beslut måste göras, skola göras korrekt. Det är det enda, som vi begära. Det vare långt ifrån mig att vilja beröva mina kolleger vid läroverken de förmåner, som dem med rätta tillkomma. Ett sådant förslag skulle jag med all makt motsätta mig. Vad jag önskar är endast, att man gör, vad som är rätt och billigt. Och rätt och billigt är det, enligt min mening, att man, då man justerar om siffrorna för kronodonationer, också justerar om siffrorna för den lilla grupp av enskilda donationer, som här är fråga om. Därmed kränker man icke död mans vilja, herr Bergström.

Herr Bergman: Herr talman! Herr Pauli menade, att den sak, som det nu gäller, har mycket små dimensioner utom i fråga om kronodonationer. Det är möjligt, att han däri har rätt. Men samtidigt medgav han, om jag icke missuppfattat honom, att det ibland kunde vara ganska tvistigt, om en jorddonation vore kronodonation eller enskild donation, och i vissa fall är det nog så. För att avgöra den saken finnes det väl ingen annan utväg än att, om tvist uppstår, gå den vanliga juridiska vägen för att få tvisten avgjord, och nog kan det hända, att avgörandet då i ett eller annat fall blir det, att även ganska betydande donationer kunna komma att förklaras vara av enskild donations karaktär.

Huvudsaken är härvidlag, att givarens vilja blir respekterad, såsom också redan blivit påpekat. Självklart synes ju, att när någonting skall upptagas till ett visst värde, det bör vara till det verkliga värdet. Ingen lärer väl vilja motsätta sig den principen. Men det är ju så, att de värden, som det här är fråga om, uppskattas på vissa tider och att under den tid som förflyter till nästa värdering en viss förskjutning kan uppstå, som låter det angivna värdet se inadekvat ut. Jag har icke haft något tillfälle att deltaga i den förberedande behandling av detta ärende, som ju ägt rum inom statsrevisionen och i statsutskottet, och jag vet därför icke, om jag i varje detalj är rätt underrettad om saken, men det torde väl vara så att eventuellt föräldrade uppskattningar komma att rättas så snart ny uppskattning sker. För övrigt är ju statskontoret ansvarigt för vad som uppges i statsliggaren, och här föreligger sålunda intet försök av vederbörande donationsinnehavare att föra någon bakom ljuset. Statsrevisorerna ha för övrigt i sin beräkning av vad staten skulle fått erlägga för mycket även inräknat den läroverkslärarna tillerkända löneförbättring, vilken enligt riksdagens egna bestämmelser faktiskt icke utgått till donationsinnehavarna.

I samband härmed vill jag säga, att jag tror, att det var föga välbetänkt av riksdagen år 1918 att uttrycka sig så att de enskilda donationerna kunde anses inbegripna. I 1928 års skolförfattning är det ju tydligt utsagt att de, som fått vissa förmåner av här föreliggande art, skola okvalda få besitta dem. Denna sak bör, i den mån 1918 års beslut kan strida häremot, underkastas om-

prövning i sammanhang med frågan om en ny lönereglering för de allmänna läroverken. Om man verkligen fastställer den principen, att den avkastning av enskilda donationer, som är anslagen till förbättring av vissa lärares avlöningsförhållanden, skall dragas ifrån dessa lärares löner, är det tämligen självklart, synes det mig, att ingen i framtiden kommer att donera till dylika ändamål, och att detta kan vara nyttigt för vårt undervisningsväsen tillåter jag mig betvivla.

Ang. värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.
(Forts.)

I många fall lider undervisningsväsendet av brister av sådan beskaffenhet, att staten svårligen kan råda bot på dem i den grad som önskligt vore. Om det då finnes någon enskild person, som genom att ge en donation till förbättrande av den avlöning, som ett visst ämnes representant åtnjuter, vill främja särskilt detta ämnes studium, så ligger det väl i det allmännas intresse att acceptera en sådan gåva.

Nu har man sagt, att det förekommit förut i vår historia, att enskilda donationer icke respekterats. Ja, detta är alldeles riktigt. Gustav Vasa drog in en ofantlig massa kyrko- och klosteregendomar, och Karl XI företog en mycket omfattande reduktion av stora adelsgoods. Men det berodde på, att kyrkornas och klostrens och i senare fallet adelns egendomar gått upp till värden, som inneburo socialt och politiskt orimliga proportioner, och att staten befann sig i svårt nödläge. Juridiskt sett vore dessa reduktioner för övrigt revolutionära åtgärder. Jag hör visst icke till dem som anse, att revolutionära åtgärder under alla förhållanden äro förkastliga, men de böra icke höra till det normala. Här är det fråga om att stadga bestämmelser för normala förhållanden, och då kan man icke åberopa Gustav Vasas och Karl XI:s reduktioner.

Jag ber att få ansluta mig till deras mening, som talat för reservationen. Denna reservation är ju mycket representativ, ty den omfattas av nästan halva antalet av utskottets ledamöter med dess erfarne ordförande i spetsen. Det gäller således en sak, som uppenbarligen förefallit utskottets ledamöter synnerligen tveksam, det kan man förstå, och i sådana tveksamma fall är det, synes det mig, bättre att handla på det försiktiga sätt, som reservanterna vilja göra, än på det mera bryska sätt, varpå utskottsmajoriteten vill gå till väga. Herr talman, jag yrkar bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Då även jag ber att få yrka bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen, sker det därför, att jag icke riktigt kan värja mig för den tanken, att det här i själva verket gäller icke bara, vad som framgår av statsutskottets betänkande i punkten b), nämligen att få en överensstämmelse mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de till de allmänna läroverken lämnade donationerna, ty samtidigt skall det göras en jämkning i den för de allmänna läroverken gällande staten.

Nu är det nog så, att man principiellt sett får lov att här tillämpa samma regler, som återfinnas i prästlönelagens § 7, där det just talas om donationer. Där säges det, att, om en donation är given i syfte att utgöra en ökning av den vanligen utgående lönen, så skall den icke medtagas i löneregleringen, men om detta syfte icke är styrkt, så får den ingå i löneregleringen.

Om man nu överlämnar åt Kungl. Maj:t att i administrativ väg över lag göra en sådan jämkning mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av en donation, föreligger ingen som helst fara för, att denna synpunkt icke skulle bli beaktad, då det gäller av kronan givna donationer. Om dessa kan det överlag sägas, att de icke äro avsedda att utgöra en tillökning i lönen. Men om jämkningen skall omfatta även en reglering med hänsyn till enskilda donationer, så kan vid denna jämkning för Kungl. Maj:t uppstå frågan, huru-

Ang. värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.

(Forts.)

vida en viss enskild donation är avsedd att utgöra en tillökning i lönen eller icke.

Det förefaller mig naturligare, att Kungl. Maj:t nu får i enlighet med reservanternas hemställan göra en jämkning blott beträffande kronans donationer, men samtidigt vore det önskligt, att Kungl. Maj:t ville verkställa en utredning om, huru det förhåller sig med övriga donationer, och det är väl ingen skada skedd, om riksdagen avvaktar en sådan utredning och denna gång inskränker sitt bemyndigande till att gälla av kronan givna donationer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Pauli**: Herr talman! De fall, där det i donationsbrevet finnes en uttrycklig bestämmelse, att donationen är avsedd att bereda en *tillökning* i den ordinarie lönen, äro ytterst få. Såsom jag redan har nämnt, ha sådana uttryckliga bestämmelser i regel också respekterats, och överskottsbeloppet finnes uppfört i statsliggaren. Jag har också anfört exempel på, att sådana uttryckliga bestämmelser icke synas ha respekterats, vilket jag mycket beklagar. Men det är ett förhållande, som är av så pass gammalt datum, att det icke gärna kan upptagas här, och det har ingenting med denna sak att göra.

Gentemot herr Reuterskiöld ber jag att få framhålla, att det är två fullständigt skilda ting, att en donation är avsedd att utgöra en tillökning i den ordinarie lönen och att den icke är avsedd att utgöra någon sådan tillökning. I det förra fallet är det ett alldeles bestämt årligt belopp, som enligt donators önskan skall läggas till den ordinarie lönen, och icke ett sådant slumpvis tillkommet överskottsbelopp, som uppkommit genom att man använt en icke numera gällande markegångstaxa såsom beräkningsgrund för avkastningen. Jag tror mig kunna garantera, att det aldrig har ingått i någon donators tankegång, att man skulle bereda en lärare en särskild förmån genom att på det sättet felräkna avkastningen av donationsjordar. Det är en alldeles för orimlig tankegång. I de fall, där en donation varit avsedd att utgöra en tillökning i lönen, har redan en tillökning i lönen i allmänhet ägt rum, och i de fall, där ingen sådan stipulerad tillökning blivit av, kunna vi tyvärr ingenting göra åt den saken.

Gentemot herr Bergman vill jag framhålla, att det är fullkomligt oriktigt, då han påstår, att om riksdagen beslutar i enlighet med utskottets hemställan, skulle ingen donator i framtiden våga giva någonting i avsikt att öka en lärares lön för att liksom privilegiera det ämne, som han representerar. Det finnes naturligtvis inte det minsta hinder för en framtida donator att i donationsbestämmelserna inrycka en uttrycklig stipulation, att donationen skall utgöra en tillökning utöver den ordinarie lönen. Och gör han det, så kommer det utan tvivel att respekteras; det finnes ju precedensfall härvidlag. Den fara, som herr Bergman pekade på, är således fullkomligt uppkonstruerad och har ingen motsvarighet i verkligheten.

Slutligen vill jag framhålla för herrarna vad som skulle kunna bli följden av ett bifall till reservationen. Då kunde det inträffa, att det vid ett och samma läroverk funnes två lärare, som båda två åtnjöte avkastningen av donationsjordar, den ene av donerad kronojord och den andre av donerad enskild jord. Avkastningen av kronojorden skulle då beräknas så rättvist som möjligt enligt gällande markegångstaxa under det att avkastningen av den enskilda donationsjorden skulle beräknas efter föråldrade grunder. Jag vill fråga herrarna, om det är någon rim och reson i detta.

Jag tager mig friheten att trots de mycket aktade ledamöter, som anslutit sig till denna reservation, rent ut förklara, att det skulle vara en blamage för denna kammare, om den skulle gå in för den föreliggande reservationen.

Herr **Winberg**: Herr talman! Herr Bergman uttalade i början av sitt anförande, att han var fullkomligt överens med utskottsmajoriteten därom, att i fall det skulle ske en omräkning av avkastningen av kronodonationer till dess verkliga värde, borde det vara på samma sätt med övriga donationer och han förmenade, att den omständigheten, att avkastningen av donationer för ögonblicket icke var upptagen till det verkliga värdet, berodde på, att värderingen skett för lång tid tillbaka, och att en ändring naturligtvis komme att ske, när en gång i framtiden en omvärdering komme att verkställas. Han är sålunda i sak alldeles ense med utskottet, så vitt jag fattat honom rätt, men han slutade ändock med att yrka bifall till reservationen.

Herr Bergman uttalade också, såsom redan blivit nämnt, att det skulle föreligga en viss fara för, att ingen vidare skulle vilja donera någonting till vårt undervisningsväsende. Ja, huruvida det skulle vara till någon skada, om den där middagen för 7 kronor 50 öre icke skulle kunna avätas, därom kan man förstas tvista.

När herr Widell med sådan lågande entusiasm går in för nödvändigheten av att »respektera död mans vilja», så får han ursäkta, om man har litet svårt att följa honom härvidlag. Jag har all respekt för det intresse, som han lägger i dagen för en fråga som denna, men jag undrar, vart det skulle leda, om vi alltid skulle anse oss bundna av de önskemål, som under gångna tider uttalats av män eller kvinnor i det ena eller det andra avseendet, även när de kunnat trycka på denna önskan genom att donera ett visst penningbelopp. Det skulle bli mycket behagligt för dem, som nu arbeta för att allting skall vara som det är, om de i dylika fall kunde hänvisa till, att »man måste beakta död mans vilja», eftersom däri uttalats det och det. Men jag tror, att det kan leda till fullständigt orimliga konsekvenser, om riksdagen skulle anse sig bunden av sådana grundsatser.

Nu måste jag säga, att jag förstår inte den ståndpunkt man på sina håll intager, och särskilt förstår jag inte herr Widell, som vid vissa tillfällen, då fråga varit om löneregleringar, med mycken styrka brukar hävda, att det måste vara ordning, reda och planmässighet i alla löneregleringar. Men här går han in för ett system, därigenom en person, som avlidit kanske för flera hundra år sedan, genom sin donation skulle tillåtas att förrycka en ordentlig reglering av lönerna inom läroverksstaten, ty det kan i längden icke medföra någon enhetlighet, om dessa av enskilda givna donationer sålunda få inverka sönderbrytande på löneregleringen. Jag vill också erinra om, att dessa donationer kanske i många fall gävos på grund därav, att de löner, som på den tiden utgingo, voro så otillfredsställande, att vederbörande befattningshavare inte kunde existera på dem. Men numera har ju staten gått in för att på ett relativt tillfredsställande sätt reglera lönerna för dessa lärare, och då bortfalla de skäl, som möjligen funnos vid tidpunkten för donationen, såvitt jag förstår. Såväl ur ordningens som ur rättvisans synpunkt, och för att det inte skall skapa en orättvis proportion i lönerna för de olika löntagarna, är det fullkomligt uteslutet att gå in för denna princip om noggrant aktgivande på vad avlidna donatorer för hundratal år sedan uttalat. Men nu är det dessutom inte fråga om det här. Den saken föreligger här icke till behandling, såvitt jag förstår. Nu gäller det endast, huruvida en rättvis uppskattning av de förmåner, som utgå från dessa enskilda donationer, skall företagas, eller om man skall sätta förmånerna till vilket ringa värde som helst. Jag måste verkligen förundra mig över de personer, som här hava panna att från denna utgångspunkt motsätta sig, att en sådan rättvis uppskattning av ifrågavarande donationer kommer till stånd.

Ehuru jag egentligen inte har så synnerligen stort intresse av den fråga, som det här rör sig om, och den inte är en så stor fråga, att riksdagen skulle behöva

Ang. värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.

(Forts.)

Ang. värde-
ringen av sär-
skilda förmä-
ner, förenade
med vissa
lärartjänster.
(Forts.)

intressera sig i någon högre grad för den, anser jag, att ur ordnings- och rättvisesynpunkt alla skäl tala för bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Mot en rättvis uppskattning av avkastningen, är det ingen, som opponerar sig. Men om en sådan rättvis uppskattning av avkastningen inte med full trygghet kan anförtros helt och hållet åt administrativa myndigheter, i den mån den sammanhänger med andra frågor, ställer sig saken annorlunda. Den ärade talaren på jönköpingslänsbanken ansåg det vara mycket enkelt, därför att antingen var det klart uttalat, att donationen avsåg att vara ett tillägg utöver lönen, eller också var detta inte klart uttalat. Nu är det i verkliga livet inte så säkert på den punkten. Om man har en lagstiftning som till exempel prästlönelagen, kan man ju säga, att en donation efter den tid, då lagen antogs, måste uttryckligen taga hänsyn till ifrågakvarande förhållanden. Men om vi till exempel ha en donation från medeltiden, är det inte alls sagt, att den bestämt anger, hur härmed förhåller sig. I det fallet måste man utgå från, att då det gällde en prästerlig tjänstebefattning, kunde den inte upprättas, om det inte fanns ett tillräckligt s. k. beneficium för densamma. Förelåg då en donation, som avsåg en med beneficium redan utrustad befattning, låg det i sakens natur, att den skulle öka befattningshavarens lön. Var det åter en donation, som avsåg upprättandet av en viss tjänst, måste donationen vara tillräcklig, för att det skulle uppstå, vad man kallar ett beneficium, och där kunde ej bli tal om något tillägg till en avlöning. Jag tager endast detta som ett exempel därför att det kan något klargöra saken.

Nu är det visserligen inte samma förhållande med avseende på läroverkslärarnas löner, som med prästernas, även om dessa lärare stått i nära samband med kyrka och prästerskap. Men det är i allt fall så, att ej heller i våra äldre läroverksdonationer kan man alltid förvänta ett klart uttalande om, huruvida donationen avser att utgöra en ökning av inkomsterna utöver lönen eller om den skall ingå i lönen, därför att man på det sättet ville förhjälpa vederbörande till en i jämförelse med andra någotsånär normal lön. Allt detta måste undersökas i varje särskilt fall. Och det är så många rättssynpunkter, som därvid tagas och måste tagas i betraktande, att det förefaller, som om det inte vore riktigt tillförlitligt att överlämna denna prövning till Kungl. Maj:t i samband med en jämkning i beräkningen av lönebeloppen, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna momentet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Widell*, att kammaren skulle godkänna den av herr *Kvarnzelius* m. fl. beträffande detta moment avgivna reservationen och i samband härmed besluta vidtagna den ändring i andra stycket av utskottets motivering i punkten 17, att orden »av såväl utav kronan som av enskilda lämnade donationer» uteslötas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 80 punkten 17 mom. b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Widells yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.
(Forts.)

Mom. c).

Herr **Pauli**: Ja, herr talman, jag måste säga, att det varit med en viss beklämning, som jag biträtt denna punkt i utskottets hemställan. Det är nämligen så, att den befattningshavare, det här gäller, är gammal och har endast några få år kvar till pensionsåldern, varför man kunde anse det billigt, att dyrtidstillägget för honom finge finnas kvar under denna tid. Å andra sidan har jag inte kunnat finna annat än att statskontoret har rätt, då det yrkar, att detta dyrtidstillägg bör bortfalla, dels därför att den summa det här gäller, är så pass mycket större än alla andra rektorslöner i riket, och dels därför, att rektorslönen i detta fall inte består av statsmedel, utan såsom rektorn själv påpekar, uteslutande av donationsmedel. Det är därför, såvitt jag kan finna, rent av en formell oegentlighet, att statligt dyrtidstillägg utgått på denna lön.

Det är av dessa skäl, som jag, herr talman, trots att humanitära hänsyn kunna tala i annan riktning, inte kunnat annat än ansluta mig till utskottets ståndpunkt. Jag har därför intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande moment hemställt.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19 och 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 22 och 23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25.

I denna punkt hade utskottet anfört:

»Vad i övrigt blivit av revisorererna anmält och erinrat, har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarad, dels ej vara av den vikt, att, oaktat förkla-

Ang. vissa av statsrevisorererna gjorda framställningar.

Ang. vissa
av stats-
revisorerna
gjorda fram-
ställningar.

(Forts.)

ringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föranledas, dels slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; vilket utskottet skolat för riksdagen anmäla.»

Herr **Roos**: Herr talman! Bland de punkter i statsrevisorernas berättelse, som inte blivit särskilt omfördälda av statsutskottet, är den, som handlar om upprensning av kanalerna i Mästermyr. Jag skall tillåta mig att uppläsa de sista raderna av denna punkt, där det heter:

»Revisorerna funno vid sitt besök», det var nu i höstas, »att igenslamningen av avloppskanalerna i myren fortskridit i så avsevärd grad, att fara synes föreligga för att hela företaget inom kort tid äventyras.

Omedelbara åtgärder för kanalernas upprensning torde därför vara ofrånkomliga. Av vad i ärendet förekommit synes emellertid tydligt framgå, att detta icke kan ske utan att staten träder emellan.

Med hänsyn till det läge, i vilket frågan sålunda kommit, anse sig revisorerna böra framhålla, att statens förlust därest företaget tillspillogives uppenbarligen skulle bliva betydande samt att en sådan utgång av företaget jämväl skulle innebära en icke obetydlig nationalekonomisk förlust. Vidare bör bemärkas, att kostnaden för rensningsarbetets utförande är tämligen ringa i jämförelse med de värden, som här äro i fara. Med hänsyn huvudsakligen till nu anförda omständigheter vilja revisorerna uttala, att det synes vara en angelägenhet av stor vikt, att utan onödigt dröjsmål sådana för de ifrågavarande arbetenas utförande nödiga åtgärder komma till stånd, som med hänsyn till statsnyttan må anses erforderliga.»

Kammarens ledamöter erinra sig måhända de starka uttalanden i enahanda riktning, som tidigare gjorts, såväl av statsrevisorerna som av vetenskapliga institutioner och åtskilliga myndigheter. Dessa utlåtanden refererades, då frågan vid 1928 års riksdag genom motioner drogs inför riksdagen. Efter statsrevisorernas nu senast gjorda uttalanden hade man hoppats, att proposition om statsanslag för upprensningen skulle avlätas redan till denna riksdag. Så har dock icke skett. Anledningen därtill har varit, att ett i ärendet infordrat yttrande inte hunnit inkomma före propositionstidens utgång. Emellertid innebär uppgrundningen, såsom lantbruksstyrelsen framhåller, »ett allvarligt äventyrande av den med utdiktningföretaget uppnådda torrläggningseffekten». Omedelbart vidtagande av åtgärder för kanalernas upprensning vore enligt styrelsens mening i högsta grad av behovet påkallat. Uppskov med utförandet av rensningsarbetena kunde med visshet förväntas leda till att de tidigare torrlagda områdena ånyo försumpades och utsikterna för staten att återfå till företaget utlånade medel minskades. Det är sålunda inte blott ett länsintresse utan jämväl ett riksintresse, att dikningsföretaget utan dröjsmål sättes i gång, och jag tillåter mig därför att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som enligt vad jag har mig bekant, är livligt intresserad för frågans snara lösning, rikta en vädjan att utverka proposition redan till innevarande riksdag om statsanslag till upprensning av kanalerna i Mästermyr.

Häri instämde herrar *Bodin, Wagnsson, Wijkström, Boberg* och *Erik Anderson*.

Herr **Björnsson**: Herr talman! Jag skall till en början be att få säga, att jag, som deltagit i statsrevisionen under föregående år, har anledning uttala min personliga tacksamhet för det sätt, varpå statsutskottet i stort sett behandlat revisorernas berättelse. Men det är ett par punkter, som jag skulle vilja erinra om, och som väl höra till den sortens ärenden, »att de ej varit av

den vikt, att, oaktat förklaringarna, som avgivits, inte varit fullt tillfredsställande någon riksdagens åtgärd bortom förhållandena föranledas eller som inte varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande». Det är särskilt ett ärende, som behandlas under § 17 på sid. 35 i statsrevisorernas berättelse, där statsrevisorerna påvisa, huru de många småkommuner, som finnas, särskilt i södra delarna av landet, tämligen genomgående äro belastade med avsevärt högre kommunalskatter än de större kommunerna. Om man därjämte är på det klara med, såsom jag är på grund av erfarenhet från det län, jag representerar, att det inte bara är så, att kommunalskatten är högre i de små kommunerna, utan att det även är så, att de kommunala prestationerna i regel äro av sämre kvalitet i en liten kommun än i en större, så förefaller detta vara en fråga av mycket stor ekonomisk betydelse för vårt land. Jag skulle tro, att här föreligger behov av ett verkligt genomgripande kommunalt storskifte, ett storskifte, som skulle sammanslå primärkommunerna till lämpliga distrikt för handhavande av de angelägenheter, där en lokalförvaltning av praktiska skäl är nödvändig eller lämplig. Jag är mycket väl medveten om, att ett sådant kommunalt storskifte är förknippat med mycket stora svårigheter, och att det kommer att stöta på ett oerhört motstånd. Svårigheterna betingas naturligtvis bland annat därav att det inte blir lätt att i godo få till stånd en sammanslagning mellan kommuner, vilka hava helt olika ekonomiska resurser, och man kan helt visst också räkna med ett mycket stort motstånd från befolkningens sida på grund av den pietet, som finnes för gammal indelning, och som råder i fråga om skötseln av en primärkommuns uppgifter. Jag vill emellertid erinra om, att redan vid årets riksdag komma vi att få taga ställning till en fråga, som står i intimt samband med nämnda spörsmål, nämligen frågan om utfinnande av något sätt att åstadkomma en indirekt skatteutjämning, varom motion väckts av framskjutna ledamöter av riksdagen. Jag är säker om, att även i samband med den frågan har man anledning att taga sig en funderare på, huruvida den nuvarande kommunala indelningen är tillfredsställande eller inte. För min del känner jag mig övertygad om att en rationalisering på detta område är av behovet mycket starkt påkallad.

Nu har statsutskottet av en eller annan anledning inte ansett saken förtjäna särskild behandling, och jag skall naturligtvis inte här framställa något särskilt yrkande. Jag vill emellertid till den kraft och verkan det hava kan endast erinra om befintligheten av detta spörsmål.

Det finns vidare en annan punkt, som jag är litet mera förvånad över, att statsutskottet inte fäst någon uppmärksamhet vid, och det är § 55, vars slutkläm återfinnes på sidan 176 i berättelsen, där statsrevisorerna hava visat, att man genom en efter min mening lämpligare anordning i fråga om telefonkatalogen i Stockholm skulle kunnat spara in åtskilligt över 100,000 kronor utan att, såvitt jag förstår, därigenom eftersätta telefontrafikanternas intresse.

Herr talman! Jag har naturligtvis intet yrkande, utan jag har endast velat erinra om att dessa båda punkter efter min mening hade varit förtjänta av riksdagens uppmärksamhet på annat sätt än nu blivit fallet.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! I anledning av vad herr Roos nyligen yttrade angående Mästermyr på Gotland ber jag att få säga några ord. Jag besökte själv förra hösten i egenskap av statsrevisor Mästermyr, och jag får säga, att det gjorde ett verkligt beklämmande intryck att se hur detta avdikningsföretag förfallit. Myren i fråga är mycket stor. Den innehåller en areal av 2.670 hektar. Därav äro omkring 2,000 hektar till mesta delen odlade och en del av nämnda areal utgör odlingsbar mark. Kanalerna ha nu igen-slamrats, och det synes vara omöjligt för delägarna att själva kunna bekosta

Ang. vissa
av stats-
revisorerna
gjorda fram-
ställningar.
(Forts.)

upprensning av kanalerna. Såsom läget nu är, förefaller situationen ganska tröstlös, och för min del ser jag inte någon annan utväg, än att staten måste på något sätt träda emellan.

Såsom herr Roos framhöll, har frågan tidigare i form av en motion bringats under riksdagens prövning. Lantbruksstyrelsen yttrade sig då över framställningen. Riksdagen beslöt också i anledning av motionen, att delägarna skulle erhålla ett lån på 58,200 kronor. Men delägarna i myren kunde inte taga emot detta lån, ty de äro så betungade av att amortera och förränta det ursprungliga stora dikningslånet. Lånet utgjorde 1926 380,727 kronor. Det har väl sedermera något minskats, men utgör fortfarande en ganska betydande summa. Nu är att märka, att en del av delägarna hava av sagt sig båtnaden av företaget. Således vilar hela lånet med ränta och amortering på de återstående delägarna. Jag anser nu, att det från statens synpunkt vore klokt, att något göres med det första, ty man kan befara, att staten eljest går miste om låneränta och amortering, som återstår på samma lån. I likhet med herr Roos ber jag att få hemställa till chefen för jordbruksdepartementet, att proposition om möjligt redan i år, oaktat den ordinarie propositionstiden utgått, kunde avlätas i denna fråga för att bereda hjälp åt delägarna i företaget. Riksdagen har tidigare under de föregående åren i liknande fall lämnat ganska stora bidrag. Så har skett till ett avdikningsföretag i Närke, där odlingsföretaget slagit illa ut och där det inte gått ihop utan delägarna kommit i nödläge. Understöd har givits även till andra företag.

Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande, men jag ber att få hemställa till herr statsrådet, att åtgärder här måtte vidtagas så snart som möjligt.

I detta anförande instämde herr *Lindgren* och herr *Svensson, Martin*.

Herr statsrådet **Johansson**: Herr talman! I anledning av vad som yttrats om det torrlägningsföretag, som avser Mästermyr på Gotland, ber jag att få säga, att jag väl känner till de svåra förhållandena, vari detta företag kommit, och att jag även haft under övervägande att redan i år framlägga förslag till avhjälpande av de värsta olägenheterna. Emellertid — och det nämnde ju också herr Roos i sitt anförande — kom förslaget in till departementet mycket sent, och det måste ytterligare remitteras till statskontoret, vars utlåtande inkom så sent, att det inte var möjligt att före propositionstidens utgång i trängseln med alla övriga viktiga och svåra ärenden få en proposition färdig även i detta ärende. Det var icke möjligt hinna granska de ekonomiska detaljerna. Jag beklagar, att det icke varit möjligt, men jag vill försäkra, att det i vad på mig ankommer inte saknas intresse för ett avhjälpande av de svåra förhållanden, som råda där. Detta är ett av de många företag, som det kommit på min lott att ekonomiskt rensa upp. Jag har redan i år till riksdagen överlämnat propositioner med förslag till sanering av åtskilliga dylika företag, som äro i behov av hjälp. Det återstår av dessa större företag Mästermyr, och det hade, som jag nämnde, varit min avsikt att också söka få fram en proposition om statshjälp till detta företag. Huruvida man nu efter propositionstidens utgång skall återupptaga arbetet och avlåta proposition, tål ju att överväga, särskilt i betraktande av de diskussioner, som senare ha förts om riksdagens belastning med arbetsuppgifter. Det finns också en annan synpunkt, som man i detta sammanhang måste tänka på, och det är den ekonomiska synpunkten. Man måste överväga, huruvida man inte alltför hårt belastar avdikningsanslaget, om man i en proposition begär anslag till företaget, och det kan kanske inte heller vara lämpligt att anvisa ett extra anslag för ändamålet, eftersom medel för detta ändamål icke äro bebådade i statsverkspropositionen.

Som sagt, det hade varit min avsikt att inkomma med proposition i ämnet, men omständigheter, över vilka jag inte kunnat råda, ha gjort, att detta inte blev möjligt inom den legala propositionstiden.

Ang. vissa av statsrevisorerna gjorda framställningar.
(Forts.)

Herr Rosén: Herr talman! Det är ju så, att statsutskottet icke i allmänhet upptager och för vidare sådana framställningar från statsrevisorerna, som medföra ökade statsutgifter, och som kanske inte alltid äro så nödvändiga eller väl planerade, och till sådana förslag torde nu förevarande fråga om Mästermyr kunna hänföras. Jag tror sålunda, att det är lämpligt, att man i varje fall inte gör sig någon brådska med denna fråga. Även jag har för några år sedan haft tillfälle att se Mästermyr, och jag blev inte alls överväldigad av vad jag fick se. Studerar man handlingarna, finner man, att ärendet inte ligger så bra till. Lantbruksstyrelsen säger, att uppgrundningen, som till övervägande del vore att tillskriva försummelse i underhållet, innebure ett allvarligt äventyrande av den med utdiktningföretaget uppnådda torrläggningseffekten. Vidare får man veta, att staten hittills nedlagt på detta företag, inberäknat vad arbetslöshetskommissionen använt för byggnad av ett antal vägar vid Mästermyr, sammanlagt 1,200,000 kronor i runt tal. Man får också höra av länsstyrelsen, att företaget ingalunda lämnat den vinst genom jordförbättring, som ställts i utsikt vid företaget igångsättande. Slutligen upplyser länsstyrelsen, att under de senare åren vid flerfaldiga tillfällen lotter i myren blivit utmätta för gäldande av förfallna annuiteter å odlingslånen, men att vid därav föranledda exekutiva auktioner några anbud ej erhållits, utan att statsverket därvid fått vidkännas kostnaderna för auktionerna. Någon mera lysande affär är ju inte detta för staten.

Emellertid ber jag, herr talman, att i anslutning till denna punkt (25:o), som ju omfattar ganska mycket, få säga några ord om vissa uttalanden, som förekomma i statsrevisorernas berättelse, och som jag för min del icke kan lämna alldeles oemotsagda. I inte mindre än över 20 olika paragrafer ha revisorerna behandlat lokalfrågor, varvid det i allmänhet anmärkts, att lokalerna äro trånga eller otillräckliga, att de äro omoderna, att rummens inbördes ordning inte är fullt tillfredsställande, eller att lokalerna varit fullständigt olämpliga. Enligt min erfarenhet behöver man från riksdagens sida inte vidtaga några utomordentliga åtgärder för att från olika håll få fram förslag till ökning av statsutgifterna, utan sådana förslag komma nog i alla fall, även om riksdagen på detta område inte skulle stimulera vederbörande att därom framställa krav. Då jag har den uppfattningen, att statsrevisorernas uppgift mera avser att söka medverka till att begränsa statsutgifterna än att öka dem, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att statsrevisorerna under följande år måtte iakttaga en viss moderation härvidlag.

Herr Björnsson: Med anledning av herr Roséns yttrande skall jag be att få erinra om, att årets statsrevisorer inte ha slagit in på någon ny väg i det avseende, han sökte göra gällande.

Jag hade i förväg hört av herr Rosén, att han ämnade göra en sådan allmän anmärkning, och därför har jag roat mig med att taga reda på, hur 1923 års statsrevisorer förfarit i fall liknande dem, som herr Rosén påtalade. Det året var herr Rosén ordförande för statsrevisionen. 1923 års statsrevisorer hava till exempel anmärkt beträffande postkontoret i Hälsingborg, att ventilationsanordningarna på brevbärarexpeditionen voro otillräckliga, att kustartilleriets förläggning på Värmdön ur hygienisk synpunkt inte kunde anses fylla berättigade anspråk, att skrädderi- och skomakeriverkstäderna vid Hallands rege-

Ang. vissa
av stats-
revisorerna
gjorda fram-
ställningar.
(Forts.)

mente voro trånga och att lokalerna voro ohygieniska. Vidare har man anmärkt på, att folkskoleseminariet i Göteborg hade olämpliga lokaler, som behövde förbättras, att landsarkivet i Gävle led av fukt och mögel, så att arkivalierna löpte fara att fördärvas, att lokalerna vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed voro olämpliga på det sättet, att ekonomilokalerna lågo spridda och föranledde onödigt dyra driftkostnader, och att lokalerna vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona praktiskt taget voro fullkomligt underhaltiga med undantag av en enda byggnad.

Nu är det naturligtvis inte något försvar för senaste årets statsrevisorer, att de handlat på samma sätt, som herr Rosén tidigare gjort, och det vill jag genast erkänna. Det är ju nämligen mycket väl tänkbart, att herr Rosén under sin nu mångåriga verksamhet i statsutskottet kommit underfund med, att den praxis, som 1923 års och för övrigt många föregående års revisorer följt, inte är lämplig. Men jag vill säga, att jag kan inte uppfatta statsrevisorernas uppgift så snävt, att det inte skulle vara lämpligt för dem att påtala fel och brister hos lokaler. Till en början finns naturligtvis en grupp fel, som äro av den beskaffenheten, att byggnaderna, om de inte i tid repareras t. ex. till följd av bristande energi hos den personliga ledningen eller till följd av ekonomisk omöjlighet, kunna allvarligt skadas. Vidare kommer en annan grupp av lokalfel, som jag anser det vara revisorernas ovillkorliga plikt att påvisa, och det är fel av den beskaffenheten, att de föranleda onödigt höga driftkostnader för vederbörande statsinstitutioner, en onödigt stor personal eller onödigt stor bränsleåtgång eller dylikt. För det tredje finns det naturligtvis också lokalfel av den art, att de äventyra en något så när tillfredsställande skötsel av de statsuppgifter, som skola skötas i lokalerna i fråga. Om till exempel ett postkontor är uppenbarligen för litet för allmänheten eller för driftspersonalen, så tror jag det är överensstämmande med en förnuftigt fattad uppgift för statsrevisionen att verkligen tala om det i stället för att säga, att vad revisorerna vid sitt besök iakttagit har inte föranlett något påpekande. Således, om de av herr Rosén påtalade anmärkningarna inte äro felaktiga i annat avseende än vad jag här med exempel sökt belysa, så kan jag för min del inte erkänna som berättigat det klander, som herr Rosén velat rikta mot oss.

Själv kan jag inte i detalj ingå i svaromål beträffande alla de anmärkingar, som föregående års statsrevisorer gjort mot lokaler, därför att jag inte själv sett alla. Jag skulle emellertid kunna erinra om, hur lokalerna vid sinnessjukhuset i Visby sågo ut. Det var något fullkomligt bedrövligt, när man kom in i detta, nästan till det dubbla överbelagda gamla sjukhus, där de sjuka stodo och hängde i hörnen, mellan byråer och dylikt, eller ute i korridorerna. Man kan efter min uppfattning inte, om man vill fylla en förnuftig revisionsuppgift, underlåta att erinra om, att sådana lokaler inte äro tillfredsställande. Jag skulle kanske kunna ta några andra dylika exempel, men intill dess herr Rosén kommer med speciella anmärkingar, skall jag underlåta detta.

Beträffande den fråga, till vilken herr Rosén anknöt sitt yttrande, frågan om fortsatt statsanslag för torrläggning av Mästermyr, skall jag ärligen bekänna, att jag personligen är mycket tveksam eller var mycket tveksam, fastän knappast i fråga om det berättigade i, att staten skulle ingripa för att bringa hjälp åt de lantbrukare, som missräknat sig på detta vattenavledningsföretag. Det har jag inte varit tveksam om, därför att staten i ett mycket stort antal fall har hjälpt delägare i vattenavledningsföretag, som på grund av felaktiga beräkningar av så kallade sakkunniga ha misslyckats. Min tveksamhet grundar sig egentligen därpå, att jag dels inte känner mig övertygad om, att en uppskattning av det stora diket där för framtiden lämnar ett tillfredsställande resultat, på grund av den omständigheten, att det naturliga fallet är utomordentligt ringa. Slutligen förhåller det sig nog så, att marken på myren i rätt

stor utsträckning kommer att visa sig ofruktbar, även om man ständigt håller vattenavledningsdiket i skick.

Herr Rosén: Herr talman! Herr Björnsson citerade något vårdslöst, då han åberopade vad revisorerna sade 1923. Jag har nämligen berett mig på detta angrepp och är därför väpnad till försvar, förstår herr Björnsson. Jag skall bara ta två betydande exempel.

Beträffande postkontoret i Hälsingborg förklarade 1923 års statsrevisorer, att lokalerna voro rymliga och lämpliga, men det hade klagats på ventilationen i brevbärarexpeditionen. Skulle, som det då var på tal, lokalerna framdeles behöva utvidgas, gävo revisorerna anvisning på, hur detta lämpligen skulle kunna ske i samma hus, jag tror det var bland annat genom att säga upp arméfördelningens expedition, som ansågs bo för en ganska billig hyra. Uttalandet gjordes således inte i något avseende i syfte att öka utgifterna, herr Björnsson, utan att minska desamma. Beträffande seminariet i Göteborg är det mycket riktigt, att det gjordes anmärkning på utrymmet, men varför? Jo, avklädningsrummet för manlig och kvinnlig ungdom var gemensamt och användes emellanåt samtidigt, och innanför detta avklädningsrum låg lärarens rum. Detta ansågs vara olämpligt, och den uppfattningen förmodar jag att herr Björnsson också delar.

Nu vill jag säga, att av alla de uttalanden angående lokalfrågor, som gjordes under de sex år jag deltog i revisionen, knappast något enda torde av vederbörande styrelse ha förklarats oriktigt. Tvärtom. Men jag skall strax återkomma till revisorernas uttalanden. Beträffande Visby hospital kan det vara av intresse att jämföra uttalandena 1924 och 1929, det vill säga det år då herr Björnsson var med och det år, då jag var med. Vi konstaterade, att det på Visby hospital var en alltför stor överbeläggning och 1929 konstaterade man, att det var en avsevärd överbeläggning. Det är ju ungefär lika. Men 1924 skrevs att besöket i övrigt inte givit anledning till erinran. Vad skrevs 1929? Jo: »Den äldre, för manliga patienter avsedda hospitalsbyggnaden synes otjänlig för vård av sinnessjuka. Enligt revisorernas mening torde det icke ens vara möjligt att genom ombyggnadsarbeten försätta lokalerna i ett för sagda ändamål tillfredsställande skick. Den för kvinnliga patienter avsedda byggnaden syntes mindre lämplig för sitt ändamål och torde, om den någon avsevärd tid framåt skall komma till användning för sinnessjukvård, kräva genomgående ombyggnads- och reparationsarbeten.» Medicinalstyrelsen svarar att denna har förslag liggande färdigt till nybyggnad för ett pris av 2,500,000 kronor. Det är den närmaste följden.

Jag vill tillägga ett par ord om vad jag syftar på med mitt uttalande angående mindre lämpliga uttalanden av revisorerna, eftersom herr Björnsson icke förstod vad jag syftade på. Först vill jag säga, att det är högst egendomligt att i en revisionsberättelse få läsa ett uttalande beträffande flygskolan i Ljungbyhed, att det är mindre lämpligt att i den omfattning som nu sker använda värnpliktig handräkningspersonal för uppvärming av skolans etablissemang. Jag kan inte förstå detta på annat sätt, än att man skall anställa civil personal, som skall betjäna den militära handräkningspersonalen. Så långt trodde jag inte, att vi kommit!

Beträffande Nynäs kuranstalt ha revisorerna enhälligt utdömt denna. Deras uttalande kan ej tolkas på annat sätt, än att det bör uppföras en ny anstalt på annan plats. Det skulle bli en mycket dyr historia. Statsutskottet har enhälligt gått emot detta enhälliga statsrevisionsuttalande, och så vitt jag vet, förekom ingen invändning däremot i dag, utan alla ansågo, att anstalten borde vara kvar.

Beträffande tullkammaren i Örebro, tullkammaren i Eskilstuna och så

Ang. vissa av statsrevisorerna gjorda framställningar.
(Forts.)

Ang. vissa
av stats-
revisorerna
gjorda fram-
ställningar.
(Forts.)

vidare anmärkes på, att lokalerna äro otillräckliga och behöva utvidgas och förändras. Generaltullstyrelsen och respektive tullförvaltare säga, att detta är onödigt. Tullförvaltaren i Eskilstuna säger, att den ändring, som statsrevisorerna ifrågasätta, skulle medföra stora kostnader, men inte medföra någon personalminskning. Är det lämpligt, att statsrevisorerna göra anmärkningar, som framkalla sådana svar?

Beträffande postkontoret i Kalmar har revisorerna anmärkt på, att det är för trångt, särskilt i allmänhetens avdelning. Generalpoststyrelsen svarar, att det i postdirektionens rapporter för 1928 och 1929 säges, att lokalerna äro bra och att från allmänheten ingen klagan försports. Men generalpoststyrelsen lovar att med uppmärksamhet följa hur saken kan utveckla sig.

Beträffande telegrafstationen i Mariefred ha revisorerna anmärkt, att lokalerna äro för sitt ändamål alltför trånga och inte heller i övrigt tillfredsställande, men tillägga, att enligt vad telegrafstyrelsen upplyst är stationen i Mariefred en av dem, som snart skola dras in. Telegrafstyrelsen svarar med angivande av personalens storlek, utrymmen och så vidare, att den finner sig icke kunna dela revisorernas åsikt, att lokalerna äro för sitt ändamål för trånga eller i övrigt otillfredsställande, men bestyrker riktigheten av revisorernas uppgift, att stationen snart skall dras in.

Det är sådana uttalanden, som jag tycker man skall vara litet försiktig med att göra, ty de äro inte lämpliga.

Beträffande vissa privatläroverk i Stockholm har uttalats, att de i några fall ha för trånga klassrum, korridorer och trappor. Läser man svaren från föreståndarna för de olika läroverken, så finner man i ett par av dem en viss förtvivlan över denna anmärkning, och någon av dem framhåller, att det är ju i alla fall enskilda läroverk, och de ha inte så god råd att ta till så stora utrymmen. Skolöverstyrelsen har nu lovat att ha ett öga på dem. Jag tycker att revisorerna borde medverka till, att inte heller staten tar till så stora utrymmen, som fallet ofta är.

Herr **Strömberg**: Jag skall tillmötesgå herr talmannens önskan att fatta mig kort och att inte ta upp till bemötande alla de punkter, som herr Rosén nu framfört, därför att det skulle ta alltför lång tid. Vi skulle ju faktiskt här få en fortsättning av den diskussion om detaljer, som började i statsrevisionen och som egentligen bör förläggas dit, och inte upptagas här i kammaren. Bättre då att vi återigen placera herr Rosén i statsrevisionen och därmed förvissa oss om att få hans synpunkter tillgodosedda i de yttranden, som statsrevisorerna komma med.

Det är klart, att revisorerna ha väl ändå skyldighet att på de resor, som de företa för att på ort och ställe kunna bilda sig en uppfattning av förhållandena, pröva, som det heter, tillståndet och behovet och något så när korrekt ge tillkänna de erfarenheter, som de gjort. Jag försäkrar herr Rosén, att revisorerna äro mycket känsliga just för de synpunkter, som herr Rosén här framfört, att man inte skall rekvirera nya beställningar från verken på ökade lokalutrymmen och dylikt. Jag skulle punkt för punkt kunna påvisa, hur sorgfälligt revisorerna följt den tankegång, som herr Rosén här varit inne på, nämligen att försöka framdraga endast sådana förhållanden, som, om de avhjälpes, skulle innebära en besparing för statsverket och inte tvärtom. Men jag skall som sagt inte ingå på detta nu på grund av den långt framskridna tiden.

Herr **Roos**: Herr talman! Den plan med kostnadsförslag, som låg till grund för företaget i Mästermyr, beräknade det ökade värdet till följd av dikningsförslaget till omkring 800,000 kronor. Det blev i själva verket bara

400,000 kronor, då lantbruksingenjören till en icke obetydlig summa tagit upp värdelös sjöbotten, som sedan visade sig vara steril och utan något värde alls. Detta medförde, att vad man beräknade att vinna inte har ernåtts, och det har för de delägare, som fingo sina lotter där, lett till exekutiva auktioner. Detta förhållande talar ju starkt för, att invånarna i denna trakt skola bli hjälpta, och jag får uttala min tacksamhet till herr Rosén för att han åberopat dessa förhållanden.

*Ang. vissa
av stats-
revisorerna
gjorda fram-
ställningar.
(Forts.)*

Herr **Björnsson**: Herr talman! Jag vill säga gentemot herr Rosén, att jag inte på något sätt klandrat 1923 års statsrevisorer därför att de gjort dessa uttalanden. Så långt jag kan döma, förefaller det tvärtom, som om de anmärkningar de gjort varit befogade men i varje fall äro de av den beskaffenhet, att de, om riksdagen skulle ta hänsyn till dem, skulle föranleda ökade statsutgifter.

Beträffande t. ex. postkontoret i Hälsingborg står det i revisorernas uttalande, att någon anmärkning mot detsamma hade inte försports utom i fråga om brevbararexpeditionen, där ventilationsanordningarna voro i behov av förbättring. Skola ventilationsanordningarna förbättras, kostar det pengar.

Inte kan det falla mig in att klandra revisorerna för att de vilja ha skilda avklädningsrum för manlig och kvinnlig ungdom, alldeles oavsett, om lärarens rum befinner sig bakom eller på annat ställe. Men jag ville erinra om, att dessa anmärkningar, om de skulle leda till rättelse, kräva statsutgifter.

Beträffande de anmärkningar, som gjorts mot föregående års revisorer, skulle det kunna vara av intresse att gå in på ett bemötande i de punkter, där jag kan göra det — jag kan det tyvärr inte beträffande alla, därför att jag inte besökt alla de ställen, som äro föremål för omnämnande. Men den omständigheten, att statsmyndigheterna kommit med förslag till förbättrade lokaler för sjuksjukanstalten på Gotland, kan inte göra det klart för mig, att de nuvarande lokalerna äro tillfredsställande. De voro enligt min mening fullkomligt bedrövliga, och om det förslag, som kommer, är tilltaget för kostsamt, så blir det riksdagens och alldeles särskilt statsutskottets uppgift att se till, att det beskåres till rimlig kostnad.

Beträffande Nynäshamnstanstalten skall jag be att få erinra om, att statsrevisorerna aldrig, vilket framgår om man läser deras berättelse, ifrågasätta, att man skall uppge hela detta företag. Vi konstatera dels att anstalten har betalats med för stort belopp på sin tid, och dels att vissa av lokalerna där varit utsatta för vanvård. Jag vill särskilt erinra om, att Strandhotellet, då vi besökte det, var verkligen ruskigt. Det saknades tapeter och förhydningspapp i det första rum vi kommo in i. Taket företedde dessa från estetisk synpunkt så intressanta molnbildningar, som komma av vatten, och då man gick upp för att se efter, varifrån detta vatten kom, visade det sig, att ett regnskydd inte hållits i stånd utan att vattnet fått stanna kvar. Det hade åstadkommit så stark röta, att man kunde sticka in en promenadkäpp rätt långt in i trävirket. Vidare konstaterade vi, vilket också har erkänts av pensionsstyrelsen och dess expert på detta område, att den största och kanske från viss synpunkt dyrbaraste delen av anläggningen var otjänlig för sitt ändamål. Jag tror, att byggnaden kallas Badhotellet. Det är en ut- och invändigt mycket prydlig byggnad, men den har stått oanvänd under många år, och man har inte lyckats hitta någon förnuftig användning för den.

Beträffande privatskolorna här i Stockholm vill jag säga, att jag varit utomordentligt mån om, att man inte skulle från statsrevisorernas sida spänna sig för krav på onödiga utgifter för enskilda läroverk. Jag tror, att herr Rosén så mycket bättre skall förstå, att jag har den synpunkten, då herr Rosén hör, att jag i åtskilliga år varit lärare vid en enskild läroanstalt, där man var mycket mån om att inte försumma de ekonomiska synpunkterna. Just därför att

Ang. vissa
av stats-
revisorerna
gjorda fram-
ställningar.
(Forts.)

det var fråga om privata läroanstalter, ha vi inte ansett oss böra namnge någon särskild anstalt för att inte på något sätt ingripa i deras inbördes konkurrens. Jag vill säga, att jag i denna riktning samarbetat med herr Roséns meningsfrände, herr Carlsson i Gävle på den avdelning, som haft detta om hand.

Men det finns verkligen enskilda läroanstalter, som äro sådana, att om det skulle utbryta en eldsvåda där, skulle det vara omöjligt att undvika panik bland barnen, en panik som sannolikt skulle leda till spillande av människoliv. I många av dessa anstalter funno vi vidare, att det inte fanns möjlighet att släppa ut barnen varje rast. Det är ju egentligen detta vi påpekat. Jag tror det är ett mycket rimligt krav, som statsrevisorerna ställt sig bakom, och jag finner detta bekräftat av att skolöverstyrelsen inte haft något att invända däremot.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, lades den nu ifrågavarande punkten till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande och inredning av ett laboratorium i flygteknik vid tekniska högskolan;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kamrarrätten för budgetåret 1930—1931 m. m.; samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om förhöjning av de till vissa arbetare utgående livräntor på grund av olycksfall i arbete.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Lagförslag om
arbetar-
semester. Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion med förslag till lag om arbetarsemester.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 260, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta antaga vid motionen fogat förslag till lag om arbetarsemester.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Samuelson**: Herr talman, mina herrar! Jag skall med anledning av den långt framskridna tiden nöja mig med att anföra ett par synpunkter i anledning av den motion, som väckts av herr *Verner Karlsson* i andra kammaren. Jag kan göra det så mycket kortare, som utskottet varit relativt välvilligt i sin behandling av motionen. Trots denna välvilja kan jag ändå inte underlåta att fästa uppmärksamheten på, att denna fråga tidigare behandlats av kammaren

och då fått ett välvilligare mottagande. Redan 1917 anslöt sig kammaren, med en helt annan sammansättning än för närvarande till en motion av herr Fredrik Ström och erkände då alltså principen om arbetarsemester. Jag vill erinra om, att 1917 hade man knappast ett så högt uppdrivet tempo i arbetsprocessen, som man har för närvarande, och kravet på arbetarsemester förefaller mig därför kunna vara starkare nu än det var 1917. Frågan behandlades också 1918 och 1920, och nu är det ju tillsatt en kommitté, arbetstidskommittén, som också i ett förslag gått in för realiserandet av frågan om arbetarsemester. Jag har velat speciellt stryka under detta, ty även om utskottet nu ställer sig välvilligt till frågan, så är det ju möjligt, att denna välvilja på sina håll är till för att täcka det faktum, att man i själva verket inte vill göra något, och att man därför hänvisar till en utredning, som snart kommer att påbörjas, och dessutom till den internationella arbetskonferensen, som man gärna vill krypa bakom, när man inte har alltför starkt positivt intresse för saken. Jag tror det vore lämpligare, om man gjorde en insats i vårt land från riksdagen för att lösa denna fråga, än att hänvisa den till behandling av ett internationellt forum, då man egentligen inte vet, om detta forum kommer att behandla frågan på det sätt, varpå man redan 1917, som jag nämnde, ansåg att den borde behandlas.

Jag hade ursprungligen tänkt att yrka bifall till den motion, som här föreligger, och detta speciellt med hänsyn till, att det inte finns någon reservation, men då jag ser, att utskottet ändå förutsätter en behandling av frågan inom en tämligen kort tidrymd, skall jag, herr talman, med hänsyn därtill underlåta att ställa något yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera och därav påkallade lagförslag; samt

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 37 § 5 mom. förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, I: 230, angående intressekontorsrörelsen bland statens befattningshavare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion, I: 221, angående upprättande av ett svenskt institut för högspänningsforskning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kamaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 273.

Herr *Larsén* avlämnade en av honom och herr *Larsson, Johan August*, undertecknad motion, nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande.

Motionen hänvisades till särskilda utskottet.

Herr *Lindhagen* väckte en motion, nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för upphuggning av cellfönster vid centralfängelset å Långholmen;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av arvoden och ersättningar åt befattningshavare vid vattendomstolarna m. m.;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av till statens järnvägars torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse hörande mark m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de ett dotterbolag till Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga aktierna i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för industrilånefonden;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Jönköpings stad om byte av viss mark i nämnda stad;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande personalorganisationen för statens vattenfallsverk m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande till viss personal vid statens fiskehamnsbyggnader utbetalta dyrtidstillägg m. m.;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kronans andel i vissa kostnader för reglering av sjön Balungen; och

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att fröken *Kerstin Hesselgren* t. f. av en fotvrickning ej kan gå ut de närmaste dagarna, intygas.

Stockholm d. 2. 4. 1930.

C. Hesselgren,
leg. läk.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Kristianstad;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo jämte i ämnet väckta motioner;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmaterial;

nr 89, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning rörande det svenska försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.;

nr 90, i anledning av väckt motion om en omedelbar och fullständig svensk avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt;

nr 91, i anledning av väckt motion om utbetalande av visst belopp till sergeanten C. H. Carlssons efterlevande;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss del av statslån för anläggning av järnvägar från Oskarshamn till Ruda och från Ruda till Älghult jämte i ämnet väckta motioner;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande säkerheten för statslån till Ämål—Ärjängs järnvägsaktiebolag;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa omåden å Kungl. Djurgården till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag och till Stockholms stad; samt

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag samt kronan och Stockholms stad rörande marköverlåtelse m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring i 40 § lagen om fattigvården; samt

nr 24, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 17 § lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om utredning angående rundradions överförande i statens händer.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.